

The Project Gutenberg eBook of Jaakoppi, by Alexander Lange Kielland

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Jaakoppi

Author: Alexander Lange Kielland

Translator: Juhani Aho

Release date: March 17, 2012 [EBook #39182]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JAAKOPPI ***

Produced by Tapio Riikonen

JAAKOPPI

Kirj.

Alexander L. Kielland

Suomentanut Juhani Aho

Päivälehdessä novellikokoelma 1.

Helsingissä, Helsingin Sentraali-Kirjapainossa, 1891.

I.

Pari peninkulmaa järvestä, missä maa hitaasti alkoi nousta tunturia kohden, olivat nuo pienet talot autioina ja hajallaan; ja alavat suot levenivät mustina ja rapakoisina hiukan ylempänä olevien kankaiden välissä, missä lyhyttä kanervaa kasvoi isojen kivien ympärillä.

Tie oli yksi ainoa huolellinen kärrynjälki, joka luikerteli kivien ja mättäiden lomina, ja se kulki nyt samaa suuntaa kuin oli kulettanut sen ensimmäisen ajajan hevonen; eikä yhdenkään hevosen — vielä vähemmän yhdenkään ajajan päähän ollut pistänyt lähteä viemään rattaita toisille väylille, ulos tästä

huoellisesta kärrynjäljestä.

Tietä myöten laskeutui alas isokasvuinen, tanakka talonpoikaispoika, tukka vaaleanpunanen ja naama kesakoissa. Hän kulki, kasvot, nuo isot ja untuvapartaiset kasvot käännettyinä luodetta kohti, merta kohti, kaupunkia kohti, ilta-auriongon kultaista ruskkoa kohti joka punotti kanervikossa ja veti pitkän juovan veden rajaan saakka, tulvi leveänä juovana alavalle länsi rannalle ja kimalteli kaitaisena juovana aina meren ulapalle, näköpiirin perille saakka.

Auriongon kulta heloitti hänen vaaleansinisissä, myhäilevissä silmissään. Ja hänen mielensä se oli täynnä kultaa sekini. Hän ei muuta ajatellut, ei muuta nähnyt, hän vaan kulki niinkuin olisi jo porkannut polviaan myöten kullassa — kulki pohjoiseen päin, kaupunkiin, tuohon kaupunkiin, joka oli täynnä kulta kolikoita, kulta kolikoita ja tyttöjä!

Ja kuitenkin ei Törres Snörtevold ollut nähnyt paljon oikeata kultaa eläessään; muutamia kullatuita kehyksiä pappilan salissa, siinä kaikki. Vaan eilen oli hän saanut kaksi oikeata kultarahaa eläinkauppiaalta, joka osteli sikoja englantilaisille.

Törres vei kultapalat yksikseen luhtiin, puristi niitä kourassaan, helisti niitä varovasti rautanaulaan, haisteli ja purasi hiukan toista laitaan; ja koko yön oli hänellä ne mukanaan vuoteella, hän pani poskensa alle taikka hieroi niitä vastakkain puoli horroksissa, kuullakseen olivatko ne siinä molemmat.

Seuraavana päivänä oli hän kuin uudesta syntynyt. Hän tahtoi hetipaikalla päästä kaupunkiin, ja yksin.

Hän joka aina puheli kaupungista, mutta ei koskaan uskaltanut tulla mukaan, kun muut menivät markkinoille; hän, joka aina oli säästänyt rahaa kaupunkimatkan varalle, mutta ei koskaan saanut tarpeeksi, hän oli nyt kerralla valmis, eikä pidättämisestä puhuttakaan. Kaikki rahansa pistettyinä pienissä kääryissä sinne tänne vaatteihin ruumiin ympärille astui hän nyt alas tietä pitkin iltapäivän paistaessa ja lähenei rantaa, josta toivoi pääsevänsä venheellä yli rautatieasemalle toisella puolen veden.

Matkalipun hinnan kaupunkiin tiesi hän; se oli suuri; mutta mahdotonta oli hänen tässä kiihkossaan lähteä kiertämäänään ja kulkea puolitoista päivää jalkasin. Venhekyödin oli hän arvellut maksavan 25 äyriä. Mutta kun hän joutui niin pitkälle, että näki isot kivet veden rajassa, missä tiesi venheen olevan, pisti hänen päähänsä, ett'ei sen omistaja Anders ehkä olekaan saatavissa. Silloin voisi hän ottaa venheen ja soutaa itse itsensä toiselle puolelle; se ei tulisi mitään maksamaan, sillä tänne hän ei enää koskaan tule takaisin.

Kotona eivät olleet puhuneet juuri mitään Törresille, kun hän sanoi lähtevänsä. Hän oli aina yksin eikä suuresti muista välittänyt. Talo oli aina lapsia täynnä ja vaivaishoidon portaalla. Törres ei ollut vanhin poika, mutta teki työtä taloon ja hoiti omia asioitaan siinä sivussa.

Jo ihan nuoresta alkaen oli hänellä ollut tavaton onni sikakaupoissa. Aina saivat hänen sikansa enimmäkseen porsaat ja jos niitä katosi metsiin, ei hänen porsaansa olleet koskaan kadonneiden joukossa. Mutta ei hän kuitenkaan ollut tyytyväinen; hän kulki ja valitti, ett'ei tästä tule mitään. Ja vaikka hän olisi myynyt kuinka hyvään hintaan tahansa, ei kukaan voinut huomata, että hänellä oli rahoja. Hiljaa ja murjottaen oleskeli hän siellä missä muutkin ja kasvoi hitaasti.

Mutta kun hän nyt laskeutui alas viimeistä mäkeä kultaisen auriongon kimaltaessa edessään veden pinnalla, tulvahti tuossa nuorena talonpoikaispojassa ennen tuntematon voima. Hänellä ei ollut laukkaa eikä matkasauvaa; mutta hänen piti saada jotakin käteensä ja niin otti hän kaksi pyöreätä kiveä tiepuolesta — toisen toiseen käteensä. Niitä iski hän vastakkain niin kovasti kuin voi ja lauleli: Kultia ja tyttöjä, ja tyttöjä ja kultia, — hän lauloi ääneensä ja löi tahtia jalalla. Vaikkei hän osannutkaan laulaa.

Hänestä oli niinkuin olisi hän musertanut jotain toista, samalla kuin hän itse kasvoi, kasvoi ohi kahdenkymmenen vuotensa, kasvoi niin suureksi, että hänen täytyi avata leveähampainen suunsa, — ikäänkuin nielläksensä oma ääretön himonsa.

Ja kun hän näki venheen kiven kupeella eikä yhtään ihmistä saapuvilla, pani hän hyppelemällä viimeisen matkan, nauraen ja riemuten, ja hyökkäsi venheen kimppuun sysätäkseen sen vesille.

Mutta hänen askeleensa irtonaisilla rantakivillä herättivät miehen kiven takana, josta pää pisti esille. Se oli Andersin pää, ja hän kysyi kiivaasti:

"Mitä sinä teet minun venheelläni?"

Törres'in sydänalassa pani pahasti ja pettyneenä irroitti hän kätensä venheen kokasta; mutta sanoi rauhallisesti, niinkuin oikeata asiaa:

"Voitko soutaa minut yli asemalle — Anders?"

"En"

"Vai niin? — mutta minä maksan!"

"Venhe on vuokrattu", vastasi Anders ja sylkäsi, kääntyen rauhallisesti pois ja piiloutuen kiven taa.

Sieltä kuului muitakin ääniä, ne nauroivat ja puhelivat kiven takana. Törres seiso i silmänräpäyksen hämillään ja kokosi ajatuksiaan. Ja hänen verensä olivat sellaisessa menon vauhdissa ja hänen koko mielensä oli niin täynnä kultaisia unelmia, että hän huusi ääneensä — tahallaan sitä varten, että kiven takana olijatkin kuulisivat: "Saat 50 äyriä kyydistä asemalle".

Mutta sieltä kiven suojasta kajahti tyynille vesille nauru, jonka vertaista Törres ei vielä elässään ollut kuullut, sillä se oli kaupunkilais naurua — ärsyttävää, herrasmaista ja vapaata. Ja sieltä huudettiin: "Käy esiin! Käy esiin sinä viidenkymmenen äyrin mies! — hoi, missä se on se kultalintu?"

Pari iloista punertavaa naamaa pilkisti sieltä häntä nähdäkseen ja kun Törres vähän muuttautui, sai hän nähdä kolme kaupungin herraa, jotka kalastus kapineineen olivat asettuneet tuon suuren kiven suojaan. Heillä oli valkea liina keskellään nurmikolla ja pulloja oli kokonainen kehä yhdestä toiseen; siellä oli laseja täynnä punaista ja keltaista, voita lasi astioissa, hienoa kaupunkilais-leipää, avattuja läkki astioita, paperiin käärittyä kanan paistia, — Törres näki tuon kaikki yhdellä ainoalla silmäyksellä käsittämättä muuta kuin että se oli kaikki tuo äärettömän kallista, ja hän luuhistui kokoon mielen masennuksesta.

"Tule poika tänne! ja juo lasi janoosi!" huusi heistä vanhin joka oli paksu ja punapäinen.

Mutta Törres seiso i synkkänä ja vastasi vaan:

"Minun pitäisi päästä veden yli — minun."

"Mene sitten vaikka helvettiin", huusi tuo paksu ja tyhjensi itse lasinsa; "tiedä sinä, että venhe on nyt meidän".

"Olisiko siellä vielä sijaa?" kysyi heistä muuan.

"Onhan siellä aina sijaa", vastasi Anders.

"Ei, ei", huusi tuo lihava päättäväisesti, "me emme tahdo mukaan. Minä en siedä näitä lahosia venheitä — en ainakaan lastissa."

Ja niinkuin ei Törres iä olisi ollut koko maailmassa, alkoivat he syödä ja syödessään jutella kaikista niistä huonoista venheistä, joita oli pakotettu käyttämään vesillä ja virroilla ja joita aina piti soutaa, menipä sitten kalaan tai tahtoi päästä rannalta toiselle.

Törres peräytyi pysytellen niin, että kivi oli siinä hänen ja noiden toisten välillä, kunnes löysi syvennyksen rannassa, johon voi kokonaan piiloutua, kun laskeutui vatsalleen maahan. Tässä hän loikoi kiroillen ja hiekkaa raapien.

Ne olivat nuo nauraneet hänen suurelle tarjoukselleen ja pakoittaneet kiertämään maata myöten. Nyt hän ei enää ehtisi iltajunaan, hänen pitäisi yöpyä vieraihin paikkoihin ja kenties maksaa yösi jasta; ja sitten ei hän enää ehtisi tänä iltana kaupunkiin — ei saisi nähdä tuota valaistua, ihmeellistä kaupunkia, johonka oli juoksujalassa rientänyt.

Jonkun ajan päästä nousivat miehet kiven takaa jaloilleen, täyteläisinä ja tyytyväisinä, sikarit ja piiput hampaissa höyryten, samalla kun Anders, joka oli ollut ennenkin herroja kyydissä, keräsi tähteet vakkaan ja vei ne venheesen. Kun he olivat päässeet vesille, nauraen ja meluten, ymmärsi Törres heidän puheestaan, että joku oli maininnut hänet; sillä se lihava, joka oli istunutunut perään, huusi: "me annamme Andersille yhden kruunun juomarahaa päästäksemme kultalinnusta, niin voittaa hän kuitenkin 50 äyriä".

Venhe lähti soutamaan pois ja nuo kolme herraa laittoivat siimansa reilaan, uistellakseen yli mentäessä. Törres jäi yksin rannalle ja katseli heidän jälkeensä kiukusta hehkuvin silmin.

Sitten hiipi hän kiven luo, jonka juurella oli muutamia korkkeja ja voi hin tahratuita papereita. Hän pui nyrkkiä poistuvalle venheelle ja joutui hillitsemättömään raivoon ajatellessaan noita ihmisiä — varsinkin tuota paksua. Hän syöksi olkapäänsä kiven kylkeen, painoi sitä ja pinnisti maasta jaloillaan. Mutta tuo liikahamaton möhkäle jäähytti hänet. Kiukun kohta us meni ohitse ja hän katseli venheen jälkeen, joka nyt oli liukunut vastaisen maan mustaan varjoon; samalla hän vannoi sydämissään, että tätä ei tulla unohtamaan.

Sitten lähti hän kärsivällisesti kiertämään rantaa; olihan oikeastaan 50 äyriä säästetty; kun nyt vaan

saisi yösijan halvalla.

Mutta nyt ei ollut enää kultaa auringossa eikä mitään typeriä haaveita Törresin päässä. Hän tunnusteli kaikkia rahakääröjään, luki ne ja laskei yhteen; tähän saakka ei ollut vielä mennyt äyriäkään.

II.

Se kaupunki, mihin hän tuli seuraavana aamuna, oli niin suuri, että Törres jäi seisomaan sanatonna ja huumautuneena, astuessaan ulos asemahuoneesta.

Sellaista korkeiden ja kalliiden huoneiden paljoutta ei hän ollut osannut aavistaakaan, vaikka olikin kuullut niistä puhuttavan ja niitä mielessään kuvitellut.

Välittämättä muutamista poikasista, jotka kysyivät olisiko hänellä mitään kantamista — eihän hänellä ollut mitään, lähti hän tunkeutumaan kaupunkiin, osoittamatta ainoallakaan kasvojen liikkeellä, kuinka mahtavasti tämä häneen vaikutti.

Mutta yhtäkkiä tuli häntä vastaan jotain aivan erinomaista. Se oli nuori, hieno nainen — kurottu ja keikistetty, jalassa hienokärkiset kengät ja suuri hattu poikittain päässä. Ennenkun itsekään tiesi, sivalsi hän lakin päästään niinkuin papin edessä, ja nainen punastui, vaikka ei voinutkaan olla tyytyväisenä hymyilemättä.

Ei hän hänen kauneuttaan, — sillä Törres oli tuskin nähnyt hänen kasvonsa, eikä myöskään puvun kalleutta, mutta se somuus! — että nainen voi näyttää noin somalta, se oli hänen mielestään yliluonnollisen mestarillista. Törres oli nähnyt naisia ennenkin — sekä vaatteissa että ilman; mutta moista ei hän ollut koskaan aavistanut. Ja joka kerta kuin hän tuli naista vastaan, niin vavahti hän ja jäi tuijottamaan jälkeen; mutta ei kukaan ollut sellainen kuin tuo ensimmäinen, eikä hän enää ottanut lakkia päästään.

Puolille päivin oli Törres jo sen verran tutustunut kaupunkiin, että hän tiesi, missä ihmiset eniten oleskelivat. Pienet ja ahtaat kadut hän pian hylkäsi; mutta pääkadut, missä huoneet olivat kivistä — ja äärettömän suuret ikkunat yhdestä ainoasta lasista, joka oli niin läpikuultavaa kuin kirkas ilma, ja joissa kuitenkin oli niin hyvä katsella kuvaansa — niitä myöten kuljeskeli hän tuntikausia.

Kaupungin komeimman puodin nimi oli Brandt; se oli naisten puoti, johon kuului koetushuoneet ja ompeluhuone. Mutta vanhalta muistilta myytiin siellä myöskin kahvia, teetä ja sikareita, joita oli näytteillä erityisessä uutimilla verhotussa ikkunassa.

Kaupungin vilkas-liikkeisin katu levisi juuri Brandtin puodin edustalla, jossa paitse kolmea ikkunaa oli vielä lasiovikin. Tässä käyskenteli Törres koko päivän edestakaisin ja tutkiskeli. Hän koetteli arvata tavarain hintaa; mutta harvoihin tavaroihin olivat hinnat merkityt eikä niitäkään ymmärtänyt.

Brandtin lähin naapuri oli Cornelius Knudsen, jonka talo oli seinäkkäin Brandtin kanssa, mutta Knudsenilla oli vaan yksi ikkuna pää-kadulle, muu osa tätä laajaa rakennusta antoi ahtaalle sivukadulle ja päättyi alhaalla meren rannassa rantamakasiineihin ja tavaratontteihin.

Tätä liikettä johti Cornelius Knudsenin nuori leski, jota vastoin Brandtin suurta ja rikasta kauppuhuonetta hoiti vanhan Brandtin vävy-poika Gustaf Kröger.

Cornelius Knudsenin yhdessä katu-ikkunassa oli kaikkea sitä mitä oli Brandtillakin ja hiukan vielä lisääkin. Törres näki heti, ettei mikään täällä ollut niin kallista ja hienoa; mutta sitten oli tällä puodilla kolme jotenkin pölyistä sivukadulle antavaa ikkunaa, jotka olivat täynnä tavaroita, tervasta aina laivaköysiin saakka.

Näitä kahta naapuria tarkasteli Törres koko päivän, kunnes huomasi, että hänellä oli ankara nälkä. Erästä leipurista osti hän nisuleivän ja siirappikakun ja nautti nämä ensimmäisinä kaupunkimaistiaisinaan.

Voimistuneena ja hyvällä tuulella jatkoi hän kulkuaan, hän tahtoi hetipaikalla ansaita jotakin; mutta mistäpäin hän alkaisi? kultasepän ja kellosepän ikkunat vetävät häntä vahvasti puoleensa. Täällä oli kulta puhdasta ja hohtavaa.

Mutta kun hän siinä seiso, katseli sisään ja näki siellä työmiehen, joka lasi silmän edessä perkkaili

kellon sisustaa ja väenteli pienen pieniä pyöriä ja karoja, niin käsitti hän samassa ett'ei tämä ollut häntä varten; tuo työ, se ei ollut suinkaan kullan arvoista, vaikka ikkunat olivat täynnä kultakaluja.

Istua yhdessä kohden, olla vaiti ja tehdä työtä aamusta iltaan, — ei — niin tyhmä en minä ole, ajatteli Törres ja naurahti itsekseen. Yhtä hyvin olisin voinut jäädä kotiin maata muokkaamaan.

Nyt selvisi hänessä se päätös, että missä oli sakeimassa väkeä — siellä tahtoo hänkin olla; eikä hän huoli äikäytyä työn ääreeseen tuolla tavalla; sinne hän tahtoo mennä missä myydään, missä rahat nousevat lihavista kukkaroista, ja pyyhkäistä ne laatikkoon niin että kilahtaa.

Oli hänestä kuitenkin liika hienoa pääkaduilla — vielä; hän loittoni sentähden laitakaupunkiin päin ja kun näki vanhanpuoleisen miehen yksinään rihkamapuodissaan, astui hän sisään ja kysäsi ilman pitempiä mutkia, olisiko täällä paikkaa tämän näköiselle pojalle?

"Ei", vastasi mies ja katsahti ylös sanomalehdestään. Mutta kun Törres näyttämättä vähintäkään pettyneen näköiseltä aikoi mennä, alkoi kauppias tiedustella:

"Taidat olla maalta? — vastikään tullut kaupunkiin? Oletko väkevä?"

"Kyllä kai — senpähän näkisi", vastasi Törres vältellen; hän oli kuitenkin jo katsellut ympärilleen, ja ymmärsi, että väkevän pojan tehtävä tällaisessa kaupassa olisi silli- ja tervatynnörien vieritteleminen alhaalla rantamakasiinissa; ja siihen ei hänen tehnyt mielensä.

Kauppias sitävastoin alkoi mieltä poikaan.

"Minulla ei kyllä ihan paikalla ole pojan tarvista", sanoi hän.

"Niin, mutta minun olisi tarvis päästä paikalla", sanoi Törres.

"Ohoh", — huudahti vanha mies — "niin ne aina ajattelevat ne talonpojat, että kussa tulevat kaupunkiin, niin on puurokuppi voisilmän kanssa jo odottamassa."

Mutta Törres naurahti: "Tottahan täällä lie toki työtä tekeväille näin suuressa kylässä."

Tuo varmuus vaikutti toiseen; tuossa pojassa on jotain, jota ei ole jokaisessa.

"Sinä — sinä voisit koitella' — alkoi hän.

"Paljoko maksetaan puoti pojalle palkkaa?"

"Palkkaako! — Saat olla aluksi tyytyväinen huoneeseen, ruokaan ja vähään vaatteita", arveli vanhus.

Törres astui ovea kohden, josta samassa tuli pari tyttöä kauppa tekemään.

"Niin no, saadaanhan sitten huomenna puhella", sanoi kauppias, jonka täytyi mennä vastatulleita palvelemaan, "mutta lupaa minulle, että tulet huomenna takaisin", huusi hän vielä kerran, sillä hänen oli alkanut tehdä mieli poikaa.

"Kyllä, kyllä", vastasi Törres, mutta kun hän astui ulos hämärästä rihkamapuodista, päätti hän, että tänne ei hän enää koskaan astu jalallaan.

Nyt tahtoi hän mennä suoraan — joko Brandt'ille taikka Knudsenille; hän oli jo huomannut hyvinkin kelpaavansa pikkukauppiaille ja vähempää kuin ruokaa ja asuntoa eivät suinkaan nämäkään voisi hänelle tarjota; kunhan vaan pääsisi ovesta sisään; kyllä hän sitten aina siitä selviäisi.

Tuossa tuokiossa oli hän takaisin keskikaupungilla, mutta kun hän tuli Brandtin nurkkaan, oli kaikki muuttunut. Kaasu oli sytytetty ja suurista ikkunoista tuli valovirta, jollaista Törres ei koskaan ollut voinut ajatella mahdolliseksi edes taivaassakaan. Valkosten, loistavain ja keveiden puotitavarain välistä näki hän muutamia onnellisia olennoita, jotka käyskentelivät puoti pöytien takana tai kiiveskelivät portaita myöten ottamaan hyllyiltä tavaroita — aivan niinkuin enkelit Jaakopin unessa.

Katsahtamatta Cornelius Knudsenin ikkunaan, joka ei vielä ollut valaistu, astui hän urhoollisesti, vaikkakin tykyttävin sydämmin. suoraan tuohon kimmeltävään puotiin.

Hän kysäsi "kauppamiestä itseään", ja eräs nainen, joka parhaallaan palveli ostajia, avasi hänelle puoti pöydän sulun; nähtävästi luultiin häntä joksikin lähetiksi. Törres meni osoitettua tietä — hurmautuneena kaikesta minkä näki, hajusta ja valosta tässä maailmassa, josta hän aina oli uneksinut.

Konttoorin ovi oli auki. Törres astui sisään. Paksu mies luki hattu päässä jotain kirjettä kaasulampun alla. Törres rykäsi ja kysyi eikö täällä tarvittaisi poikaa?

Vihastuneena pyörähti mies ympäri: mutta kun hän näki Törresin, levitti hän käsiään ja huudahti:

"Sitä on pirun poika! — tuleeko se nyt tännekin tuo!"

Törres kiiruhti samassa ulos ovesta; se oli tuo eilinen paksu — hänen vihamiehensä; ja ulos puodista kiiruhti hän eikä saanut henkeään vedetyksi, ennenkun oli kapealla kadulla Cornelius Knudsenin ikkunain alla, jossa oli yksinäistä ja pimeää.

Nyt oli hänen rohkeutensa melkein lopussa ja päivä oli myöskin kohta lopussa. Ei millään muotoa olisi hän tahtonut lähteä hakemaan yösijaa rahan edestä kalliissa kaupungissa. Hänen täytyi keinolla millä hyvänsä saada jotain tointa vaikka kuinkakin vähäpätöistä.

Olisiko palata rihkamakauppiaan luo?

Pari kertaa käveli hän edestakaisin kadulla, ja ajatteli tuota paksua miestä, joka siis oli se rikas Brandt; kauvan tulisi kestämään, ennenkun saisi sellaiselle miehelle kostetuksi, ja sillä välin katsoa tuijotti hän Knudsenin ikkunoihin.

Yhtäkkiä rohkasi hän mielensä, nousi rappusia ja astui sisään.

Knudsenin pitkässä puodissa ei ollut niin valoisaa eikä myöskään niin paljon väkeä kun Brandtilla. Törres aikoi uskoa asiansa pienelle, suloiselle naiselle, joka istui puotipöydän takana; mutta samassa tuli sieltä esille pieni, soma mies, joka varmaankin oli talon isäntä. Hän oli puettu ruudukkaisiin ja juovikkaisiin vaatteihin, kaulus oli korkea, parta musta ja hieno tukka silitettynä alas otsalle.

Törres tarkasteli häntä kunnioituksella ja uudisti ulkomuistista sanottavansa, että eikö täällä tarvittaisi poikaa.

"Minkälaista poikaa?" kysyi tuo hieno herra.

"Puoti poikaa" — vastasi Törres.

"Näyttää pikemmin makasiinirengiltä", sanoi tuo hieno herra häntä kierrellessään ja katsellessaan. Tuo pieni nainen oli kovalla naurutuulella.

Mutta Törres tarkasteli samalla aikaa puotia ja kaikkia tavaroita; mitenhän paljon siinä oli rahaa kiinni tuossa?

Hieno herra jatkoi yhä tarkastustaan — etupäässä naisia huvittaakseen.

"Mikä on nimenne?" — kysyi hän nostaen lasit nenälleen.

"Törres Snörtevold."

Nuorta naista huvitti se niin että hänen täytyi paeta nurkkaan, peittämään nauruaan.

"Kauniisti kaikuva nimi", sanoi hieno herra, "ja millä alalla tahdotte te mieluummin työskennellä?"

Sitä ei Törres oikein ymmärtänyt; mutta hän vastasi kuitenkin: "Minä tahdon myydä."

"Myydä — vai niin, siinähan sitä juuri taitoa tarvitaankin", sanoi hieno herra puoli ääneen. "Te voitte odottaa täällä hetkisen."

Herra Anton Jessen oli kauppahuoneen ensimmäinen mies ja johti sitä ikäänkuin leskirouva Knudsenin puolesta; kaupungissa kuiskattiinkin että niistä noista varmaankin tulee pari. Hän kiipesi nyt ylös niitä rappuja, jotka veivät konttooriin, missä rouva Knudsen itse istui pulpettinsa ääressä nyt niinkuin oli istunut miesvainajansakin aikana. Hra Jessen pyysi häntä tulemaan alas puotiin ja tarkastamaan muutamaa nuorta miestä, jonka kuului tekevän mieli puotipojaksi.

Rouva Knudsen tuli alas ja vaikka oli muuta tekevinään, tarkasteli hän koko ajan salaa Törresia. Tämä töllisteli yhä ympärilleen ja oli aivan haihduksissa omiin tuumiinsa aavistamatta kuka tuo nainen oli joka kulki hänen ohitsensa; ja rouvasta näytti että se on tuo tavallinen typerä maalaispoika. Ei se oikeastaan ollut hänen mieleensä ja hän meni sanomaan sitä herra Jessenille.

Mutta kun hän toisen kerran meni ohi, tuli Törres häntä katsastaneeksi ja ymmärsi heti, että tässä on tärkeä henkilö, jolle täytyy tupata kättä.

Rouva Knudsen hymyili vasten tahtaankin; ja tuli ojentaneeksi kätensä, kun he olivat näin likellä toisiaan. Törres, joka ei ollut koskaan koetellut muuta kuin kovia työmiehen kouria, ihastui tuosta pehmoesta kätösestä niin, että hän kohotti sen ylös sitä tarkastaakseen. "Ei mutta tuollaistapa minä en ole ennen nähnyt milloinkaan", huudahti hän ihmetellen, ja katsoi häntä suoraan silmään.

Rouva Knudsen punastui ja veti kätensä pois; mutta hän ei voinut suuttua tähän hyväluontoiseen talonpoikaispoikaan.

"Luuletteko, että hän kelpaa mihinkään — herra Jessen?"

"Voineehan tuota johonkin kouluta."

"Ainakin on se hyvänluontoinen poika", arveli rouva.

"Voipipa olla" — sanoi hra Jessen hymyillen.

Ja niin otettiin Törres toistaiseksi puotirengiksi — olemaan apuna puodissa tai makasiineissa — miten milloinkin parhaiten soveltui.

III.

Gustaf Kröger oli nuorena kandidaattina tullut kaupunkiin apulaiseksi pormestarille; mutta sen sijaan että olisi jatkanut omalla alallaan, oli hän mennyt parasiin naimisiin, mihin kaupungissa voi mennä; hän oli kihlannut ja nainut rikkaan Brandtin tyttären.

Hän oli lahjakas ja iloinen nuori mies, jonka oli ollut hyvin helppo rakastua hiljaiseen ja epävarmaan pikkukaupungin neitiin, jolla oli niin paljon rahoja. Eikä hän epäillyt hetkeäkään luopuessaan kaikista muista tuumistaan kun vanha Brandt ehdotti että hän tulisi apumieheksi liikkeesen. Ei hän ollut kuulevinaan ystävänsä varoituksiakaan, jotka ennustivat, ett'ei hän tulisi viihtymään tuossa pikkukaupungissa. Gustaf Kröger vaan arveli, että hän puhaltaisi uutta henkeä ummehtuneihin oloihin ja kohottaisi sen asukkaat hiukan vapaampiin mielipiteihin ja vapaampaan seurustelutapaan.

Tätä tarkoitusta varten oli hän taistellut enemmän kuin kaksikymmentä vuotta ja joutunut tappiosta tappioon, kunnes hänenkin luontonsa oli laimentunut ja hän itse jokapäiväisen elämän hyörinässä katkeroitunut niin, että hänkin nyt jotakuinkin sopi tähän pieneen katkeraan kaupunkiin.

Sillä hänen vaimonsa oli ollut puhdasta rotua; hän oli rikkaan miehen tytär, joka jo oli olentonsa pienimmälläkin juurella kasvanut kiinni tuohon happameen maaperään ja joka hiljaisesti ja hurskaasti vastusti miehessään kaikkea sitä, mikä haiskahti vieraille ilolle ja vieraille viisaudelle. Tuo taipuisa olento, jonka Gustaf Kröger oli kihlannut, oli vaan yhdessä ainoassa asiassa osoittanut heikkoutta, siinä että rakastui kauniiseen, maailmallismieliseen varatuomariin. Mutta niin pian kuin hän oli saanut hänet, teki hän ankaran parannuksen eikä säästänyt vaivojaan saada toisenkin mukaansa.

Avioliitto oli sentähden alussa hiukan epätasaista; kunnes se vuosien kuluessa vähitellen muuttui siksi, että herra oleskeli klubbissa ja huvittelihe seuraelämässä, sill'aikaa kuin rouva istui kotona, hoidellen sielunsa tilaa ja monia muita heikkouksiaan.

Sentähden olivat monen vuoden kuluessa uutimet olleet alhaalla Brandtin isoissa ikkunoissa ja pöly laskeutui paksuksi kerrokseksi kynttilä kruunujen ja vanhojen mustien mahonki huonekalujen päälle, kunnes rouva pari vuotta sitten kuoli ja haudattiin harvinaisen juhlallisilla menoilla.

Heidän ainoa tyttärensä Julia oli äidin kuollessa täysikasvuinen neiti — kalpea ja hieno, heikkoverinen ja punatukkainen. Kasvunsa aikana liittäytyi hän enimmäkseen äitiinsä, jonka huolet ja uskonnollinen raskasmielisyys sopivat koulun yksitoikkoisuuteen, nuoren tytön alakuloiseen mieleen rippikoulun aikana sekä alkaneen ruumiillisen kehityksen kipuihin.

Mutta sittemmin rupesi näyttämään siltä kuin isän luonto olisi voittanut. Hän tuli kotiin ulkomaisesta kasvatustaloksesta naurusuisena ja reippaana nuorena neitinä — suureksi suruksi äidin lukuisille ystäville, jotka olivat niin paljon toivoneet tuosta hapannaamisesta pikku Juliasta, joka niin nuorena jo osoitti taipuvaisuutta totisuuteen.

Siihen tuli lisäksi vielä se, että Julia sai ystäväkseen erään nuoren rouvan, joka samaan aikaan oli tullut kaupunkiin ja joka heti eroitti hänet noista huolestuneista naisista.

Rouva Steiner oli aivan nuorena joutunut naimisiin rikkaan tukkukauppiaan kanssa Kristianiassa — mutta kun hän hetipaikalla huomasi, että hänen miehensä tiesi asioita, joista hän itse ei ollut oikein selvillä, niin ymmärsi hän olevansa petetty ja päätti uhrata itsensä kostaakseen loukatun naisellisuutensa, että edes joku mies tulisi rangaistuksi miesten epäsiiveillisyydestä.

Elettyään vuoden ajan alituisessa itsensä uhraamisen tilassa saattoi hän miehensä vihdoin siihen, että tämä mielellään suostui avioeroon, ja nyt eli hän, nauttien runsasta eläkettä — taiteensa vuoksi; tuli näet ilmi, että hänellä oli suuret lahjat maalaamiseen, — samalla kuin hän — kiirettä pitämättä — odotti siveellistä miestä mennäkseen hänen kanssaan naimisiin ja joka mies, mieluummin saisi olla — taiteilija.

Kun Julia Kröger palasi ulkomaalta, huomasi hän hetikohta rouva Steinerin, joka oli hänen mielestään ainoa eurooppalainen nainen koko kaupungissa; he tutustuivat ja heistä tuli erottamattomat ystävät. Julia alkoi opetella maalausta rouva Steinerin johdolla — sillä Juliallakin oli taipumusta taiteilijaksi vaikkei niin paljon kuin rouva Steinerillä, ja palkkioksi avautuivat Krögerin talon ovet tuolle kauniille pääkaupunkilaisrouvalle, joka kaikkien muiden mielestä oli ilmeiseksi pahennukseksi koko kaupungille.

Mutta Gustaf Kröger otti hänet nyt ilolla vastaan, kun hän kerran vaimonsa kuoleman jälkeen taas oli saanut avata ovet ja ikkunat. Rouva Steiner oli juuri nainen hänen mielensä mukaan, iloinen ja vapaa, nainen, jonka kanssa voi puhella kaikenlaisista asioista, hän oli viehättävä ja samalla varma käytöksessään miehiä kohtaan, niinkuin on se, joka on kaikellaista kokenut ja on selvillä kaikesta.

Ainoastaan täti Sofia, Krögerin vanhempi sisar, ei voinut sietää tuota kaunista, miehestään eronnutta rouvaa. "En minä sentähden", sanoi täti Sofia, "että hän on noin vapaa ja aina tahtoo puhua kaikkein rumimmista asioista —".

"Niin mutta, eikö hän teidän mielestänne kuitenkin mene liika pitkälle?" kysyi rouva Knudsen varovaisesti ja punastui — ja hän punastui hyvin vähästä.

"Ei ollenkaan, ei ollenkaan!" huudahti täti Sofia ja ojensi täyteläistä ylä ruumistaan, "se on päinvastoin hyvä, että asioista keskustellaan; siitä on hyötyä kaikille ja enin kaikista nuorille neitosille."

"Luuletteko todellakin että siitä on Julialle hyötyä, että —"

"Sen asian vuoksi voi hän kernaasti seurustella rouva Steinerin kanssa, mutta se, mikä minua suututtaa", sanoi täti Sofia ja kumartui työnsä yli, "se on, että hän on olevinaan, niinkuin hän ymmärtäisi kaikki rakkauden ja aviosäädyn salaisuudet —"

"Niin mutta olihan hän naimisissa."

"Pyh!" — Täti Sofia puhalsi hyvin ylenkatseellisesti, — "siitä ei kannata puhua. Hän naimisissa! — Ei — sellainen nainen kuin te, vaikka teidän miehenne olikin paljo vanhempi —"

Rouva Knudsen alkoi taas punastua; mutta onneksi ilmaantui piika ovelle ja pyysi neiti Sofiaa tulemaan kyökkiin.

Salissa olivat lamppu ja kynttilät sytytetyt, niinkuin olisi odotettu lisää vieraita; rouva Knudsen istui rauhallisena ja totisena käsityönsä ääressä, — hän oli niinkuin kotonaan Krögerin perheessä. Näiden kahden kauppahuoneen välillä ei ollut koskaan ollut mitään kilpailua, vaikka he vähitellen tulivat käyneeksi kauppaa samoilla tavaroilla. Mutta Cornelius Knudsen oli alkanut kauppauransa vanhan Brandtin luona ja avannut liikkeensä hänen avullaan, kun Brandtin kauppa enemmän kääntyi muoti- ja korutavaroihin. Ja monta vuotta työtä tehtyään oli kummallakin kauppahuoneella oma yleisönsä; Brandt oli tuo vanha hieno liike, ja Cornelius Knudsen möi kaikellaista sekatavaraa vähävaraisemmille.

Sentähden olikin Gustaf Kröger järjestänyt kaikki nuorelle leskelle, kun Knudsen kuoli; hän kirjoitti edelleenkin toisen vekseleihin ja papereihin ja auttoi joka vuosi tilin päätössä. Ne, jotka olivat uskoneet, ettei rouva Knudsen huolisi pienestä herra Jessenistä, olivat vakuutetut siitä, että hän pyrki rouva Krögeriksi; sillä kaikki olivat vakuutetut siitä, että noin kaunis ja hyvissä varoissa oleva leski ei voi olla menemättä uusiin naimisiin.

Ja kun Gustaf Kröger tuli sisään ja näki hänen istuvan niin kodikkaasti lampun valossa hänen oman pöytänsä ääressä, sanoi hän ajattelematta — niinkuin hänen tapansa oli:

"Mutta tuo päättyy sillä, että te tulette istumaan siinä koko ikänne, rouva! — Te ette voi arvata, kuinka hyvin te sovitte siihen."

Hän ei tiennyt, minnekkä hän saisi piilotetuksi kasvonsa, kun hän ilmoitti, että täti Sofia juuri oli mennyt ulos —; ja Krögerinkin korvat hiukan kuumenivat; mutta hän löi yhtäkkiä leikiksi, niinkuin hänen tapansa oli nuorta leskeä puhutellussa; ja he istuutuivat puhelemaan vapaasti keskenään, kunnes Julia tuli kotiin ystävänsä rouva Steinerin kanssa — ja Jolla Blomin, jonka he harmikseen olivat kohdanneet kadulla.

Kohta tuli myöskin yliopettaja Hamre pelaamaan shakkia Krögerin kanssa; mutta siitä ei tullut mitään, sillä pian oli koko seura keskustelemassa siitä, mikä tätä nykyä oli päivän polttava kysymys.

"Se on todistettu", huudahti rouva Steiner, nojaten Jersey liiviin puetun yläruumiinsa nojatuolin selustimeen, "se on todistettu, että miesten uskottomuus vahingoittaa kaikista enin heitä itseään."

"Vai niin?" — vastasi yliopettaja ja näytti käyvän hyvin arvelevan näköiseksi. Hän oli pieni, kummallisen näköinen herra, jonka suurista silmistä ei kukaan saanut oikeata selkoa.

"Se on aivan varma että miesten elämä vie heidät ennen pitkää täydelliseen perikatoon!"

Hän puhui Kristianian murretta ja tuolla varmalla pääkaupunkilaistavallaan, joka teki jokaisesta sanasta vastaan sanomattoman totuuden.

"Kuka on sen todistanut — rouva?"

"Tilastotiede!"

"Ohoo! —" sanoi yliopettaja ja siveli tukkaansa; "se on huono auktoriteetti."

"Mutta on täällä kunnan miehiä toisellakin puolella", arveli Gustaf Kröger; "kun vaimo kieltää, niin tulee palveluspiian vuoro — sanoo Lutherus."

Toiset nauroivat; mutta Jolla Blom, joka pinnisti korvansa kuullakseen joka sanan, sanoi puoliääneensä Julialle:

"Ei se oikea, — se ei ole se oikea."

"On, neiti!" vastasi Kröger, "se oikea Martti Lutherus, joka lepää Saksinmaassa haudattuna."

"Lutherus!" sanoi yliopettaja huoaten helpoituksesta ja hieroen käsiään; "hän on ainakin hyvä auktoriteetti."

Rouva Knudsen katsoi alas kutimeensa; mutta täti Sofia, joka oli tullut sisään, virkkoi: "Kyllä niitä on naisia, jotka eivät sen parempaa ansaitsekaan".

"Ei, kuulkaa te!" huudahti rouva Steiner ja lakkasi samassa nauramasta, "sitä ei voi sanoa kukaan joka tuntee miehet."

"Tuntee miehet — he! — tuntee miehet —" sanoi täti Sofia pistelijäästi; mutta ei voinut keksiä tällä kertaa mitään niin purevaa jatkoa kuin olisi tahtonut.

"Rakkautta ei saa halventaa", sanoi Julia painavasti; mutta sävähti samassa tuli punaiseksi.

"Rakkautta! —" vastasi hänen isänsä. "Tarkoitat kai avioliittoa, lapseni."

"Niin, niin, sitä juuri —" hän tahtoi sanoa että se oli sama asia, mutta takertui ja hämmentyi yhä enemmän.

Mutta rouva Steiner tuli hetipaikalla hänelle avuksi: "Kuka halventaa rakkautta, enemmän kuin miehet?"

"Vaimot" — vastasi Gustaf Kröger, ja kaikki muut nauroivat, vaikka hän väitti totta tarkoittavansa.

Mutta kun samassa mentiin ruokapöytään niin pilstoutui keskustelu kahden ja kahden väliseksi puheluksi.

"Vai vaimot!" — huudahti yhtäkkiä rouva Steiner ja purskahti nauramaan, "kun te nyt kerrankaan puhuisitte totisesti — herra Kröger!"

"Se on täyttä totta, rouva!"

"Te ette kuitenkaan tahtone väittää, että naisten uskottomuus —"

"Me puhuimme rakkauden halventamisesta, ja sitä tekevät monet vaimot, jotka eivät edes viitsi olla uskottomia."

"Vai — niinkö?" kysyi yliopettaja.

"Naisille käy", sanoi Kröger, "niinkuin käy lapsille sokurileipurin ikkunassa; he tulevat vakuutetuiksi siitä, että jos he vaan saisivat luvan, he söisivät suuhunsa kaikki makeiset, jos vaan —"

"Nyt teette pääse pitkälle", huusi rouva Steiner ja pui hänelle pieniä valkosia nyrkkejään; "on

todistettu — kaikki lääkärit ovat yksimielisiä siitä — herra yliopettaja! että nämä asiat ovat aivan samanlaiset miehelle kuin naiselle, samat koiraalle kuin naaraalle."

"Niin, ensi alussa; mutta vaistojen kehityksessä on mies paljoa etevämpi."

"Etevämpi!" huudahti rouva Steiner. "Te kutsutte hänen haureellisuuttaan, jota täytyy hillitä —"

"No, nyt on keskustelu oikealla uralla!" huudahti Kröger loistaen tyytyväisyydestä, samalla kuin rouva Knudsen kumartui lautasensa yli ja Jolla Blom istui silmät pyöreinä ja suu auki oikein ahmiakseen tuota pahaa, jota hän ei kuitenkaan käsittänyt; "alussa olemme me kyllä aivan samanlaiset; mutta sitten ilmaantuu erilaisuuksia ja hetikohta ovat naiset selvillä siitä, että miehissä on vika, joka on korjattava. Molemmat ovat he yhtä kiihkoisia tullakseen yhteen, mutta hetken kuluttua sysää nainen hänet luotaan: mies on liika 'lihallinen' kelvatakseen hänelle."

"Ja syystä kyllä", alkoi rouva Steiner taas rohkeasti: mutta Kröger oli niin innoissaan, että keskeytti hänet:

"Toinen taikka toinen, rouva! Joko on rakkaus jotain sairaloisuutta, joka on leikattava pois kuta pikemmin sen parempi; tai on se meidän paras elinvoimamme. Mutta jos rakkaus on sitä — ja niinhän me ainakin vielä tätä nykyä uskomme — mitä järkeä siinä sitten on, että toinen sanoo toiselleen: Sinulla on enemmän tuota kaikista parasta kuin minulla; siis olet sinä porsas, ja nyt mene tiehesi!"

"Te laskettelette Kröger!" nauroi rouva Steiner. "Te tiedätte aivan hyvin, että olette väärässä!"

"Niin, niin, kun vaan tietäisi, kuka on oikeassa", alkoi yliopettaja miettiväisenä.

"Usko vaan minua, yliopettaja!" — huudahti Kröger, "jos naiset pitäisivät enemmän huolta siitä, mikä on riemukkainta rakkaudessa, eivätkä päästäisi tottumusta ja jokapäiväisyyttä tähän suhteeseen —"

"Minä osaan ulkoa kaiken tuon, nainen elköön koskaan väsykö koristelemasta itseään alinomaan viehättääkseen tätä pashaansa uudella keikailulla ja uusilla keksinnöillä; — sitä te vaaditte uupuneelta, kuluneelta äidiltä, jolla ei kenties ole varoja edes —"

"Kokemus puhuu teitä vastaan, hyvä rouva! nuo jurot ja vastahakoiset rouvat, jotka koettavat tekemällä tehdä miehistään siveitä, niitä löytyy ainoastaan herrasväessä. Mutta työmiesten ja talonpoikain vaimot pitävät tuollaisen rakkauden paljoa suuremmassa arvossa, se kun on ainoa, millä he voivat kiinnittää ja palkita miestä, joka kuluttaa itseään perheensä hyväksi."

Rouva Steineristä ei ollut tämä käänne mieleen, varsinkin kun hän tunsu täti Sofian terävät silmät; hän kääntyi nopeasti yliopettajan puoleen: "Oletteko tekin miesten puolella petettyjä vaimoparkoja vastaan?"

"Jumala varjelkoon minua olemasta kenenkään puolella"; vastasi yliopettaja, "minähän en tiedä tuota enkä tätä, mutta mitä sanoo täti Sofia noille petetyille?"

Rouva Steiner kuiskasi puoliääneen Julialle: "Onko meidän nyt otettava oppia vanhoilta piioilta?"

Täti Sofia ymmärsi kyllä ja alkoi sentähden — pudistaen vähän päätään, joka oli merkki siitä, että hän antautui taisteluun:

"Minä sanon kaikille niille naisille, jotka tulevat ja valittavat miesten uskottomuutta, niinkuin Salomo sanoi tuolle miehelle, joka kysyi, mitä hänen pitäisi tekemän, että rakastetuksi tulisi. Salomo vastasi yhdellä ainoalla sanalla: 'Rakasta!'"

"Ja koska nyt kaikki olemme saaneet tarpeeksemme ruokaa ja viisautta —" sanoi isäntä ja nousi pöydästä.

"Ruokaa oli tarpeeksi, mutta varjelkoon meitä Herra siitä viisaudesta", sanoi yliopettaja ja katseli yhdestä toiseen; hänen erityinen huvinsa oli pitää tällaisia keskusteluja vireillä, "onhan tuo historia Salomosta oikein historiallisesti tosi?"

Mutta täti Sofia oli jo mennyt kyökkiin — hyvin tyytyväisenä itseensä; ja nuoret naiset sopattelivat toisilleen, otsat yhdessä; nuo kaksi nauroivat Jolla Blomille, jonka olisi pitänyt saada lisäselityksiä. Rouva Knudsen istuutui työnsä ääreen ja herrat alkoivat pelata shakkia uunin edessä.

Jo ensi päivänä kuin Törres palveli Cornelius Knudsenilla, varasti hän rahalaatikosta.

Ensi kerralla ei hän pistänyt taskuunsa enempää kuin 10 äyriä ja se tapahtui iltapäivällä silloin kuin herra Jessen sytytti kaasua puodissa.

Koko päivä oli kulunut työhön ja opetuksen saantiin ja useita kertoja oli hänet lähetetty vaihtamaan setelirahaa laatikosta. Ja siellä oli hän nähnyt hopearahoja ja toisen toistaan suurempia seteleitä.

Joka kerta kuin hän näki nämä rikkaudet tunsivat hän kipua rinnassaan. Ja kun tuo nuori nainen taikka herra Jessen itse kaivelivat käsineen kassassa, heittelivät vaihdetut rahat pitkin tiskiä ja nakkasivat nuo kallisarvoiset setelit noin huolettomasti alas laatikkoon, samalla kuin he juttelivat ostajien kanssa, — silloin seisoi Törres kuin kuumilla kivillä; kuinka helposti voisivat he tulla antamaan liika paljon takaisin tai kadottamaan rahoista jotain, tai — ja se oli kaikista vaikeinta kärsiä: jos herra Jessen ja neiti Thorsen mahdollisesti ottaisivat jotain itselleen?

Herra Jessen teki koko aamupäivän alituista pilaa tuosta vastatulleesta talonpoikaispojasta — suureksi hauskuudeksi neiti Thorsenille ja juoksupoika Reinertille. Mutta Törres ei ollut siitä tietävinäänkään, hänen tiedon halunsa ja se nopeus, millä hän käsitti kaikki mitä hänelle opetettiin, ei antanut pitemmältä aiheita ivaan, ja sitä paitse oli puodissa kiire.

Kun tuli paljon väkeä, veti herra Jessen pientä kellon nuoraa ja rouva Knudsen tuli alas konttoorista auttamaan. Törres pysytteli heti hänen läheisyydessään ja vaikka hänen kohteliaisuutensa olikin kömpelöä, oli se kuitenkin rouvan mieleen. Herra Jessen luuli taas edistävänsä tarkoituksiaan parhaiten siten että hän käyttäytyi niin kuin olisi hänen suhteensa rouva Knudseniin jo ollut sellainen, ett'ei hänen tarvinnut sitä peitellä.

Koko päivän kuluessa koetti Törres olla rouvalle niin suureksi avuksi kuin hän voi ottaessaan tavaroita hyllyltä ja pannessaan niitä taas kokoon, jossa työssä rouva häntä mielellään neuvoi.

Talon tapa oli se, että herra Jessen söi ateriansa äitinsä luona; kun hän tuli takaisin, söi neiti Thorsen rouvan kanssa, ja viimeksi sai Törres mennä kyökkiin.

Törres, joka käytti jokaista tilaisuutta oppiakseen, kyseli neiti Thorsenilta, silloin kuin herra Jessen oli poissa, kaikellaisia asioita; ja neiti Thorsen oli hänelle aina ystävällinen. He olivat näet heti, hän ja herra Jessen, tulleet selville siitä, että tämä uusi talonpoikaispoika ei oikein sopinut seisomaan isomman ikkunan tienoilla pitsien ja hienojen naistavarain keskellä. Hän sopi sitävastoin erittäin hyvin punnitsemaan kahvia ja sokuria alapäässä puotia, jossa oli hämärämpää ja likaisempaa. Täällä neiti Thorsen häntä sentähden enimmäkseen opasteli.

Törres ei väittänyt vastaan; hän oli toimessaan ja hyvällä tuulella. Ja vaikkakin hänen tapansa koettaa olla mieliksi olikin liika kömpelöä tälle hienolle kaupunkilaisneitille, niin oli hänen maalta peritty tapansa olla tyttöjen kanssa niin varma, että neiti Thorsenista oli hauskaa olla hänen läheisyydessään, kun hän näytteli hänelle hyllyjä ja laatikoita, opetti hinnat ja neuvoi häntä mittaamaan ja punnitsemaan. Neiti Thorsen rakasti kaikessa hiljaisuudessa herra Jesseniä, joka puolestaan kohteli häntä arvokkaan ylimielisesti. Hän näki hyvin kyllä sen, mistä koko kaupunkikin puhui, kuinka helposti saattaisi tapahtua että herra Jessen menisi naimisiin lesken kanssa; hän kärsi hiljaisuudessa mutta toivoi sentään yhä. Hymyily, pieni hyväily ohimennessä taikka vaan silmäys voivat elähyttää hänen toiveitaan pitkäksi aikaa ja hän kuristi ja koristi pienen viehättävän vartalonsa niin herra Jessenin maun mukaisesti kuin suinkin voi sen arvata. Ei yhdelläkään naisella koko kaupungissa ollut sellaista vartaloa kuin hänellä, siitä olivat kaikki hänen ystävänsä samaa mieltä.

Vaikkakin pieni ja lyhyt jäseninen, olivat hänen olkapäänsä ja rintansa niin kauniisti pyöristetyt ja sen lisäksi oli selkä niin solakka ja nuoren näköinen, että Törres heti luuli, että tämä oli se nainen, jonka hän oli kohdannut rautatieasemalta tultuaan. Neiti Thorsenin kasvot olivat puoti-ilmassa valjenneet, mutta säännöllisen kauniit ne olivat ja oli hänellä vaalea käherretty otsatukka ja auliit silmät niinkuin kiiltokuvissa.

Törres ei ollut monta tuntia ollut yhdessä hänen kanssaan, ennenkun hän halusi omistaa tämän hienon ja heikon leikkikalun.

Mutta kun hänen vuoronsa tuli mennä kyökkiin syömään, kohtasi hän siellä aivan toisellaisen tytön. Suuri sileätukkainen kyökkipiika Bertha oli niitä naisia, joita hän paremmin tunsivat; ja niinpiankuin he olivat sanoneet hyvän päivän toisilleen, tiesivät he molemmat, että he kuuluivat yhteen tässä vieraassa paikassa, — he olivat kumpainenkin maalta tulleet samaa tarkoitusta varten: rahaa varten.

Tyttö oli eteläisemmistä pitäjistä kotoisin kuin hän, mutta ei kuitenkaan niin kaukaa, että he eivät olisi tunteneet toistensa pappeja; ja syödessään löysivät he yhä useampia yhteisiä tuttavuuksia.

Bertha loisti tyytyväisyydestä ja vesi kiehui silmässä; sillä hän halusi ulos tästä kyökistä, joka antoi takapihaan päin. Hänen herkkä sydämensä, joka kenenkään käsittämättömänä oli saanut sykkiä tässä vieraassa kylmässä kaupungissa, lensi selkoselälleen tuon pulskan, suuren pojan edessä, josta vielä haiskahti maalaisilmaa; ja ennenkun hän oli lopettanut ateriansa, joka hänen mielestään oli vallan mainio, tiesi Törres että täällä oli hänellä lämmin ja varma turvapaikka, niinpiankuin hän vaan tahtoi ottaa sen haltuunsa.

Niin oli häneltä ensimmäinen päivä kulunut työn teossa ja tyytyväisyydessä; ainoa, joka häntä vaivasi, oli rahalaatikko. Hän pelkäsi, ettei kaikki tulisi rouva Knudsenille, että jotain tippuisi tielle; sillä jos jotain katoaisi, voisi se kadota hänelle.

Vihdoinkin tuli sinne illan hämärässä pieni tyttö tahtomaan puolta naulaa kahvia. Törres punnitsi sen heti; neiti Thorsen teki kauppaa muutamain naisten kanssa, jotka tulivat juuri samassa ja ketterä herra Jessen juoksi sytyttämään kaasua.

Silloin otti Törres ensimmäisen kymmenäyrisen tytön antamista pikkurahoista, ja antoi tähteen kilahtaa alas laatikkoon, niinkuin oli nähnyt herra Jessenin tekevän; sulki sitten laatikon kuulevasti ja kääntyi siitä pois.

Mutta samassa valtasi hänet sanomaton kauhu. Hän seiso siinä lantti sormien välissä, ja kun yhtäkkiä oli tullut ihan valoisa, ei hän mitenkään uskaltanut pistää sitä taskuunsa. Ei hän myöskään uskaltanut mennä puodin pimeään päähän; se voisi näyttää epäiltävältä; sentähden meni hän vasten tahtoaankin muutamia askelia lähemmä, kasvot tulipunaisina ja aivan vapisten. Jos joku olisi silloin sanonut hänelle sanankaan, olisi hän päästänyt lantin lattialle ja tunnustanut. Parin sekunnin kuluessa oli hän hädästä melkein tiedotonna; mutta ei kukaan huomannut häntä ja vähitellen tointui hän; hän pisti molemmat kätensä housun taskuihin, niinkuin oli hänen tapansa.

Samassa olivat naisetkin ostaneet ostettavansa ja kun ei ketään ollut puodissa, huusi herra Jessen terävästi: "Pois taskuista kädet!"

Törres päästi lantin syvään, turvalliseen housuntaskuunsa; mutta hän säikähti kuitenkin niin, että hän vapisi eikä tiennyt, minnekä katsoa.

Ne nauroivat — nuo molemmat muut; ja kun samassa rouva Knudsen laskeutui alas konttoorista, kysyi herra Jessen:

"Eikö niin — rouva? että tuon pitää totuttautua seisomasta kädet taskuissa."

"Sen herra Vold varmaankin on pian itsekin ymmärtävä", vastasi rouva katsomatta kumpaiseenkaan.

Törres unohti tuossa tuokiossa kokonaan tuon kurjan kymmenen äyriä. Rouva oli suorastaan ottanut häntä puolustaakseen, vieläpä muuttanut hänen nimensäkin — joka ei koskaan olisi pistänyt Törresin itsensä päähän. Mutta hän huomasi hetipaikalla, kuinka paljoa hienompaa olisi olla Vold kuin Snörtevold. Kuinka hän oli kiitollinen tuolle rouvalle; hän kyllä vartioisi rahalaatikkoo hänen puolestaan.

Mutta herra Jesseniltä repesivät silmät suureksi ja hän suvaitsi alentaa itsensä irvistämään pilkallisesti neiti Thorsenin nähden.

Vielä oli Törresillä yksi liikituksen hetki tänä pitkänä ja merkillisenä päivänä. Se oli silloin kuin rouva Knudsen pieni raharasiansa kinalossaan tuli alas konttoorista hakemaan päivän kuluessa kokoontuneita rahoja. Mutta kun hän oli nähnyt, miten se tapahtui, ei hän enää ollenkaan hätäillyt noista kymmenestä äyristään; ei niitä laskettu eikä niitä kysely; — ja mitäpä se olisi hyödyttänytkään? ajatteli hän. Jo ensi päivästä alkaen oli Törres selvillä siitä, että laatikosta voitaisiin joka päivä näpistää vähäsen, kunhan vaan otettiin vähän kerrallaan, ja kun ainoastaan *hän* otti.

Ja taas katseli hän epäluulolla tuota hienoa herra Jesseniä, joka veti ylleen uuden kevätpalttoonsa ja sytytti sikarin, lähtiessään ulos puodista. Hansikkaat oli sillä myös; ne maksoivat yli 2 kruunua, sen tiesi Törres jo. Ei kuuna päivänä tässä olleet asiat oikein.

Kun kaikki oli valmiina puodissa, joi neiti Thorsen nopeasti teensä rouvan luona ja kiiruhti kaupungille tapaamaan tuttaviaan.

Törres sitä vastoin söi julmalla ruokahalulla ne makuisat voileivät, jotka Bertha oli valmistanut hänelle ja kun hän ahmi niitä, istui toinen vieressä kyökin penkillä ja riemuitsi sydämensä pohjasta.

Rouvalla oli ollut paljon pään vaivaa, mihin hän sijoittaisi Törresin, kertoi Bertha; ensin oli hän ajatellut pientä kammarikommakkoa rantamakasiinissa, jossa hän oli maannut ensi yönsä. Mutta Bertha oli toimittanut niin, että rouva kannatti sängyn yläsillalle pieneen huoneeseen, jossa Knudsen vainajalla,

joka joutohetkinään ahkerasti nikkaroi, oli ollut jonkunlainen työhuone.

Kun Törres oli aivan voivuksissa väsymyksestä, tahtoi hän heti syötyään päästä levolle; ja Bertha näytti hänelle tietä tulen kanssa.

Yläsillalle nousivat portaat melkein keskeltä rakennusta ja siitä meni käytävä huoneen molempiin päätyihin. Tuon vanhanaikuisen avaran vesikatkon alla oli kahden puolen käytävää useita vaatesuojia ja pieniä yliskammareita ja yhden niistä sai Törres asuakseen. Bertha vei hänet sinne ja lupasi kantaa pois höyläpenkin sekä siivota roskat nurkista. Törres oli ylen tyytyväinen: valkoinen vuode, tuoli, pöytä ja pesulaitos — se oli toki aivan toista kuin luhdilla siellä kotona pimeässä kolkassa muiden poikien kanssa.

Sytyttyään kynttilän, otti Bertha tavaransa ja meni ovesta ulos.

"Tuolla on minun kammarini", sanoi hän ja osoitti pieniä rappuja käytävän päässä, jotka veivät rouva Knudsenin huoneisiin, ja siinä ihan vieressä oli Berthan kammarin ovi.

Törres ymmärsi että hänen pitäisi olla kohtelias ja sanoi:

"Eipä ole kaukana." Bertha uhkasi häntä kädellään, hymyillen lempeästi.

"Mutta kukas asuu tuolla?" kysyi Törres ja osoitti toiseen päähän, josta myöskin näkyi valkoinen ovi.

"Sielläkö!" vastasi Bertha pilkallisesti; "siellä asuu vaan neitsyt Thorsen; vaan se on ulkona suurimman osan yöstä sulhasiensa kanssa."

"Sulhasiensa?"

"Niin — sinä et vielä tunne näitä kaupungin tyttöjä, mutta ole varuillasi", ja sen sanottuaan meni hän omalle puolelleen.

Vaikka olikin ihan väsyksissä, otti Törres kuitenkin rahansa esille, kun oli ensin tarkastanut, ettei ollut ketään käytävässä rakojen läpi tirkistämässä.

Erityisellä hellyydellä silmäili hän tuota kymmen äyristä, jonka hän oli ottanut kassasta; ja hän alkoi laskea, kuinka ne voisivat lisääntyä, kuinka paljon hän uskaltaisi ottaa, mihin voisi sijoittaa pääomansa, — mutta nyt oli hän niin peräti väsynyt, että tuskin sai rahansa piiloon ja vaatteet päältänsä, kun vaipui sikeään uneen. —

V.

Päivät kuluivat; ja Törres teki työtä niin, että makasiini renki Simo Varhoug sanoi hyvälle ystävälleen Halvor Röidevaagille:

"Siinä on piru tuossa nuoressa miehessä. Tuskin on päänsä sängystä nostanut, niin on hän kaikkialla. En saa nenääni niistä, niin on hän jo niskassani. Ja koko rantamakasiinin osasi se peijakas ulkoa jo kolmantena päivänä, — joka tynnörin, joka köyden pään, ja olenpa varma, piru vieköön, että hän tuntee nimeltään joka rotankin."

Samassa huudettiin Simoa ylhäältä päin ja hän kiiruhti tiehensä jättäen makasiinin oven auki jälkeensä. Alhaalle jäi Halvor Röidevaag odottamaan; hänellä olisi ollut Simolle jotain sanottavaa.

Etelätuuli puhalteli vuonoa pitkin raskaasti huokaillen; ja syyssade kasteli lakkaamatta puolipimeää kaupunkia. Halvor Röidevaagilla oli hyvää aikaa, sillä hän oli venhemies; hän istui venheessään ja katseli rouva Knudsenin suurta rantamakasiinia ja sitten tarkasteli hän Brandtin rantamakasiinia; mutta kun hän pisti tulta piippuunsa, vei tuuli venettä; ja kun hän vihdoinkin sai sen palamaan tuulesta ja sateesta huolimatta, oli siellä juuri muuan konttoristi sillalla, joka huusi häntä soutamaan itseään tullikammarille 10 äyristä. —

— Vaikka Törres oli uneksinut rohkeita unelmia ja kuvailut voivansa yhdellä askeleella hypätä koko siihen komeuteen, oli hän alussa ihan huumautunut tuosta suuresta liikkeestä.

Hän keksi pian, että oli olemassa eräs hiljainen aitaus, jonka herra Jessen ja neiti Thorsen olivat tehneet keskelle puotia ja jonka yli hänen ei ollut lupa nousta; mutta hän oli olevinaan niin kuin olisi

ollut aivan luonnollinen asia, että hän piti huonomman osan puotia itseään varten, kunnes hän olisi oikein perehtynyt kaikkiin asioihin.

Silloin sai hän uudet vaatteensa. Ne olivat maksaneet niin äärettömän paljon, että hänen ikäänkuin pahan oman tunnon pakoituksesta täytyi kierrellä rahalaatikon ympärillä, kunnes koko summa oli saatu takaisin.

Mutta jo ensimmäisenä päivänä kun hänellä oli kaupunkilaisvaatteet yllään, oli mahdotonta ylläpitää tuota näkymätöntä aitausta puodissa. Ei voinut pistää kenenkään päähän lähettää noin hienoa miestä alas makasiiniin noutamaan jauhosäkkiä, — sen huomasi heti herra Jessenkin, kun hän pilkkallisesti tarkasteli uutta pukua ja löysi sen täynnä vikoja ja poimuja.

Neiti Thorsen ei uskaltanut tunnustaa itselleen mitä hän tuns; mutta hän sanoi ystävilleen, että sellaista muutosta ei hän olisi voinut luulla mahdolliseksi. Oikeissa vaatteissa oli herra Vold oikein huomattavan, melkein erikoisen näköinen! Hän oli leikkuuttanut tukkansa ja ajattanut pois tuon tyhmän näköisen untuvaparran, niin että järeällä oli vaan vaaleat viikset.

Rouva Knudsen itse hämmästytti ja punastui, kun näki hänet ja ihmiset alkoivat huomata tuota uutta puotilaista, — niin, herra Jessen teki vielä senkin huomion, että vieraat ja pikkulapset ehdottomasti kääntyivät Törresin puoleen, niinkuin olisi hän ollut ensimmäinen mies puodissa.

Itse oli Törres onnellisempi kuin koskaan ennen. Joka kerta kuin hän kuuli hopearahain helisevän laatikossa ja setelien ratisevan, kun niitä oiottiin, kävi kuin iloinen virtaus hänen läpitsensä. Hän oli alituisessa toimessa aamusta iltaan eikä tarvinnut enää kysellä keneltäkään mitään.

Tämän nuoren miehen vilkkaus elähytti pian muitakin, niitä, jotka tulivat, ja niitä, jotka menivät, koko liikettä. Ihmisten tuli halu ostaa tästä puodista, jossa oli niin vilkasta, jossa ostajat aina olivat hyvällä tuulella ja palvelijat tuiskuna lentivät tiskin ja hyllyjen väliä.

"Uudet luodat lakasevat parhaiten", sanoi herra Jessen; "mutta ajan ollen pysyy paras yleisö puodissa kuitenkin siksi, että liikettä on johtamassa todellisesti sivistynyt henkilö."

Neiti Thorsen nyökäytti hyväksyvästi päätään, mutta Törres, joka oli kuullut huomautuksen — ja se olikin sen tarkoitus — laskeutui heti muutamia asteita.

Ollen köyhä mäkitupalaisen poika tiesi hän hyvin kyllä, missä säätyrajoitus oli olemassa talonpoikain kesken. Mutta se suuri aukko, joka eroitti maalaiset kaupunkilaisista, se saattoi hänet epävarmaksi ja araksi.

Eivät olleet nuo suuret totiset voimat: uskonto ja laki, sen enemmän kaupunkilaisten puolella kuin muidenkaan; sen verran oli hän jo nuoruudessaan nähnyt, että niin hyvin käräjäkujeita ja konnankoukkuja kuin tekopyhyttä osasivat talonpojat yhtä hyvin kuin herratkin.

Mutta kaikki tuo vilkkaus ja kevytmielisyys, tuo tuhlaavaisuus, joka ilmaantui esim. suurissa peililaseilla varustetuissa huoneissa, hienoissa vaatteissa ja kalliissa huveissa, nuo rahat, jotka kulkivat yhtämittaa kädestä käteen, tuo ilo ja tuo nauru — niissä oli ero suuri, ja etenkin oli ero tuossa naurussa.

Törres ei ollut lapsuudessaan kuullut totisten ihmisten nauravan; ei muistanut äitinsä nauraneen muuta kuin pilkalla, silloinkuin joku oli sattunut käymään hullusti. Muuton nauroivat pojat ja tytöt vaan keskenään, kun olivat syrjässä, — ja mieluummin iltahämärissä. Mutta hymyilyä ja tasaista naurua ilman mitään syytä, niinkuin kaupungissa — sitä ei hän ollut kotonaan kuullut.

Sentähden näytti hänestä alussa, että kaikki kaupunkilaiset olivat niin kovin leikillisiä, ja hän laski leikkiä heidän kanssaan. Mutta häntä rupesi pian arveluttamaan.

Tapahtui näet, että, kun hän parhaallaan oli kauppaa tekemässä ja joku sanoi leikillisen sanan ja hän räjähti meluavaan talonpoikaisnauruunsa, niin nuo hienot naiset ikäänkuin vetäytyivät takaisin itseensä ja heittivät tiskille levitettyt tavarat sikseen. Turhaan koetti hän panna liikkeelle kaikki viehätysvoimansa, ne menivät pois.

Hän tuns, että tuossa se oli nyt se aukko; ja häntä poltteli, kun hän kuuli Jessenin käyttävän sanaa: sivistynyt.

Hän alkoi kuulostaa, mitenkä sitten herra Jessen nauraa; se oli meikein äänetöntä sisällistä; mutta aina hän vaan hymyili ja laski leikkiä ja sai aina ostajatkin nauramaan.

Neiti Thorsen sanoi vaan "tji — tji — tji!" — kun hän nauroi — melkein niinkuin kissa, joka aivastaa.

Mutta iltasilla opetteli hän kammarissaan peilin edessä; ja hän itsekin aivan säikähti, kun löi suunsa

oikein selälleen ja näki kaikki leveät hampaansa ja paksut ikenensä, — niinkuin *hän* oli tottunut nauramaan. Ei ollut kummakaan, jos nuo hienot naiset säikähtävät tällaisia leukapieliä; ja samassa muisti hän, että kotona maalla tulivat ihmiset rumiksi, kun nauroivat — eivät sentään tytöt; mutta oli se sittenkin paljoa suloisempaa, kun neiti Thorsen pani "tji — tji — tji!"

Muutamia päiviä harjoitteli Törres itseään hiljaiseen nauruun räjähtämättä omaan isoääniseensä; mutta vasten tahtoaankin tuli hän panneeksi "tji — tji — tji!" ja kun se ensi kerran kuultiin puodissa, syntyi siitä yleinen ilo. Herra Jessen tarkasteli häntä lasiensa läpi; ja kun myöskin neiti Thorsen alkoi nauraa, kääntyi Törres heistä pois niin ylenkatseellisesti kuin olisi hän tahtonut jättää heidät oman onnensa nojaan.

Herra Anton Jessen söi ja asui äitinsä luona, joka oli koulunopettajan leski. Hän oli tehnyt työtä ja puuhannut yötä päivää pitääkseen pienen Antoninsa niin hienona ja puhtaana kuin nukan, ja se oli hänelle onnistunut. Poikasena ne häntä pilkkasivat mammanpojaksi, mutta nyt oli hän kieltämättä kaikista somin nuori mies puotialalla.

Hänen elämänsä oli tähän saakka kulunut tasaisesti ja ilman vastuksia. Äiti tasoitti taitonsa mukaan kaikki kivet hänen tieltään; ja kun hän itse oli mallikelpoisen ahkera ja näppärä, pääsi hän pian rouva Knudsenin liikkeen ensimmäiseksi mieheksi.

Rouva Jessen oli joutunut hyvin nuorena naimisiin. Ja kun hänen miehensä oli kalpea, laimeasilmäinen ja pitkätukkainen koulupoika, oli hän jo ollut kihlattu morsiamensa ja niinpian kuin sulhanen oli suorittanut jumaluusopillisen tutkintonsa, menivät he naimisiin.

Mutta ennenkun pieni vaimo vielä oli ehtinyt synnyttää ensimmäisen lapsensa, kuoli heikko mies aivan tavalliseen vilustukseen, joka tuota pikaa hävitti hänen keuhkonsa.

Surullisen lapsivuoteensa aikana kuuli rouva Jessen vanhan tohtorin sanovan eräälle miesvainajansa sukulaiselle: "Niin", sanoi lääkäri, "sehän oli hulluutta, että hän meni naimisiin; hän ei olisi sitä ollenkaan kestänyt, — se oli oikeastaan se, joka vei miehen hautaan."

Sitä ei rouva Jessen voinut koskaan unohtaa. Itse avioliitostakaan ei hän ollut suuresti selvillä. Hänen miehensä heikkous, joka yhtäkkiä tuli häneen ihan kuolettavana uupumuksena, — juuri kuin näytti siltä, että he olivat onnensa kukkulalla; hänen yhtäkkiä leimahtava kiihkoisa rakkautensa, — vasta myöhemmin ymmärsi hän paremmin tämän kaiken ja tunsu häpeää, jota ei voinut voittaa.

Niin lyhyen aikaa olivat hänen aistinsa olleet hereillä, että pelon alainen kainous, vielä arempi kuin tyttönä ollessa, valtasi hänet heti miehen kuoltua. Hän melkein pelkäsi itseään ja sukupuoltaan ja kun hän soudatti pikku Antoniaan kätkyessä, ajatteli hän vaan, kuinka hän voisi suojella häntä.

Ei ollut varoja antaa pojan ruveta lukumieheksi, eikä olisi rouva Jessen uskaltanutkaan päästää häntä tuossa vaarallisimmassa ijässä Kristianiaan kevytmielisten ylioppilasten pariin; sentähden jäi hän kotikaupunkiinsa ja joutui kauppa-alalle. Äiti saa pitää hänet kotonaan ja hoitaa häntä kädestä pitäen. Hän teki hänet niin avuttomaksi kuin suinkin ja ajatteli edeltäpäin kaikki hänen pienimmät tarpeensa. Poika pysyi yhä lapsena, jonka oli mahdoton itse päättää, olisiko hänen otettava sateenvarjo vai keppi, joka joutui suurimpaan häiriöön, kun äiti oli pistänyt nenäliinan väärään taskuun ja jolle ei kelvannut muu ruoka kuin minkä äiti oli valmistanut.

Koulussa ne pitelivät pahanlaisesti tätä mammanpoikaa ja tahrasivat hänen ujoutensa parhaansa mukaan, niin että hän palasi puhtaana äitinsä luoksi yhä arempana ja epävarmempana, ja hänen luonteensa, jonka olisi pitänyt kehittyä, kutistui epäluonnollisuuteen.

Mutta kun hän kasvoi ja sai pienosen mustan viiksen ylähuuleensa, alkoi hän olla hyvin huvitettu nuorista tytöistä, joita hänelle oli tarjona viisi joka sormeen, sillä hän oli niin hieno ja siivo.

Hän joutuikin pian noin niinkuin puolikihloihin; hänestä oli se niin hauskaa; mieluummin kahden — kolmen kanssa yht'aikaa, ja silloin tunsu hän itsensä ikäänkuin varmemmaksi. Sillä niinpiankuin hän todenteolla ajatteli häitä ja noita tuollaisia asioita, tuli hän pahalle tuulelle ja häpesi; kuinka voisi hän jättää äitinsä ja rauhallisen makuukammarinsa äidin huoneen vieressä.

Mutta välistä tuli rouva Jessenin korviin, mitä puhuttiin hänen Antonistaan ja tämän urotöistä puotineitien seurassa; ja silloin tuli hänelle huutava hätä. Ainoastaan varovaisilla viittauksilla uskalsi hän tutkia poikaansa ja antaa hänelle neuvoja, ja Anton, joka ne hyvin ymmärsi, oli mielissään; ja vähitellen alkoi hän kehuskella ja koetti saada äitinsä siihen luulon, että hän oli oikea velikulta. Hän tekeytyi hirveän salaperäiseksi, kun meni ulos kävelyille; kysyi ankaralla naamalla, oliko hänelle tullut kirjeitä; ja jos oli tullut niin meni hän sitä ulos taas lukemaan ja oli sitten niin ajatuksissaan, ja huokaili niin, että äidin sydän vapisi.

Tavallisesti kertoi hän äidilleen kaikki, mitä hänelle oli päivän kuluessa tapahtunut, mutta omalla tavallaan; niin että rouva Jessen ei aina huomannut todellisuutta yhtäpitäväksi rakkaan Antoninsa kertomusten kanssa. Niinpä sanoi rouva Jessen muutamia päiviä sen jälkeen kuin Törres Vold oli esiintynyt uusissa vaatteissaan:

"Ei mutta, kuuleshan Anton! — kuka se oli se kaunis nuori mies, jonka näin tänä päivänä puodissa luonasi?"

"Kaunis? — oliko se sinun mielestäsi todellakin kaunis?"

"Mutta, herra jumala! — eihän se suinkaan ollut hän — tuo maalaispoika?"

"Se se oli!"

"Hän! — se punatukkainen poikaparka, jonka sinä olet ottanut suojelukseesi —?"

"Ja jota minä nyt olen siistinyt", sanoi Anton ja nauroi lyhyesti.

"Ei mutta! nyt olen minä ihan hämmästynyt!" — huudahti äiti; "hänhän on kaunis nuori mies."

"No ei juuri! - hän näyttää kuitenkin niin kömpelöltä ja raalta."

"Tietysti", myönsi äiti ja kiiruhti peräytymään; eihän hän tietysti ollut niin kuin hänen Antoninsa; näkihän sen heti eron.

Pitkään aikaan ei ollut herra Jessen huomaavinaan, kuinka Törres kasvoi. Hän kohteli häntä aina niinkuin käskyläistään. Kuin esim. herra Jessen, joka oli tunnettu siitä, että hän asettaa esille naisten koristeita, laitteli niitä suureen pääkadun puoleiseen ikkunaan, antoi hän Törresin juosta edestakaisin puodissa ja hakea käsiinsä tarvittavia värejä ja tavaroita; ja kun Törres nurkumatta teki sen, mitä hänellä teetettiin ja uteliain silmin seurasi joka esinettä ja pani mieleensä joka tempun, nojasi herra Jessen taapäin ja katseli silmät soikeina, minkä vaikutuksen tavarat tekisivät ikkunassa. Mutta neiti Thorsenin sydämessä alkoi tuntua niin omituiselta. Oli niinkuin olisi se tahtonut jakautua kahtia.

Tietysti ihaili ja rakasti hän herra Jesseniä ylitse kaiken ja ikuisesti. Mutta siinä oli nyt ensiksikin se: että hän oli niin kummallinen ja epätapainen. Yhtenä päivänä voi hän katsella niin lempeästi ja lämpimästi ja hivellä niin pehmoesti hänen olkapäitään ohi menessään; mutta seuraavana päivänä sanoi hän: Neiti Thorsen! — niin jääkylmästi, ja näkyi aivan tahallaan vetäytyvän pois hänestä.

Ja sitten oli siinä tuo herra Vold. Kun piti olla tuon suuren, voimakkaan miehen läheisyydessä koko päivä — ja sitten oli se hänen oppilaansa, jota hänen piti neuvoa. Yhtämittaa piti heidän pistää päänsä yhteen, tai täytyi hänen kuiskata hänelle jonkun tavaran hinta korvaan, kun oli kiire ja puodissa ostajia.

Eikäpä ollut paljon muutenkaan, ettei Törres lähennellyt — ja jotenkin rohkeasti hän sen vielä teki. Hän puristi hänen kättään, kun sai siitä kiinni; ja tapahtui sekin, että hän aivan tarpeettomasti antoi kätensä hipua häneen, kun he kulkivat toistensa ohitse; — hän oli totta tosiaan paljon uskaliaampi kuin tuo herra Jessen, mutta ei läheskään niin sivistynyt.

Törres puolestaan osoitti tätä hellyyttään osaksi tietämättään, sillä jo kotonaan oli hän tottunut tyttöjä viehätteleeseen.

Sitäpaitse oli hän heti huomannut, millainen sanaton suhde oli neidin ja herra Jessenin välillä, niin ett'ei maksaisi vaivaa pistäytyä väliin; — ja sitäpaitse oli hän jo kiinni toisella taholla.

Ensi aikoina, kun hän teki työtä, minkä suinkin jaksoi sekä aivoillaan että ruumiillaan, oli hän aina iltaisin niin uupunut, että heittäytyi heti kohta levolle kun oli syönyt ja lukenut rahansa.

Mutta parin kuukauden kuluttua tapahtui eräänä lauantaina, että tuo iso Bertha, joka jokapäivä antoi hänelle tuota hyvää ruokaa kyökin penkillä, huusi hänelle, kun hän oli menossa takaisin puotiin.

Törres seisattui ovelta ja kysyi: "Sanoitko jotain?"

"En! — enpä häntä juuri niin mitään."

"Mitäs sitten sanoit?"

"Sitä vaan — että eikö teidän puolella ole tapana, että pojat menevät tyttöjen tykö lauantai-iltoina?"

"On —" vastasi Törres ja katsoi Berthaa suoraan silmiin.

"Vai on!" vastasi Bertha ja kääntyi pois, alkaen hangata pataa niin että noki põlisi.

Noin ystävällistä kutsua ei Törres ollut voinut vastustaa.

VI.

Joka kerta kuin Gustaf Kröger tuli rouva Knudsenin konttooriin, — ja hän tuli sinne jotenkin usein, joko vaan juttelemaan taikka silloin kuin sattui olemaan vekseleitä allekirjoitettavana; mutta joka kerta sanoi hän:

"Kavahtakaa itseänne tuosta pojasta! — se on vaarallinen ihminen!"

Se oli niin Krögerin näköistä, ettei hän voinut sietää ihmistä, jolle oli tehnyt vääryyttä, ja hän myönsi kernaasti että olisi hän voinut ottaa sen venheesen jo silloin.

Se oli kuitenkin nyt niin pieni ja vähäpätöinen asia, että hän olisi pian sen unohtanut, jos ei tuo sama kirottu punatukkainen poika olisi ollut lentää suoraan hänen suuhunsa seuraavana päivänä.

Mutta siitä päivästä oli Gustaf Kröger varma siitä, että tuota poikaa ei hän voinut kärsiä, se oli epäilemättä salavihainen ja hyvin vaarallinen henkilö.

Oli se hauska tuo Cornelius Knudsenin vanha konttoori, jossa kaunis leski istui matalan pulpettinsa ääressä ikkunan luona, jota vastoin Kröger tavallisesti nousi korkealle tuolille, joka ennen oli ollut vanhan Knudsenin ja nyt oli herra Jessenin paikka.

Heidän välillään oli nyt kerran muodostunut sellainen suhde, että kaikki oli puolta leikkiä. Sentähden saattoi hän sanoa hänelle mitä hänen päähänsä pisti ja tehdä pilaa hänen hämilleen joutumisesta, kun puna — rouvan suureksi harmiksi — kohosi hänen kasvoilleen.

Muun muassa kuului näihin aamupäiväkeskusteluihin se, että hän usein viittaili näiden molempien naapuriliikkeiden yhteen sulattamisesta.

Niinpä voi hän sanoa totisimmalla naamallaan:

"Eikö se ole niin, rouva? — se on siis päätetty, että me hakkaamme reijän seinään puotien välille, sitten tehdään korkea, kaareva ovi uutimien ja pilarien kanssa, ja niin meille tulee puoti, jonka veroista ei ole pääkaupungissakaan? Tietysti — niin! — kyllä minä näen, mitä te aijotte sanoa: Silloin täytyy meidän muutenkin jättäytyä yhteen? — eikö niin?" —

Mutta sittenkun Törres oli tullut taloon, alkoi keskustelu aina hänestä.

"Merkkillistä, ett'ette voi nähdä, millainen pirullinen veitikka hän on?"

"Ei, mutta nyt te erehdytte, Kröger! hän, joka on avosydämmisin mies maailmassa; hän sanoo kaikki, mikä hänen päähänsä pistää."

"Te pidätte hänestä?"

"Hän on tavattoman näppärä ja luotettava —"

"Hän? — luotettava!"

"Mutta sanokaa, *tiedättekö* mitään?"

"En niin mitään", vastasi Kröger avonaisesti! "mutta ei sitä tarvitakaan, minä voin päättää kaikki hänen hampaistaan."

"Niin mutta, ne juuri ovat mainiot", sanoi rouva Knudsen nauraen.

"Juuri niin! — hän voisi purra pieniä kiviä — tuo roisto! ja hänellä olisi leukapieliä syödä meidät kaikki suuhunsa."

Rouva nauroi ja pyysi häntä vaikenemaan, voisi kuulua puotiin.

"Ja oli miten oli", sanoi Kröger ja astui alas tuolilta; "siihen se päättyy että te menette naimisiin."

"No joko taas alamme puhua siitä", sanoi rouva Knudsen; "parasta on että annetaan mennä niinkuin

on menty tähänkin saakka."

"Kauppa kyllä menee, sillä se on vanha; mutta te olette nuori, rouva!"

"Se vika paranee vuosi vuodelta."

"Ei se näy niinkään paranevan!" sanoi Kröger ja ruopi korvallistaan — "kun ei vaan tuo Jessen olisi sellainen —"

"Ei, ei — antakaa minun nyt olla rauhassa", pyysi rouva ja punastui korviaan myöten.

"Niin, mutta luvatkaa minulle ainakin se, että kysytte neuvoa ensiksi minulta."

"Ainahan minä kysyn teiltä neuvoa", sanoi hän hymyillen.

"Niin, luvatkaa minulle se", uudisti Kröger mennessään kotiinsa — hyvin miettiväisen näköisenä.

— Ei Törres Voldkaan puolestaan voinut sietää tuota paksua miestä, — ja se vastenmielisyys oli hänellä kuin verissä. Joka kerta kuin Gustaf Kröger kulki puodin kautta, kuohahti Törres: kun olisi voinut jotenkin kostaa?

Mutta hän tunsu hetipaikalla, että oli aivan toisella aukko, joka erotti hänet tästä miehestä, kuin se — nyt jo pian täyttymäisillään oleva aukko, joka oli hänen itsensä ja neiti Thorsenin — jopa hänen ja herra Jesseninkin välillä.

Samoin oli eroitus vanhain talonpoikaissukujen ja tavallisten mäkitupalaisten, samoin oli kaupunkilaisten välillä aukkoja, jotka hän vasta vähitellen huomasi ja jotka eivät perustuneet ainoastaan rikkauteen, mutta myöskin tuohon salaperäiseen, jota herra Jessen kutsui sivistykseksi. Ja Törresille selvisi sekin, että kun herra Jessen puhui sivistyksestä, niin oli se jotain, jota ei hänellä itsellään aivan ollut; se oli kai tuota kirjoista saatua oppia.

Koulussa ja papin edessä oli Törres ollut keskinkertaisia. Hän kyllä oppi pian, kun vaan tahtoi. Mutta suurin osa siitä, mitä hänelle opetettiin, huvitti häntä vaan puoleksi, sillä hän ei ollut koskaan varma, oliko se totta vai valetta. Ja jos se ei ollut totta, niin ei kukaan saisi petetyksi häntä uskomaan, että on käärmeitä, jotka puhuvat, tai lehmiä, jotka syövät toisiaan.

Yhden ainoan kertomuksen raamatun historiasta osasi hän; mutta sen osakin hän alusta loppuun; ja se oli kertomus Jaakopista, joka teki niin paljon viekkautta eläessään ja pääsi patriarkaksi taivaasen.

Kristillinen kouluopetus oli suojellut Törres Snörtevoldin lapsuutta ja nuoruutta kaikista muista juttukirjoista kuin raamatunhistoriasta. Hän yhtävähän kuin toverinsakaan eivät koskaan saaneet maallisia uroita haaveksittavikseen sellaisia kuin Robinson ja Tordenskiöld; muuan pojista, joka oli opettajan suosikki, alkoi ihailia Jooseppia, joka pääsi niin suureen suosioon Faaraon tykönä; voimakkaat pojat sitävastoin purivat tupakkia ja ajattelivat Simsonia; mutta Jaakoppi! — hän oli oikea esikuva, hän, joka ymmärsi sekä elukoita että ihmisiä.

Ja kaikki onnistui hänelle ja kaikki oli hänelle luvallista, ja ei koskaan Jumala tehnyt Jaakopille mitään pahaa paitse silloin kuin lamautti hänen jalkansa. Mutta sitä ei ollut Törres koskaan oikein ymmärtänyt, sentähden hän ei siitä välittänyt; siinä oli jotain epäselvää tuossa unessa ja noissa portaissa. Tuon paikan hän mieluummin sivuutti, kun luki Jaakopista ja säilytti siitä vaan sen kuvan, että ilmassa seisovat pitkät portaat pystyssä — ilman mitään turvaa ja siitä putosi Jaakoppi alas ja taittoi jalkansa, joka oli Törresin mielestä hyvinkin luonnollista, kun portaat olivat irrallaan ja kun ne jo ennestäänkin olivat täynnä enkeleitä, jotka kiipeilivät siinä edes ja takaisin.

Mutta muuten ihaili hän rajattomasti Iisakin poikaa. Kuinka hän petti tyhmän Esaun mieliruualla, sitä oli Törres monta kertaa ajatellut, kun hän viekoitteli pikkuveljiltään mitä heillä sattui olemaan.

Ja että hän oli uskaltanut mennä vanhan Iisakin luo, joka oli oikea patriarkka, ja sillä tavalla vetää häntä nenästä!

Rebakkahan tosin oli auttanut häntä. Mutta Jaakoppi itse keksi mainita Jumalan nimen, silloinkuin tuli oikea tiukka eteen. Kun vanhus alkoi epäilemään ja kummastelemaan, että mies oli niin pian joutunut metsältä takaisin, niin vastasi Jaakoppi hetikohta, että Jumala oli lähettänyt otuksen hänen tiellensä!

Niin, siitä oli Törres monta kertaa sydämmessään iloinnut.

Ja sitten se Esau! — tuo suuri karvanen tyhmeliini — kun hän tuli ruokineen! Aatteles, miltä mahtoi tuntua Jaakopista, kun näki hänen hikoilevan ja puuhaavan saadakseen oikein makeata keittoa ukolle, joka jo oli syönyt mahansa täyteen — bää! siinä se sitten seiso ruokineen!

Törres nauroi niin että sisukset hyppi, kun ajatteli tätä ilveilyä.

Ja sitten täytyi kaikkien taipua Jaakopin tahdon alle. Hän petti heidät jokikisen. Itse Labaninkin, joka muuten oli niin viekas, että petti Jaakopin kerta toisensa perästä — niin, kymmenen kertaa! — mutta yhdennellätoista kerralla otti Jaakoppi koko porsaansa.

Ja Raakel, joka varasti isänsä jumalankuvat ja istui niiden päällä — kaikkea tätä ihmetteli Törres; sillä hän ei tyytynyt raamatunhistorian otteihin; hän luki raamattua itseään niin pitkälle kuin siinä kerrottiin Jaakopista.

Ja hän näki hänen keräävän tiluksia ja paljon lihavata karjaa; hän näki hänen kulkevan tilalta tilalle vaimojen ja tyttöjen keskuksä; hän näki joukon lisääntyvän; — ja aina oli Jumala Jaakopin kanssa, hänelle oli kaikki luvallista — niin miesten kuin naistenkin joukossa.

Ja kun Törres lapsuudessaan ajatteli että kuu hän pääsee taivaasen ja saa istua samaan pöytään kuin Abraham, Iisakki ja Jaakoppi, niin pakkautuu siksi kunnes pääsee istumaan ihan Jaakopin viereen.

Sillä yhdestä asiasta olisi hän niin mielellään tahtonut päästä selville, tuosta mainiosta kepposesta noiden kirjaviien keppien kanssa.

Kuinka usein oli hän metsissä kulkiessaan tehnyt kirjojeppejä ja mietiskellyt mitenkä niitä olisi käytettävä. Mutta ei koskaan nähnyt hän sikojensa juovan — vielä vähemmin, että olisi voinut kerätä heitä vesialtaiden ympärille.

Hän olisi niin kernaasti tahtonut tietää tämän salaisuuden, jota hän oli koettanut ratkaista kasvavana ollessaan. Sillä jos Jaakoppi oli saanut siat ja lampaat synnyttämään kirjavia perillisiä, niin oli hän niin taitava eläinhoidossa, että se melkein oli yliluonnollista.

Mutta nykyaikaan opittiin sitä kirjoista kaikkea tuollaista; kun vaan olisi saanut käsiinsä ne oikeat kirjat; mutta tässä hän nyt seiso i avuttomana tuon mahdottomuuden edessä ja mistä hän alkaisi? Tässä oli se juopa, joka aina tulisi eroittamaan hänet Krögeristä ja siitä maailmasta, mihin tämä kuului.

Sunnuntaisin tutustui hän useihin nuoriin puotilaisiin, jotka opettelivat kirjanpitoa iltahetkinä. Törres yhtyi hetikohta heihin.

Ensimmäisinä tunteina oli hän aivan typerä; varovaisesti kirjoitti hän paperille kaikki ymmärtämättä siitä pienintäkään ja piti suunsa visusti kiinni. Mutta vähitellen alkoivat numerot hänen edessään elää. Hän ryhtyi ratkaisemaan niitä esimerkkejä tutuista kauppaliikkeistä, joita opettaja antoi heidän harjoitella, oikein todellisella liikemiehen innolla, möi ja osti ja sijoitteli; eikä kestänyt kauvan ennenkun nuori Vold hämmästytti opettajaa nopeudellaan ja tarkkuudellaan tulojen ja menojen laskemisessa.

Mutta enin kaikesta liikutti Törresiä korko ja koronlasku. Lapsuudestaan asti oli hän kuullut puhuttavan "rahoista, jotka kasvavat korkoa", jonkunlaisella pyhyiden kunnioituksella. Ja kun hän nyt oppi näkemään, kuinka tuo korko syntyi, kuinka nuo siunatut rahat tekivät yötä päivää muurahaisen ahkerata työtään, kuinka paljon ne voivat lisääntyä jo ainoastaan 1/4 korolla, ja kuinka pienetkin summat tekivät työtään ja munivat pienoisia korkomunia — niin vaikutti kaikki tämä valtavasti hänen sieluunsa. Ja kohta hän ei muuta tehnyt kuin laski päässään korkoa kaikista niistä rahasummista, joita kuuli mainittavan tai jotka itsestään johtuivat hänen mieleensä.

Sen jälkeen kuin hän oli ottanut nuo ensimmäiset kymmenen äyriä rahalaatikosta, oli hän säännöllisesti mutta hitaasti lisännyt salaisia päästöjään. Se oli hänestä niin helppoa ja luonnollista, ett'ei hän voinut muuta ajatella kuin että nuo molemmat muut tekivät samalla tavalla. Hän kuvaili aina että hän vartioi rahalaatikkoa rouva Knudsenin puolesta ja tuosta palveluksesta sai hän ottaa pikkupalkkansa. Sentähden harhaili hän alinomaa rahalaatikon ympärillä, kunnes tapahtui eräänä päivänä, että herra Jessen sanoi ankaralla äänellä:

"Mitä se merkitsee että te aina nuuskitte rahalaatikon ympärillä? — eikö teillä ole muuta vartioimista?"

"Hyvä on, että joku sitäkin vartioi", vastasi Törres, ja he katsoivat toisiaan silmiin räpähyttämättä. Neiti Thorsen vapisi.

Mutta olihan herra Jessenillä enempiakin hallussaan, hänellä olivat kirjat; hän teki ostoksia ja kirjoitti laskuja; ja kun Törres varovasti kokosi hopearahoja, saattoi tuo toinen milloin tahansa solahuttaa setelin taskuunsa.

Tuo se kiusasi Törresiä; hänen huolenpitonsa rouva Knudsenista ei suuresti hyödyttäisi niin pian kuin herra Jessenillä oli ohjaket; eikä Törres päässyt koskaan kirjoihin käsiksi; vielä sittenkin kuin hän oli oppinut kirjanpidon, ei hän koskaan saanut viedä mitään kirjoihin, ell'ei herra Jessen itse seisonut

vieressä sanelemassa niinkuin ei hänestä koskaan voisi tulla muu kuin alaikäinen maalaispoika.

Jos neiti Thorsen joskus ottikin vähän koristuksiinsa ja semmoiseen, niin se nyt ei ollut niin vaarallista; Törres soi sen hänelle niin mielellään, kun hän oli niin sievä ja suloinen; ja alkoi yhä enemmän haluta omakseen tuota leikkikalua.

Näin kului Törres Voldin ensi vuosi kaupungissa. Kun taas tuli syksy ja pitkät illat, alkoi hän opetella kaksinkertaista kirjanpitoa.

Hänen pääomansa oli nyt kasvanut niin, että hän uskalsi lainata pari sataa kruunua hyvää korkoa vastaan pienille torikauppiaille, jotka maksoivat korkoa viikottain. Se oli tuottava liike, mutta sitä piti harjoittaa salaa sunnuntaisin, kun hän oli vapaa. Pankkeihin ei hän uskaltanut sijoittaa rahojaan, ett'ei herättäisi epäluuloa.

Mutta muuten ei hän ollut suuresti edistynyt. Vaikka hänestä oli hyvän myyjän maine, jolta naiset mielellään ostivat, ja vaikka rouva Knudsen oli korottanut hänen palkkaansa, ei hän koskaan päässyt häntä sen lähemmä. Hän oli hienoin nainen, minkä Törres tunsikin, — ei tuollainen nukke kuin neiti Thorsen, mutta sisällisesti hieno — hiljainen ja arvokas. Mutta herra Jessen hoiti aarteita ja kirjoja. Tunne siitä, että tuo talonpoikaispoika kenties sittenkin voisi tulla hänelle vaaralliseksi, alkoi häiritä herra Jessenin varmuutta; ja hän valvoi yhä tarkemmin, ett'ei Törres nousisi astettakaan korkeammalle kuin minkä hän salli.

Sentähden oli herra Jessen myöskin ystävällisempi neiti Thorsenille; sillä sinnekin näytti Törres jo pääsevän tunkemaan. Ja niin ei neiti Thorsenin sydän parka päässyt koskaan oikein paranemaan, mutta revittiin sitä molemmille puolille niin että kirpeloivat.

Yhden täydellisen voiton oli Törres kuitenkin voittanut, voittaessaan tuon suurikasvuisen Berthan. Se nopeus jolla tuo talonpoikaispoika, joka oli alkanut hänen vertaisenaan ja siitä ylennyt hienoksi herraksi, joka nyt söi herrasväen kanssa, oli aivan häikäissyt hänet.

Mutta Törresistä itsestään alkoi tuntua, ett'ei hän liikahtanut paikaltaan. Niinpian kuin hän ei päässyt Jessenin sivu, ei ollut mitään saavutettu. Ja Jessen oli niin näppärä ja täsmällinen, ett'ei Törres koskaan löytänyt hänessä mitään vikaa, johon olisi voinut takertua. Näytti vaan siltä kuin herra Jessen yhä enemmän juurtuisi liikkeesen; ja kaupunkilaiset olivat varmemmat kuin koskaan ennen, että hän menee naimisiin lesken kanssa.

Oli myöhä yö kun Törres erään kerran palasi kotiinsa korttia pelaamasta muutaman toverinsa luota; hän oli kuumunut totista ja tupakasta pienessä kammarissa ja kulki uhkamielisenä tuulta vasten kotiinsa. Toverit olivat taaskin puhuneet Jessenistä ja rouva Knudsenista; Törres puri hammasta ja kiroili että nyt sitä koetellaan.

Mitä hän tulisi tekemään, sitä hän ei niin tarkkaan tietänyt; mutta huomispäivänä saisi Jessen jo nähdä ettei hän anna nujertaa itseään. Tuollaisia raivopuuskia tuli hänelle joskus muulloinkin, mutta silloin puri hän hampaansa yhteen niin että järisi, ja kohta meni ohitse.

Hän riisui saappaansa alhaalla — niinkuin hänen tapansa oli kun hän tuli näin myöhään, ja hiipi varovaisesti pimeitä rappuja myöten ylös. Mutta kun hän alkoi kopeloimaan itseään omaan kammiinsa, pysähtyi hän yhtäkkiä ja salamana iski hänen päähänsä muuan ajatus.

Tuolla — vasemmalle makasi Jessenin rakastettu — tai mikä hän nyt lienee ollut; ainakin oli hän Jessenin puolella; siitä päästä olisi hänen alkaminen!

Monena iltana oli hän näin ajatellut neiti Thorsenia kulkiessaan noin lähi hänen oveaan. Mutta aina hän oli ollut järkevä ja pelännyt skandaalia; Bertha saattaisi kuulla, — ja rouva Knudsen alakerrassa.

Mutta tänä iltana oli hänellä rohkeutta vaikka mihin tahansa ja sukkasillaan hiipi hän ovelle.

Neiti Thorsen oli lukinnut ovensa joka ilta, kun tuo mies alkoi maata yläsillalla, mutta sitten oli hän rauhoittunut. Törres liukui aivan hiljaa sisään ja haparoi sängyn luo. Neiti Thorsen hypähti unissaan istualleen; mutta Törres sai hänen käsistään kiinni ja kuiskasi, että hän olisi aivan rauhallinen, ei tässä ole mitään hätää.

"Onko täällä tulipalo?" kysyi hän ja riuhtasi itsensä irti.

"Ei, se olen vaan minä — Vold, minä tulin vaan puhelemaan pari sanaa teidän kansanne, neiti!"

"Hyi, kuinka minä pelästyin", huokasi neiti Thorsen ja paneutui takaisin vuoteelleen: vasta nyt hän oikein heräsi; ja samassa vetäytyi hän seinään ja kysyi uudelleen hätäntyneenä, mitä hänellä oli täällä tekemistä?

Ei muuta kuin tahtoisin vähän puhella hänen kanssaan.

Hänen pitää mennä heti, heti — sanoi neiti ja alkoi vapista, mitä hän tahtoo, hehän ovat yhdessä koko päivän.

Se on juuri se, että he ovat yhdessä koko päivän eivätkä kuitenkaan saa puhella rauhassa, hän on niin yksin, ei kukaan välitä hänestä vähääkään. —

Neiti Thorsen lepäsi silmät auki pimeässä ja kuunteli hänen sanojaan, jotka hän kuiskaili surullisella ja kunnioittavalla äänellä. Hän voi kuulla, että Törres oli laskeutunut polvilleen hänen vuoteensa viereen; mutta kun ei Törres siitä näkynyt aikovan tulla lähemmäksi, makasi hän rauhallisesti ja kuunteli häntä vapisematta.

Neiti oli aina ollut niin hyvä ja ystävällinen hänelle, aina siitä saakka kuin hän tuli; mutta juuri siitä syystä ei hän enää voi kestää kauemmin —

Mitä hän ei kestä? — kuiskasi neiti Thorsen vastaan.

Niin — kyllä neiti tietää sen, mitä hän tarkoittaa.

Ei, totta tosiaan ei hän tiedä mitään.

Että neiti vielä voi kieltää! — niinkuin ei hän olisi nähnyt, mitä on hänen ja herra Jessenin välillä!

Törres kuuli, että neiti Thorsen liikahti tiukasti vuoteellaan ja sanoi päättävästi:

"Minä en ole kihloissa herra Jessenin kanssa".

"Kutsukaa sitä miksi tahdotte", sanoi Törres loukkautuneella äänellä.

Mutta nyt huokasi hän vuoteellaan ja sanoi kiivaasti:

"Minulla ei ole kerrassa mitään herra Jessenin kanssa ja sen minä vaan tahdon sanoa: ei koskaan ole kukaan mies ollut minua niin likellä kuin te tänä iltana; mutta nyt täytyy teidän mennä — heti, heti!"

Törres kielsi häntä puhumasta niin kovaa ja kiitti häntä itse kuiskaavalla äänellä tuosta vakuutuksesta, joka teki hänet niin iloiseksi, vaikka kohta —

Ei, hänen pitää uskoa: neiti oli taas painanut päänsä tyynyyn, ja kun hän pyysi häntä uskomaan niin sattui hänen pieni lämpönen kätösensä Törresin käteen.

Törres tarttui siihen ja hänen päätänsä huimasi niin kummasti, kun hän sitä piteli. Mutta tottunut kuin hän oli jo maalla tällaisiin yöllisiin vierailuihin, ja tiesi ettei pidä pelästytystä tyttöjä ensi kerralla, niin ei hän muuta kuin puhui rauhallisesti kuiskaamalla ja pyysi, ettei hän suuttuisi kun hän tuli.

Ei, ei hän ole suuttunut; mutta nyt pitää hänen mennä, ja hänen täytyy uskoa.

Kyllä, kyllä, ja hän kertoo hänelle —

Ei, nyt täytyy hänen ihan todella mennä, ja neiti veti pois kätensä.

Törres nousi ylös ja sanoi nöyrästi: "Kun te käskette, niin minun täytyy totella."

Mutta ovella mennessään hän kuiskasi:

"Enkö minä ollut kiltti, että menin, kun te pyysitte?"

"Olitte — kiitoksia!" kuiskasi neiti pimeässä vastaan: "hyvästi!"

Neiti Thorsen kuunteli, kunnes ei enää kuulunut risahdustakaan ja tunsu itsensä niin äärettömän iloiseksi, että Törres oli niin kiltti ja meni, kun hän sitä pyysi. Ja tuota luuli hän ajattelevansa tunnin tuntinsa perästä, vaikka jo oli aikoja sitten nukkunut; ja aamulla ei hän ollut varma siitä, eikö kaikki ollutkin vaan unta.

VII.

Oli syöty päivällinen; Gustaf Kröger istui nojatuoliinsa vaipuneena ja luki vähän, ennenkun nukkui; ei kestänytkaan kauvan, ennenkun valo katosi lyhyenä syyspäivänä.

Täti Sofia kutoi sukkaa ja Julia loikoi keinutuolissa lukien sanomalehteä ja kuunnellen muiden puhetta; mutta itse ei hän virkkanut mitään.

"Minkätähden sinä potkit vastaan — Sofia?" kysyi Kröger.

"En minä potki vastaan, mutta minä tahtoisin vaan tietää: millä ajetaan saada tanssiaiset toimeen?"

"Julian tekee mieli."

"Kaksi talonpoikaisluutnanttia, puolitoista ylioppilasta ja loput puotipoikia! — voiko niistä mitään tehdä?"

"Mutta ethän sinä tule hyppimään, Sofia?"

"En — Jumalan kiitos!"

Hetken perästä sanoi Kröger — yhäkin nostamatta silmiään kirjasta:

"Minä luulen, että se on siinä, ett'et sinä kärsi nähdä rouva Steineriä kaikkien hänen ihailijainsa ympäröimänä."

Mutta nyt piti täti Sofian nauraa oikein ylenkatseellinen nauru, — olipa ne koko ihailijoita — esimerkiksi maisteri Jansen, joka lisäksi vielä on nainut.

"Niin, se on nyt kerran niin, etteivät vanhat piiat kärsi —"

"Vanhat piiat! —" sanoi täti Sofia; "tuon sanan on *hän* tuonut perheeseen, sinä et käyttänyt sitä ennen, Gustaf."

"Niin, mutta ethän sinä voi kieltää, että olet vanha ja — ja naimaton?"

"Sitä en kiellä."

"Niin. no," Kröger haukotteli vähän, pani kirjansa pois ja sulki silmänsä, "muutahan minä en ole sanonutkaan".

Hetken kuluttua hän kuorsasi tasaisessa tahdissa, täti Sofian sukkapuikot laskeutuivat levolle nekin ja Julia antoi sanomalehden liukua lattialle; itse hän vaipui unelmiinsa. Sitten kun hän oli palannut ulkomaanmatkaltaan Dresdenistä ja varsinkin nyt kun hänestä ja rouva Steineristä oli tullut ystävät, oli kaupunki ja kaikki ihmiset alkaneet tuntua hänestä niin vierailta. Kaikki naiset — niinkuin esim. pankinjohtaja Christensenin rouva ja monet muut, jotka hän tunsii äitinsä ajoilta, ne katsoivat häntä niin kummallisilla silmillä — niin ainakin hänestä näytti.

Ensi päivänä olivat ne kaikki häärineet hänen ympärillään ja kutsuneet häntä luokseen; ja hän oli kertonut ja aina uudelleen kertonut olostaan ulkomailla - kaikki, mitä oli kokenut, nähnyt ja syönyt.

Mutta jonkun ajan kuluttua katsoi hänen ystävänsä Jolla Blom velvollisuudekseen sanoa Julialle, että hän koko kaupungin mielestä oli naurettava tuon ulkomaan matkansa kanssa, josta hän kertoi kaikkialla. Niitähän oli niin monta muuta, jotka olivat matkustaneet — esimerkiksi rouva Christensen, joka oli miehensä kanssa käynyt Pariisissakin, ja sitäpäitse konsuli With — hän ainakin oli matkustellut! — ja hän oli sanonut, että Dresden on ikävä luola.

"Mutta, hyvä ystävä," väitti Julia vastaan, "nehän kysyivät kaikki ja tahtoivat tietää —"

"Ja sitäpäitse, eihän kaikilla ole varaa matkustaa," jatkoi Jolla Blom, jolla oli sydän täynnä, "ja silti ne arvelevat, ett'ei siinä nyt ole mitään ylpeiltävää — niin ne sanovat — ja että on täällä yhtä hyvä täällä kotonakin, — koskapahan niin moni muu tulee täällä toimeen."

"Hyvä ystävä! — enhän minä ole muuta sanonutkaan!"

"Eikä se ole niin erinomaistakaan — kaikki se, jota löytyy ulkomailla; sillä esimerkiksi se lihasalaatti, jota opetit rouva Ludvigsenille —"

"Mutta sehän itse pyysi —"

"Anna anteeksi, mutta se oli ihan mahdotonta syödä; sillä minä olin itse siellä sinä iltana; ja piika, joka sai tähteet, antoi ylen koko yön."

Sen päivän perästä varoi Julia puolella sanallakaan mainitsemasta ulkomaata tai muuta semmoista; mutta hän näki hyvin, että se jo oli myöhäistä; hän oli loukannut heitä kaikkia; ja vielä pahemmiksi muuttuivat asiat, kun rouva Steiner tuli kaupunkiin ja otti Julian haltuunsa.

Sillä rouva Steiner "jäättyi kiinni" heti paikalla, niinkuin hän itse sanoi; ja jos eivät kaikki miehet olisi hakeneet hänen seuraansa, olisi hänet kokonaan suljettu pois seuraelämästä. Naisista ei saanut muuta likempää tuttavaa kuin Julia Krögerin, jonka vuoksi hän ottikin hänet täydellisesti omaan haltuunsa.

Äidin vanha seurapiiri ei kuitenkaan vielä tahtonut jättää Juliaa oman onnensa nojaan; he kutsuivat häntä luokseen sellaisella innolla, että Julia huomasi sen yritykseksi pelastaa hänet vaarallisen vaikutuksen alta.

Ja niin suuttui hän ja yhtyi nuoreen rouvaan; hän puki itsensä komeasti ja pani toimeen pieniä päivällisiä kevytmielisen isänsä suureksi iloksi.

Mutta hänellä oli synkätkin hetkensä kun rohkeus alkoi pettää; niinkuin nytkin, kun hän loikoi ja odotti ystäväänsä. Julialla oli siksi paljon äitinsä verta suonissaan ja hän tunsu ympäristönsä niin hyvin, ett'ei yksikään kasvojen piirre tai äänen vivahdus jäänyt huomaamatta. Kaikki nuo terävät piikit, joihin jokainen oli ikäänkuin käärittynä — ne sattuivat häneen; ja hän tunsu, että ainoa pelastus olisi olla yhtä katkera ja piikkinen muita kohtaan kuin muut olivat häntä.

Pienuudestaan pitäen oli hän häilynyt kahden vaalin välillä. Jos hän riippui isänsä kaulassa — iloisena ja vilkkaana, tuntui hänelle pieni pistos omassatunnossa. Mutta kun hän taas järkevänä ja hiljaisena istui äidin ystävien kesässä ja kuuli puhelun kulkevan talosta taloon, surusta suruun, pahasta pahaan, niin silloin hän kärsi, sillä hän ikävöi päästäkseen ulos.

Äidin kuoleman ja ulkomaan matkan jälkeen oli hän tullut hiukan varmemmaksi; mutta uusia epäilyksiä iti hänessä hänen suhteestaan rouva Steineriin.

Miehistä ja yhä vaan miehistä sai hän nyt kuulla puhuttavan. Julian eteen aukeni kehnouden ja epäpuhtauden kuiluja; vaikkei hän kaikkea ymmärtänytkään, niin sai hän kuitenkin niin perinpohjaisen opetuksen, että hän joutui hämmilleen oman isänsäkin tähden.

Sillä hänen ystävänsä oli nauraen sanonut senkin: ettei hänen isänsä ollut hiuskarvan vertaakaan parempi kuin muutkaan miehet.

Mutta että kukaan voisi sille nauraa! — ja vielä Lulli, joka oli kokenut tuon kauhean asian: olla naimisissa sellaisen miehen kanssa, ja että samanen, joka niin uljaasti oli puhtautta puolustanut ja niin kalliisti ostanut kokemuksensa miesten pohjattomasta epäsiiveellisyydestä, kuitenkin voi alinomaa liehakoida noiden miesten ympärillä — tai ainakin antaa heidän liehakoida itsensä ympärillä!

Eikä sillä, että hän ei olisi puhunut suutaan puhtaaksi; ne kyllä saivat kuulla kunniansa; hän tunsu heidät pohjaa myöten ja sen kyllä saivat tietää.

Mutta ne vaan nauroivat ja tulivat yhä uhemmin takaisin. Ne parveilivat hänen ympärillään, niinkuin olisivat oikein tahtoneet tulla ruoskituiksi ja saada kuulla kaiken kurjuutensa maailmalle julistettuna.

Hupaista se oli, se on vaan varma; mutta Julian pää joutui siitä pyörälle; hän halusi päästä Lullin atelieriin, istuessaan siinä ja ollessaan pahalla tuulella, kun ei häntä kuulunut tulevaksi.

Sillä rouva Steiner oli muuttanut asuntonsa uudenaikaiseksi atelieriksi. Ja se vaikutti kaikkiin, joiden oli lupa tulla sinne: nuo hämärät huoneet, joihin yhtäkkiä tuli heleätä valoa muutamain paikoin; kaikkialla mattoja ja uutimia ja varjostimia; rohkeita alastomia piirustuksia; rouvan omat maalaukset, joiden vapaiden värien edessä kaikkien auktoriteettien täytyi väistyä; nuo tuolit, joissa ei ollut mahdollista kenenkään istua; matalat divaanit, — kaikki tämä tuon kauniin elävän miehen lesken ympärillä teki asiantuntevaan sen vaikutuksen, että tässä oltiin juuri sillä linjalla, joka erottaa ylen määrin hienontuneen siitä, joka jo on epäsiiveellistä.

Täällä pidettiin pieniä hienon hienoja päivällisiä, joissa tarjottiin viiniä yllin kyllin, sikareja ja peittelemätöntä puhetta. Mutta seuraavana päivänä kävi väristys koko kaupungin läpi, niinkuin olisivat helvetin portit hetkeksi auenneet.

Mutta kaikista enin huvittivat Juliaa nuo pitkät hämyhetket, kun hän ja rouva Lulli loikoivat divaanilla poltellen paperossia ja likööriä maistellen; silloin oli Julian oppitunti. — Soitettiin etehisessä; mutta Julia ei mennyt avaamaan, vaikka hän oli melkein varma siitä, että se oli hänen ystävänsä, joka tuli. Hän rakasti ja ihaili Lullia, mutta hänestä tuntui kuitenkin usein — niinkuin esim. tänä iltana — että oli jotain, joka odotti häntä, niinkuin joku tuomio, jonka ohitse hän ei voinut päästä.

Kun rouva Steiner tuli saliin, joka nyt oli melkein pimeä, heräsivät vanhukset ja alkoivat vilkkaasti

puhella, niinkuin eivät he olisi nukkuneetkaan, ja Julia nousi hitaasti ystäväänsä tervehtimään.

"Tahdotteko tehdä meille sen kunnian että avaatte meidän joulutanssiaisemme?" kysyi Kröger häneltä keikaillen.

"Täällä aiotaan siis tanssia? — mainiota! Sinä et ollut siitä vielä aivan varma, Julia."

"Julian mielestä on kaupunki tietysti köyhä tanssivista herroista", sanoi täti Sofia.

"Me saamme ottaa kaikki mukaan sekä kivet että kannot", arveli rouva Steiner hymyillen.

"Kelpaanko siis minäkin?" kysyi Kröger.

"Josko te kelpaatte?"

"Minä vanha ilkeä ukko?"

"Kunpa meillä vaan olisi enemmän teidän laisianne — herra Kröger! mutta sinä et ole oikein tyytyväinen, Julia?"

"Minä olen samaa mieltä kuin täti Sofia —"

"Hyvä ystävä, me otamme koko karjamme ja siihen lisäksi vielä metsän villit pedotkin; me tutkistelemme tulli-, posti-, telegraafi- ja koululaitoksen ja käännämme lopulta nurin kaikki kauppapuodit, kutsumme tuon pienen sievän Jessenin Knudsenilta — hän voi kyllä mennä mukina."

"On sitä paitse vanha tapa, että Knudsenin väki kutsutaan", sanoi Kröger.

"Mainiota!" huudahti rouva Steiner, "silloinhan sinä saat ystäväsikin — Julia! hänet, tuon punatukkaisen."

"Minä pyydän", sanoi Julia hiukan terävästi, "se olet sinä itse, joka olet ihastunut!"

"Sinäpähän sen ensiksi keksit."

"Kenestä naiset puhuvat?" kysyi Kröger.

"Tuosta suuresta, uudesta rouva Knudsenilla —"

"Tuosta! tuosta moukasta, hirviöstä! —" huusi Kröger ja hypähti seisaalleen, "ei, se on tietysti vaan leikkiä, jolla te tahdotte suututtaa minua."

"Ei ollenkaan, herra Kröger! Julian mielestä hän on aivan erinomainen."

"Nyt sinä keksit kaikki, Lulli!"

"Joudu, Sofia! — täällä on niin pimeä, ett'en voi nähdä, pitävätkö ne minua pilkkanaan vai mitä ne" — sanoi Gustaf Kröger kärttyisesti. Mutta kun täti Sofia vihdoinkin sai tulen kattolamppuun ja kun rouva Steiner edelleenkin vakuutti että herra Vold sekä hänen että Julian mielestä oli pulska poika, niin joutui hän ihan raivoihinsa ja vannoi, ett'ei se mies saisi koskaan astua jalallaan hänen kynnyksensä yli.

Mutta kun nuori rouva Steiner, joka oli tottunut hänen kiivauteensa, vaan nauroi, niin tempasi Kröger lakkinsa ja kiiruhti konttooriinsa.

Lampun sytytettyään alkoi täti Sofia sytyttää uunia ja kolisteli siinä niin kauvan hiililapiota ja tulitankoa, että nuoret naiset eivät päässeet puhumaan. Rouva Lulli vei Julian mukanaan, he menisivät hänen luokseen tutkiakseen ketä nyt sitten oikeastaan voisi kutsua noihin tanssiaisiin.

Mutta kadulla pysähtyivät he rouva Knudsenin suuren ikkunan ääreen, jossa Törres juuri parhaallaan palveli joitakuuta nuoria naisia, jotka hymyilivät.

"Se ei ole ollenkaan niin hullu tuo", sanoi rouva Steiner. "Se oli pahasti tehty sinulta, Lulli, että uskottelit isää, että minä — että hän —"

"Mutta, hyvä ystävä, totta kai sinä ymmärrät, että isäsi käsitti sen leikiksi, — eli olisitko todellakin —?"

"Hyi — Lulli! tänään olet sinä ilkeä."

Rouva Steiner puristi hänen kätensä kainaloonsa ja vei hänet mukanaan.

— Illalla tuli yliopettaja Hamre Krögerin luo, hän tuli tavallisesti pari kertaa viikossa; ja kun he olivat pelanneet shakkia ja juoneet pari lasia totia, niin istuivat he mielellään vielä myöhään yöhön jutellen syvämielisistä asioista.

Vaikkakin oli suuren liikkeen omistaja ei Gustaf Kröger kuitenkaan koskaan oikein kotiutunut tähän pieneen kaupunkiin, ja samoin oli yliopettaja Hamrekin täällä yksinään. Heistä molemmista levisi ympäristöön se kylmyys, että he pitivät itseään muita viisaampina. Koulussa pidettiin yliopettajaa tarkasti silmällä, opettaisiko hän mitään vaarallista, ja kunnalliseen elämään ei Krögeriä päästetty osalliseksi. Kun koko kaupunki näin käänsi piikkinsä heitä vastaan, tulivat he hyvin toimeen toistensa seurassa. Mutta vaikka he alussa kulkivatkin paljon edellä muista, eivät he itsekään huomanneet, että pikku kaupunki vuosien kuluessa sai heidätkin haltuunsa, ja että hekin alkoivat lennellä yhä pienemmissä kierroksissa samojen ajatusten ja samojen totilasien ympärillä.

Kröger sanoi Hamrelle: "Kuinka pitkälle olet joutunut?" ja sitten kertoi yliopettaja siitä kirjastaan, joka hänen oli aikomus kirjoittaa kansakoulusta.

Se tulisi alkamaan näin: Kun sinä astut ulos kadulle, tunnet jalkojesi alla kivillä lasketun maan; — kuka on sen tehnyt? — ja kuka on maksanut työn?

Tuolla tavalla alettua selitettäisiin sitten lapsille koko yhteiskuntaelämä, niin että he alhaalta ylös saakka oppisivat tuntemaan kaikkien laitoksien ja virkakuntien yhteyden ja synnyin; ja että kansa jo lapsuudestaan pitäen voisi oppia ymmärtämään oman ylivalentansa eikä eläisi niissä ennakkoluuloissa, että oikeuslaitos, verot, poliisit ja papit vaan ovat olemassa rikkaiden aseina köyhiä vastaan.

Mutta tämä suuri kirjan keskiosa ei tahtonut oikein valmistua, jotavastoin tekijä pani suuren arvon loppuosaan missä sanottiin: Ylinnä kaikista seisoo kuningas niinkuin suuri kultanuppu ilman mitään edesvastausta.

Taikka sanoi Hamre Krögerille:

"Etkö vielä ole valinnut tonttia?" — ja sitten puhuivat he siitä soppakeittolaitoksesta, johon Kröger monen vuoden kuluessa oli varoja säästänyt.

Hän näet kuvitteli kirkkaaksi poleerattuja kuparikattiloita, joista kiehuvan kuumaa soppaa ajettaisiin kouluihin kello puoli kaksitoista; kaikki koululapset söisivät siitä suuren annoksen leivän kanssa, niin että talvikuukausina tulisivat lämpiminä ja ravittuina köyhiin koteihinsa; sitten olisi siellä enemmän muille antamista ja sitten saisivat he vähän herkutella hekin sunnuntaisin ja sitten — ja sitten avautui näiden molempien eteen pitkät näköpiirit heidän laatiessaan suunnitelmia tulevaisuuden varalle.

Ja kun he vihdoinkin aamupuoleen yötä heittivät hyvästinsä, niin puristivat he lämpimästi toinen toisensa kättä; he olivat varmat siitä, että sittenkin tulisivat heidän aatteensa voitolle ja että nuo "piikkisiat" saisivat väistyä, ja niin nukkuivat he sitten onnellisiin unelmiinsa.

Mutta seuraavana päivänä välttivät he mieluummin tapaamasta toisiaan. —

VIII.

Jok'ainoa aamu oli neiti Thorsen tervehtinyt herra Jesseniä hänen tullessaan puotiin katseella, joka — vaikkakaan herra Jessen ei usein siitä suuresti välittänyt — kuitenkin vakuutti häntä siitä, että hän niin hyvin täällä kuin kotonaankin äidin luona oli hemmoteltu suosikki.

Mutta seuraavana päivänä, kun Törres yöllä oli ollut hänen luonaan, sanoi neiti Thorsen: hyvää huomenta! katsahtamatta Jesseniin kun tämä tuli puotiin.

Ja samassa silmänräpäyksessä näytti hänestä että salainen liiton kipinä lensi noiden kahden toisen välillä; se oli ainoastaan pikainen värähdys Törresin kasvoissa, kun tämä seisoi puodin pimeämmässä osassa ja teki kauppaa muutamien maalaisten kanssa.

Ja kuta enemmän päivä kului, sitä varmemmin tunsu herra Jessen, että tässä oli jotain kätkeytyä. Ei koskaan ollut hän ollut puoleksikaan niin ystävällinen kuin nyt. Mutta kun hän ennen yhdellä ainoalla silmän luonnilla tai käden hivelyllä oli saanut hänet punastumaan ja onnesta loistamaan, niin ei se näyttänyt tänä päivänä ollenkaan häntä ymmärtävän.

Lopuksi — vähää ennen kuin kaasu sytytettiin iltapäivällä — uskalsi hän melkein epätoivoissaan neiti Thorsenin kylmyydestä mennä pidemmälle kuin koskaan ennen, ja aikoi suudella häntä takaapäin poskelle.

Mutta silloin kääntyi neiti Thorsen päin ja sanoi loukatun neitseellisyytensä ankaralla äänellä: "Mutta herra Jessen! — oletteko te tulleet hulluksi?"

Jessen'in polvinivelet vapisivat ja hän tunsi kylmiä hikipisaroita silmäinsä alla. Eilen, toispäivänä ja kaikkina muina päivinä oli hänellä ollut tyttö hallussaan — ja nyt se oli yhtäkkiä pujahtanut tiehensä. Mutta juuri se, että hän sisällisesti oli vakuutettu siitä, että hänellä ei ennen olisi ollut rohkeutta ottamaan häntä, se vuodatti hänen suruunsa sietämätöntä katkeruutta, jonka kivut häntä sanomattomasti kirvelivät, sillaikaa kuin tuo suuri viekas talonpojan tallukka siinä iloitsi ja riemuitsi.

Ja neiti Thorsen, joka ei voinut selittää hänen rohkeuttaan tänä päivänä, oli pahasti hämillään. Jos se olisi tapahtunut eilen, olisi hänen sydämensä ollut kokonaan herra Jessenin oma; mutta tänäpäivänä oli todistettava herra Törres Voldille, että hän oli puhunut totta sanoessaan ett'ei hänen ja herra Jessenin välillä ollut mitään salaista liittoa.

— Kun hänen poikansa illalla tuli kotiin hajamielisenä ja hermostuneena ja teki hämäriä viittauksia, ei rouva Jessen enää voinut pidättäytyä sanomasta:

"Sinun pitäisi varoa itseäsi, Anton! se saattaa tulla sinulle liika rasittavaksi — tuo naisseura."

"Mitä tarkoitat?" kysyi hän, saattaakseen hänet hämmilleen.

Hän sekautuikin aivan, eikä saanut sanotuksi muuta kuin että häneltä kului siinä aikaa niin paljon.

"Oh — jos ei siinä muuta kuluisi kuin aikaa", vastasi poika uupuneella äänellä ja kosketti kädellään takaraivoaan.

"Onko sinulla nyt taaskin pää kipeä, Anton?"

"Ei kuin vähän veltto — äiti! vähän veltto."

Rouva Jessenin huulet vapisivat, kun hän kokosi kaikki rohkeutensa:

"Sinä — olet kai sinä vaan — varovainen, Anton?"

"Hm — äiti — sinä kyllä tiedät: nuori mies — minun asemassani —" hän kiersi pienet viiksensä ylös ilmaan ja hyräili jotain, jonka oli tarkoitus kuulua hyvin kevytmieliseltä.

Tuo vahvasti häntä koko lailla tänä päivänä kärsityn nöyryytyksen jälkeen, että hän oli saanut äitinsä näin pelästymään; ja vähitellen kun oli syönyt hyvää ruokaa ja juonut lasin hienoa konjakkia, jota hän äidin mielestä välttämättömästi tarvitsi, kasvoi hän taas omissa silmissään niin korkealle, että neiti Thorsen oikeastaan oli liika halpa hänelle.

Hän meni huoneesensa ja otti kasvot ankaroina hänen kuvansa albumistaan, jossa se oli ollut heti äidin kuvan vieressä ja muutti sen kauvaksi loppulehdille ostettujen näyttelijättäriä ja alastomien naiskuvien joukkoon.

Mutta tuolle tyhjälle paikalle asetti hän rouva Knudsenin, ja kun hän hetken aikaa oli katsellut tämän hienoja, totisia piirteitä ja tuota mustaa tukkaa, niin häntä melkein hävetti, että tuolla pienellä pörräisellä neiti Thorsenilla oli koskaan ollut hänelle mitään merkitystä.

Mutta äiti lepäsi kauvan valveillaan ja hautoi huoliaan Antonista, joka siis kaikista huolimatta oli joutunut tuohon suureen vaaraan. Ja kun hän ajatteli poikansa kauheata elämää, niin tuli hän ajatelleeksi, etteiköhän sittenkin olisi parasta, että hän menisi naimisiin, vaikka olikin niin nuori.

Ennen oli hän aina pannut vastaan, kun joku viittaili Antonin suhteesta rouva Knudseniin. Mutta nyt alkoi se näyttää hänestä pelastukselta. Rouva Knudsen oli ollut ennen naimisissa — ja vielä vanhan miehen kanssa; hän kyllä ymmärtäisi, ja hänen kanssaan voisi äiti puhua; molemmat he yhdessä pitäisivät huolta hänen Antonistaan ja tekisivät hänet onnelliseksi.

Mutta seuraava päivä oli vielä vaikeampi herra Jessenille. Sillä tänäkin yönä oli Törres hiipinyt neiti Thorsenin luo, joka kyllä oli aikonut lukita oven, mutta joku oli ottanut avaimen pois ja häntä hävetti mennä sitä kyselemään.

Hän oli muuten ollut yhtä rauhallinen ja tottelevainen kuin eilenkin, mutta leikillisempi, niin että neiti Thorsenin oli pitänyt nauraakin pari kertaa, vaikka pelkäsi kovasti.

Hän tulee — oli hän sanonut — pyytämään anteeksi ilkeää epäluuloaan, ja tuo oli kauniisti tehty.

Ja sentähden oli heidän välillään tänäpäivänä tuollainen rauhallinen sopu, joka kiusasi herra Jesseniä enemmän kuin avonaisin pilkka. Hän poistui konttoriin ja alkoi työskennellä kirjain kanssa; mutta hän oli niin hajamielisen näköinen, että rouva Knudsen hyvin osanottavaisesti ja ystävällisesti kysyi, oliko hän sairas.

Nykyisessä mielentilassaan liikutti tämä ystävällisyys häntä niin, että hän katsoi rouva Knudsenia lämpimästi silmiin; ja rouva Knudsen punastui.

Ei ollut muuten ensi kerta kuin hänen ensimmäinen puotilaisensa uskalsi katsoa häntä tuolla tavalla; eikä hän siitä ehkä nytkään olisi sen enempää välittänyt. Mutta sittenkun hän oli tullut leskeksi, niin viittaili koko maailma tähän asiaan — Kröger myöskin. Jos olisi saanut elää rauhassa, ei hänen mieleensä kenties olisi johtunutkaan mennä uusiin naimisiin. Vanha Cornelius Knudsen oli ottanut hänet silloin kuin hän oli hänellä puotinaisena; oli helpoitus, kun hän kuoli, ja häneen jäi siitä jonkunlainen vastenmielisyys miehiä kohtaan.

Mutta nyt ne suhisivat lakkaamatta hänen korvissaan, aina oli hänellä nämä miehet kintereillään, ensiksi herra Jessen lämpimine silmineen, sitten Gustaf Krögerin avosydäminen leikinteko —, ja kaikki tuo saattoi hänet epävarmaksi, niinkuin olisi se ollut jotain ihan välttämätöntä.

Menessään sisähuoneisinsa, joihin vei ovi konttoorista, sanoi hän niin kylmästi kuin suinkin voi:

"Jos ette ole oikein terve, herra Jessen, voitte aivan hyvin olla kotonanne pari päivää."

Jessen kiitti ja aikoi sanoa enemmän; mutta rouva sulki oven jälkeensä.

Niinpiankuin Törres sai kuulla, että herra Jessen oli sairas, alkoivat kaikki hänen aikomuksensa kuohua hänen aivoissaan.

Jo kauvan oli hänestä tuntunut että kauppa ei käynyt niin reippaasti kuin olisi pitänyt. Hän huomasi, että hyvät ostajat eivät useinkaan joutaneet viipymään niin kauvan, että hyllyiltä ja laatikoista olisi ehditty saada esille kaikkia mitä oli olemassa noista pyydetyistä tavaroista. Ja päinvastoin tapahtui usein, että jotkut hienot naiset parhaina kaupankäyntitunteina edeltä puolen päivän vedättivät alas tiskille loppumattomat pakat kankaita, joita vaan sitten katselivat.

Sen lisäksi oli Cornelius Knudsenin tavaravarasto vanhastaan niin moninainen, että siinä olisi pitänyt olla ostamista puolta suuremmalle yleisölle. Mutta nyt oli niin kuin olisi yksi tavaralaji ollut toisensa jaloissa eikä yksikään oikein viihtynyt.

Tuo pitkä vanhanaikuinen puoti, johon mahtui kaikellaista tavaraa paperikukkaisista aina tervaan ja suolaan saakka, ei ollut sen paremmin järjestetty kuin että hienommat tavarat olivat suuressa katuikkunassa; jota vastoin karkeammat löytyivät rantamakasiinien puoleisesta päästä.

Törres oli usein miettinyt, mikä olisi viisaampaa, sekö että luovuttaisiin muutamista tavaroista ja pidettäisiin vaan erityisiä kaupaksi? vaiko että yhdestä puodista tehtäisiin kaksi?

Lopuksi oli hän tullut siihen päätökseen, ettei kumpaakaan tarvittaisi. Koko konsti on siinä, että samallaiset tavarat kootaan samaan paikkaan ja että jos mahdollista kaikki asetetaan esille, niin että yleisö heti saa sen käsityksen, että täältä voi saada mitä tahansa.

Ja tuo vanha järjestys, että hienot tavarat olivat yhdessä päässä ja karkeat toisessa — se olisi välttämättä muutettava. Se oli hullua se, että naiset valtasivat valoisan ikkunan, josta he ikäänkuin peloittivat pois huonomman väen ja palveluspiiat, jotka eivät aina voineet olla niin hyvin puettuina juostessaan ostamaan jotakin kiireellistä.

Ostajat olisivat sekoitettavat. Heihin olisi saatava se että tässä sattuvat kaikki tiet yhteen ja että täällä voivat kaikki toisiaan tavata. Kaikki pitäisi olla avonaisesti näytteillä, niin että ostajat viipyisivät kauvan puodissa ja täyttäisivät sen aamusta iltaan.

Näitä aatteitaan esitteli Törres rouva Knudsenille, kun oli ruualla hänen kanssaan, — niin pitkälle oli hän jo edistynyt. Hän tuli nyt yhä vilkkaammaksi, puhui sujuvasti ja sattuvasti, niin että rouva kuunteli häntä hämmästyksellä. Tämä talonpoikaispoika ei ollut ainoastaan näppärä ja väkevä; hänellä oli myöskin ajatuksia ja se kuului järkevältä, mitä hän sanoi.

"Minun haluttaisi hyvin puhua Gustaf Krögerille tästä", sanoi hän.

"Krögerillekö, rouva?" huudahti Törres pelästyen.

"Miksei?"

"Meidän pahimmalle kilpailijallemme!"

"Tässä ei ole koskaan ollut kysymystä mistään kilpailusta meidän välillämme", vastasi rouva Knudsen.

Törres hymyili kierosti: "Kröger sanoisi tietysti että se on typerätä kaikki tyyni, ja sitten hän tekisi sen itse."

Rouva Knudsen näki tuon ilkeän piirteen hänen kasvoissaan ja ajatteli Krögerin varoitusta; mutta kun Törres pyysi saadakseen hiukan järjestää puotia herra Jessenin poissa ollessa, niin ei hän voinut kieltää; ikäänkuin ei oikein uskaltanut.

Tulisella kiireellä selitti Törres neiti Thorsenille, mitä hän aikoi tehdä; hän kumartui aivan lähelle häntä ja neiti Thorsen katsoi häntä silmiin uskollisesti ja ihaillen; nyt oli hänen sydämensä taas ehyt, se oli Törresin, kokonaan Törresin, hän olisi voinut ehdottaa, että sytytettäisiin puoti tuleen ja neiti Thorsenista olisi se ollut niin mainio keksintö, että hän itse olisi sitä varten raapaissut tulta tikkuun.

Sitten ajoi Törres makasiinirengin ja juoksupojan liikkeelle, he saivat vielä vaiteliaan Halvor Röidevaaginkin avukseen, ja itse tarttui hän tähän käsiksi heränneen intonsa koko voimalla. Koko iltapäivä jo laiteltiin, vaikka ihmisiä tuli ja meni; mutta vasta illalla, kun puoti oli suljettu ja luukut ikkunain edessä, alkoi muutos näyttäytyä mitä kauneimpana epäjärjestyksenä.

Makasiinirengin Simon Varhoug mutisi hikoillessaan: piru sitä riivaa tuota. Sillä kaikki vanhat laarit ja suolatynnörit, jotka olivat olleet puodissa siitä alkaen kuin se avattiin, ne olivat nyt lyötävät irti ja muutettavat rantamakasiiniin. Ja tuolla makasiinissa, missä Simon oli tottunut nuuskimaan pienen lyhdyn kanssa, sinne tuli nyt mies kaasu laitoksesta ja laittoi kaksi liekkiä, jotka valaisivat niin että makasiini näytti oikealta puodilta.

Halvor Röidevaag olisi myöskin sanonut jotain, mutta hän oli niin hämmästyksissään ett'ei muuta kuin pudisteli päätään.

Kuta kauvemmaksi ilta kului sitä rohkeammaksi tuli Törres ja keksi aina jotain uutta. Kaikista karkeammista makasiini-tavaroista keräsi hän näytteitä ja suuret köysirullat, jotka haisivat tervalle, muutatti hän makasiiniin. Sitävastoin laittoi hän kokonaisen koristeen verkkorihmoista, koukuista, nauloista, tupakista ja pulloihin pannuista jyvä-, suola-, kahvi- ja hernenäytteistä. Kaikki hänelle kelpasi ja kaikkea osasi hän käyttää. Hän ei pitänyt mitään lukua väreistä ja suhteista; hänen ainoa tarkoituksensa oli saada kaikki niin runsaasti esille, että silmä kaikkialla näki mitä erilaisimpia tavaroita, mutta että samankaltaiset tavarat kuitenkin olisivat jotakuinkin koolla.

Vasta kun kello oli yli puoliyön, saivat apumiehet mennä; alapää puotia oli jo puhdistettu; ja neiti Thorsen ja Törres alkoivat nyt järjestää kaikkea hänen suunnitelmansa mukaan.

Rouva Knudsen oli mennyt tyytymätönnä levolle; hän toivoi vaan, että herra Jessen tulisi huomenna ja panisi taas kaikki paikoilleen.

Oli tullut kaksi vaimoa puhdistamaan puotia kaikista niistä papereista ja roskista, joita sinne oli kokoontunut, sekä pölyyttämään ja pesemään lattiata.

"Mutta tiski!" huudahti yhtäkkiä neiti Thorsen ja löi kätensä yhteen.

Koko tuo pitkä, kiiltävä tiski oli ihan täynnä kaiken maailman tavaroita. Siellä oli pinottain hamevaatteita, silkkiä, flanellia, harsoja, saippuata, korutavaroita — kaikki siinä tilassa jossa ne oli hyllyltä nostettu.

"Ne saavat olla niinkuin ne ovat — kaikki tyyni!" sanoi Törres nauraen.

Ensi kerran katsahti neiti Thorsen häntä epäillen.

"Niin — tietysti täytyy niitä vähän järjestää, jos ette ole ihan uuvuksissa?"

Ei hän ollut ollenkaan uuvuksissa ja hän tarttui hetipaikalla työhön käsiksi pienillä näppärillä käsillään. Mutta silloin otti Törres hänen valkosen päänsä käsiensä väliin ja suuteli häntä huulille. Tyttö tarttui häntä kalvosiin ja katsoi säikähtyneenä pesuvaimojen puoleen; mutta kun ne eivät voineet mitään nähdä, päästi hän hänet ja jatkoi työtään pää kumarassa.

Törresin tarkoitus oli, että tiskikin olisi suuri näyttely ja järjestys oli etupäässä siinä, että vaatteet levitettäisiin niin, että ne näkyisivät edullisissa poimuissa ja laskoksissa; ja kun he nyt vihdoinkin olivat saaneet tämän valmiiksi, sanoi Törres hänelle kiitokset tästä päivästä ja että hän kyllä itse järjestäisi ikkunat.

Törres seurasi häntä pimeään porstuaan rappujen edessä, johon puotiväki ripusti vaatteensa; täällä tarttui hän häneen kiinni, nosti hänet ylös lattiasta ja kuiskasi: saanko tulla tänä iltana?

Toinen ei vastannut mitään; Törres kysyi uudelleen; mutta ei sittenkään sanonut hän mitään, pujahti vaan hiljaa ja vikkellästi ylös rappusista. Hän oli niin onnellinen ja samalla tuntui kummallinen ahdistus.

Millainen päivä tämä oli ollut! —

Kuinka hän oli ollut kaunis tuo poika — ja niin väkevä — ajatteli hän, avatessaan vapisevalla kädellä korsettiaan.

Kun Törres tuli takaisin puotiin, aikoi hän hetikohta ruveta laittelemaan ikkunoita; mutta hän jäi seisomaan ja vaipui ajatuksiinsa tämän ylellisyyden edessä, joka ennen oli ollut rauhallisesti suljettuna hyllyihin ja laatikoihin ja jonka hän nyt yhdellä käden käänteellä oli lyönyt levälleen.

Oikeastaan oli tämä teko vastoin hänen varovaista talonpoikaisluonnettaan. Mutta hänen mielessään kuvitteli jotain samanlaista kuin nuo kirjavat kepit, joita hän nuoruudessaan oli niin paljon ajatellut, kunnes sitten yhtäkkiä oli hänet vallannut se, että näin juuri pitää laittaa kaupunkilaisille, noille hulluille ihmisille, joilla on rahaa kuin roskaa ja jotka ostavat kaikkea, mitä näkevät.

Mutta kun hän aikoi ryhtyä uudelleen työhön, tunsu hän, ett'ei hän nyt enää onnistuisi, kun tuo tyttö ei ollut läsnä. Ainoastaan hänen silmäinsä alla sai hän kätensä tottelemaan.

Häneen tuli kirpeloiva kaipaus koko ruumiiseen; hän ei voinut kestää kauvemmin. Sammutettuaan liiat kaasuliekit ja kehoitettuaan pesuvaimoja hyvin lämmittämään isoa uunua, että lattia olisi huomenna kuiva, veti hän saappaat jalastaan ja hiipi ylisille.

IX.

Törres oli varmasti laskenut saavansa auringon paistetta tuoksi suureksi päiväkseen; sentähden tuli hän hiukan alakuloiseksi, kun aamulla varhain haparoi puolipimeään puotinsa läpi ottaakseen luukut pois ikkunoista: ulkona oli raaka, kylmä ja pilvinen syysää.

Hän alkoi työskennellä ikkunoissa; mutta kaikki oli muuttunut toiseksi, kuin eilen illalla iloisen kaasun valaistessa; tuo kylmä harmaa valo, joka imi pois heleyden kaikista väreistä, vei häneltä rohkeuden.

Hän seisautui ja alkoi epäillä omaa itseään. Tokkohan tämä mihinkään kelpaisi? Eiköhän kaikki ollut ihan hullua?

Mutta sitten kuuli hän neiti Thorsenin keveät askeleet ylhäällä rapuissa. Hän juoksi häntä vastaan tuohon pimeään porstuaan; he syleilivät toisiaan — onnellisina kuin vastanaineet ja kaikki epäily oli samassa kuin pois puhallettu.

Mutta valoisassa puodissa ujostutti neiti Thorsenia, hän punastui ja änkytti, kun Törres hyvin totisesti sanoi: "Tahdotteko auttaa minua — neiti?"

Tämä oli sellaista ilveilyä; he olivat loistavan onnellisia, eikä kukaan tiennyt siitä mitään.

Tuli sana herra Jesseniltä, ett'ei hän voi tulla vielä tänään; ja nyt odottivat he jännityksellä rouva Knudsenia.

Hän seisautui konttoorin ovelle — aivan huumautuneena. Ensimmäinen tunne, joka hänet valtasi, oli huoli kaikista noista tavaroista, jotka olivat hänen ja jotka piti saada myydyiksi ja maksetuiksi.

"Mutta Herra Jumala tätä saippuan paljoutta!" huudahti hän ja seisautui korkean kirjavan saippuatornin eteen, jonka Törres oli rakentanut keskelle tiskiä; "meillä on aivan liika paljon saippuata!"

Törres näytti hänelle hymyillen, että torni oli ontto.

"Mutta varastossa!" — sanoi rouva.

"Ei ole enempää kuin tämä", nauroi Törres.

"Te olette panneet kaikki esille?" — hän ei ollut koskaan voinut ajatella, että esillä pidettäisiin muuta kuin pikkunen näyte; "mutta käykö tämä päinsä?"

Törres otti — yhäkin hymyillen — suuren paperirasian hyllyltä, jossa oli koko rivi samanlaisia rasioita, avasi sen ja näytti rouvalle, että se oli aivan tyhjä.

"Katsokaa — rouva! Ihmisiin on saatava se luulo, että Cornelius Knudsenin puoti on niin täpösen täynnä kaiken maailman mainioita tavaroita, että ne ihan vuotavat yli omaa yltäkyläisyyttään."

Päivä alkoi ja rouva jäi puotiin. Häntä huvitti nähdä noita hämmästyneitä kasvoja ja kuulla mitä ihmiset sanoivat, kun tulivat sisään ja saivat nähdä muutoksen. Kaikki luulivat, että puotia oli isonnettu, kun siinä katosta lattiaan oli vaan silmään pistäviä värejä ja valkeita vaatteita.

Ja tuo uusi näytteille pano ikkunoissa, jonka Törres oli keksinyt, veti väkeä puotiin; niitä lisäytyi vaan päivän kuluessa; mutta vasta iltapäivällä, kun kaasu oli sytytetty, näyttäytyi puoti uutuutensa koko komeudessa.

Yläpäässä, missä ennen oli ollut vaan hienompia naisten koristeita, oli nyt näytteillä villalankoja ja valmiita villavaatteita yli koko tiskin ja ylhäällä hyllyillä, jotka näyttivät olevan täynnä kaiken karvaista ja kaiken hienoista villatavaraa.

Mutta suurin muutos oli kuitenkin tapahtunut alapäässä puotia, joka ennen oli ollut puolipimeä. Siellä loisti nyt uusia kaasuliekkejä ja koko osasto oli laesta lattiaan häikäsevän valkoinen. Tänne olivat Törres ja neiti Thorsen koonneet kaikki valkoset tavarat.

Hyllyiltä, jotka olivat täynnä serviettejä, riippui isoissa laskoksissa leveitä damaskihuiveja aivan lattiaan saakka — niinkuin jäävirtoja; teehuiveja suurine kukkineen ja leveine reunuksineen, rimsuniekkaserviettejä, jotka olivat silkkinauhoilla kiinni sidotut; tiski oli peitetty hehkuvan valkosilla naisten ja lasten alusvaatteilla; paitapitsejä, virkkauksia; nenäliinoja, valkeita paitoja, — yksi ainoa puhallus oli muuttanut tämän takanurkan mitä mieluisimmaksi olopaikaksi naisille; ja puodin vanha kahtiajako oli yhdellä ainoalla iskulla poistettu.

Siitä syntyi kieltämättä hiukan hämmennystä; mutta se oli Törresistä mieleen; hän tahtoi juuri sitä, että ihmiset vähän aikaa pyörästelisivät toistensa keskellä, ennenkun löytäisivät sitä, mitä hakisivat; ja vähitellen tulikin yleisö lämpöseksi ja hyvälle tuulelle, nuoret tytöt nauroivat ja juttelivat ääneensä, samalla kuin totiset miehet, joiden piti ostaa totisia tavaroita, seisoi naisten ympäröiminä eivätkä oikein näyttäneet tietävän, hyväksyisivätkö vai ei.

Mutta olihan täällä Simon Varhoug — niinkuin ennenkin; ja näytteitä kaikesta, mitä halusivat, voivat he löytää edestään tiskiltä, valoisaa oli täällä myös, niin että kyllähän tämä menetteli; oli vaan vähän outoa liikkua täällä noiden hienojen naisten keskellä.

Rouva Knudsenin täytyi seisoa rahalaatikon ääressä koko kiireinen päivä ja ottaa vastaan onnitteluja tuttavilta; ja illalla olivat sekä hän että hänen palvelijansa aivan uupuneita.

Törres näytti hänelle riemuiten saippuatornin rauniot. "Mutta mitähän herra Jessen on sanova?" arveli yhtäkkiä rouva Knudsen.

Pieni neiti Thorsen tuli yhtäkkiä totiseksi ja katsahti Törresiin, mutta tämä vastasi aivan rauhallisesti:

"Minä soisin että Jessen tulisi huomenna, täällä tulee kyllä olemaan tekemistä."

Kun päivä kului tällä tavalla Cornelius Knudsenin kaupassa, oli seinän takana, Brandtin suuressa puodissa, hyvin hiljaista ja rauhallista. Kauppapalvelijat joutivat juoksemaan kadulle tai tekivät he asiata saadakseen katsoa naapurin uusia laitoksia ja väen tungosta siellä.

Mutta Gustaf Kröger itse ei huomannut mitään, ja kun Julia päivällispöydässä rupesi kertomaan, että hän ja rouva Steiner olivat käyneet katsomassa herra Voldin tekemiä muutoksia, katkasi hän puheen eikä tahtonut kuulla enempää.

Kun hän sitten kuitenkin ruokalevon nukuttuaan laskeusi alas puotiinsa, hämmästytti hän siitä, että oli näin vähän väkeä.

"Ilkeä ilma tänään; ihmiset pysyttelevät kotonaan", sanoi hän sivumennen ensimmäiselle konttoristilleen.

"Ihmiset kulkevat toista tietä tänään", vastasi tämä.

Kröger otti hattunsa ja meni ulos.

Näytteille pano ikkunoissa oli hänen mielestään kauhean ruma; mutta kun hän aikoi mennä sisään tervehtimään rouvaa, näki hän lasiovesta, että puoti oli täynnä väkeä ja että rouva itse oli siellä punakkana ja tyytyväisenä rahalaatikkonsa ääressä. Hän päästi oven rivan ja meni kotiinsa jälleen.

Mutta kun hän taas astui suureen ja hyvin järjestettyyn kauppapuotiinsa, jossa ei ollut yhtä ainoata ihmistä, tuli hänen mieleensä väkisinkin ajatus siitä, että tässä nyt alkaa kilpailu elämästä ja kuolemasta; ja hän tiesi kyllä, kenen on syy siihen. —

— Anton Jessen oli saanut tietää suuresta mullistuksesta puodissa ystäviltä, jotka olivat käyneet hänen luonaan iltasilla. Hän tuli sentähden seuraavana aamuna hyvin varustettuna saapuville, aikoi kohdella tuota uudistusta hyvin ylenkatseellisesti ja oli varma saavansa rouvan vakuutetuksi siitä, että tuollainen typerä tapa sirottaa kaikki ympäri puotia, on hienon kauppaliikkeen häviö.

Hänen periaatteensa oli päinvastoin se, että rasiat ja tavarapakat ovat otettavat alas hyllyltä sellaisella katseella, että myyjä tällä kertaa tekee erityisen kunnian ostajalle näyttäessään hänelle tavarata, joka on jotain aivan erikoista. Tuolla tavalla oli hän voittanut monta voittoa Brandtistakin, jonka tavaroista muuten oli se maine, että ne ovat mitä hienoimpia.

Hän tuli niin varhain puotiin, että kauppa ei vielä ollut oikein alkanut; mutta Törresillä ja muilla oli täysi työ järjestäessään eilisen liikkeen tuottamaa sekasortoa.

Keskelle puotia jäi hän seisomaan hattu päässään, ja katseli pilkallisesti pitkää tiskiä pitkin: sitten sanoi hän äänenpainolla, johon oli jo harjoitellut matkalla:

"Pankaa paikoilleen kaikki; — tiski puhtaaksi!"

Neiti Thorsen oli saanut ikäänkuin lyönnin rintaansa, kun hän tuli sisään; hra Jessenillä oli vielä suuri vaikutus häneen ja hän seisoi nyt kalpeana ja liikahtamatta paikaltaan; eivät muutkaan näyttäneet aikovan totella.

Herra Jessen'in kasvot alkoivat värähdellä ja suupielet vapisivat; hän nosti pienen hienon keppinsä ilmaan ja löi sillä tiskiin:

"Täällä on siivottava, sanon minä. Kuka täällä käskee — te vai minä?" hän katsoi Törresiä suoraan silmiin.

Mutta Vold tekeytyi ihan rauhalliseksi ja hymyili pilkallisesti:

"Minä luulen, ett'ei meistä täällä käske kumpainenkaan."

"Sepähän nähdään!" huusi herra Jessen ja juoksi konttooriin. Puotiin tuli väkeä ja kauppa kävi; mutta joka kerta kuin kuului ääniä konttoorista, katsahti neiti Thorsen Voldiin; hän tunsu, että nämä hetket ratkaisisivat hänen kohtalonsa; mutta ei hän voinut mitään arvata Voldin kasvoista; hän teki työtä iloisesti ja reippaasti, niinkuin ei olisi mitään tulossa.

— Niinpiankun herra Jessen tapasi rouvan, alkoi hän puhua nopeasti ja kiivaasti, silmät kiihkeinä.

Rouva Knudsen keskeytti hänet:

"Niin, se oli hullusti — herra Jessen! minä myönnän, että minun olisi pitänyt puhua teidän kanssanne, ennenkun minä —"

"Ei — se ei ole kaikista pahinta — rouva! mutta" —

— "Mutta" — jatkoi rouva — "minä en itsekään aavistanut, että muutos —"

"En minä nyt puhu muutoksesta, minä tahtoisin puhua —" sanoi hän synkästi.

"Mutta minun täytyy kuitenkin myöntää", sanoi taas rouva, "että se tähän saakka näkyy menevän" —

"Minä olen puhunut paljon äitini kanssa — viime aikoina — tulevaisuudestani —"

Rouva Knudsen koetti vielä torjua sitä, jonka hän tunsu olevan tulossa; mutta toisen sisällinen mielenkuohu tulvasi nyt yli reunojensa. Herra Jessen unohti arkuutensa tuntiessaan ainoastaan sen, että kaikki riippui nyt vaan tästä hetkestä ja että hänen täytyi voittaa. Ja kun nyt kaikki asianhaarat pakoittivat saavuttamaan häntä, kuvasi hän vapisevalla kiihkolla, kuinka kaikki hänen unelmansa aina olivat harhailleet rouvan ympärillään, kuinka hän rakasti häntä, ja kuinka hänen vanha äitinsä siunaisi sitä päivää, jolloin hän tällä tavalla tekisi hänen poikansa onnelliseksi.

Rouva Knudsen oli monta kertaa ajatellut, kuinka hänen kävisi, jos hän vielä tapaisi miehen, joka

huumaisi hänet rakkautensa koko kiihkolla; mutta vaikka tämän sanoissa olikin intohimoa, tunsu rouva kuitenkin — melkein omaksi ihmeekseen, että hän yhä enemmän kylmeni kuta enemmän toinen puhui.

Loukattu itserakkaus ja hiukan sairas mielensä antoivat herra Jessenin sanoille väärän soinnun; se oli kovaa kuohua, se oli palavaa rukousta; mutta se ei ollut tuo rakastunut mies, — jonka rouva Knudsen huomasi melkein mieliharmikseen.

Hän nousi pulpettinsa äärestä, meni sisähuoneen ovelle ja sanoi kuivasti ja arvokkaasti:

"Herra Jessen! minä kiellän teitä puhumasta minulle tällä tavalla — muuten täytyy meidän erota."

"Hyvä!" huudahti tämä yhtäkkiä jonkunlaisella naurulla, "erotaan sitten heti, — jos te sallitte."

"Olkaamme nyt järkeviä — herra Jessen!"

Mutta nyt oli Jessen yhtäkkiä muuttunut tuoksi hemmotelluksi lapseksi, joka kuolemakseenkin tahtoo ajaa kaikki äärimmäiseen huippuunsa; hän tahtoo olla tuo hyljätty ja pilkattu; hän tahtoo sälyttää selkäänsä kaikki — kuta enempi sen parempi; kerran koittaa kai sekin päivä, jolloin huomataan, mihin Anton Jessenkin kelpaa!

Ja samassa syöksyi hän ulos konttoorista, läpi puodin, tervehtimättä ja hyvästiä sanomatta, äidin luo, saamaan lohdutusta suruunsa. —

— Muutaman ajan kuluttua istui pankinjohtaja Christensen johtokunnan peremmässä huoneessa ja hieroi isoa paksua nenäänsä odottaessaan erästä, jota hän oli lähettänyt kutsumaan luokseen.

Kun nyt Törres tuli sisään, katsoi Christensen häntä kätensä alta ja merkitsi mieleensä, että tuo nuori mies oli kalpea ja hänen katseensa epävarma. Sitten osoitti hän Törresille paikan lähellä omaa nojatuoliaan; mutta Törres istuutui vähän pelonalaisesti hymyillen ovensuutuolin äärimmäiselle huipulle.

"Olen usein nähnyt teidän käyvän pankissa — herra Törres Vold! varsinkin viime aikoina —"

"Niin, meillähän on useita papereita täällä kulkemassa —"

"Minä en nyt puhu Cornelius Knudsenin papereista", keskeytti pankinjohtaja kuivasti, "olen seurannut teidän omia sisäänpanojanne suurella mielihyvällä."

"Ne ovat — herra pankinjohtaja! — ne ovat kovin vähäpätöisiä", vastasi Törres ja väentelihe tuolillaan.

"Jaa, ei ne ole niinkään vähäisiä summia, joita kauttanne on pantu pankkiin viimeisten —"

"Mutta ne eivät ole minun rahojani", alkoi Törres innokkaasti ja pyyhki hikeä otsaltaan.

— "Viimeisten kuukausien kuluessa", jatkoi pankinjohtaja rauhallisesti.

"Mutta ne eivät ole minun rahojani — herra pankinjohtaja!" huudahti Törres, "minä olen vaan muiden asiamies" —

"Tietysti ne eivät ole teidän rahojanne — kaikki", sanoi Christensen, ikäänkuin olisi hän kummastellut tuota intoa, "minähän kyllä ymmärrän, että nuori mies teidän asemassanne ei ole voinut koota niin paljoa, vaikka hän olisi kuinkakin — hm! — kuinkakin säästäväinen."

Taas hieroi hän nenäänsä, samalla kuin salaa tarkasteli Törresia kätensä alta.

Törresin sisuksissa nytkähti; tuo mies tietää kaikki ja minä olen kokonaan hänen vallassaan.

Oli näet käynyt siten, että hän sittenkun oli tullut ensimmäiseksi mieheksi puodissa, oli pääomaansa kartuttaakseen sijoittanut koko joukon pikkusummia Christensenin pankkiin ja keksityille nimille. Hän valitsi kernaimmin kotipaikkansa Snörtevoldin läheiset talot ja laittoi omasta päästään etunimiä, joita siellä ei löytynyt. Siten oli hänellä jo monet vastakirjat pankissa, vaikka hänen omaa nimeään ei näkynyt missään.

Mutta pankinjohtajan nenä oli kyllä jo haistanut, mistä laatikosta ne nuo rahat tulivat, se selvisi Törresille samassa, — hän istui tuolin äärimmäisellä huipulla — valmiina juoksemaan tiehensä tai heittäytymään maahan ja pyytämään armoa, — hän ei itsekään tiennyt mitä tekisi.

"Teillä lienee hyvä nimi kotipuolessanne, kun niin monet eri henkilöt uskovat säästönsä teidän haltuunne", sanoi johtaja hetken äänettömyyden kuluttua.

Törres ei saanut sanaa suustaan vastaukseksi.

"Se on aina hyvä merkki, kun nuori mies nauttii omaistensa luottamusta. Minä harrastan hyvin nuorten voimain kehittymistä kaupungissamme."

Ei koskaan elämässään ollut Törres ollut niin epävarma. Leikkiikö se tuo suuri mies hänen kanssaan ennenkun musertaa? — eli mitä ihmettä hän tarkoittaa?

"Minä näen", sanoi pankinjohtaja hymyillen, "että istutte siinä ja ajattelette, mitä tarkoitusta varten olen kutsunut teidät tänne yksityiseen huoneeseeni — vai kuinka? — Te olette epävarma?"

Tätä kidutusta ei Törres voinut kauvemmin kestää; tuo hieno verkko, johon hän tunsi olevansa kiedottu, suututti häntä, hänen luontoperäinen uhkamielisyytensä puhkesi esiin ja asettuessaan päättäväisesti tuolin koko istuimelle, kysäsi hän pankinjohtajalta vasten naamaa:

"Onko teillä ehkä jotain epäilystä?"

"Epäilystä! —" huudahti pankinjohtaja ja hypähti vähän tuolillaan; "minä en ymmärrä mitä tarkoitatte? — epäilystä minkä johdosta? — vai niin! te ajattelette noita vekseleitä; mutta minä vakuutan teille, minä uskon, että Cornelius Knudsenin liike on aivan varma, varsinkin kuin se on yhteydessä G. Krögerin endossementin kanssa; mutta kun olette ensimmäinen mies leskirouva Knudsenin luona, pitäisi olla teidänkin etunne saada tuo velka vähenemään; se on suuri kyllä; mutta minulla ei suinkaan ole mitään pelkoa — tai epäilystä — niinkuin te sanoitte."

Puhuessaan oli pankinjohtaja noussut ja mennyt ikkunan luo. Mitään noin kömpelöä ei hän ollut koskaan tavannut, ja hän sai paljoa huonommat ajatukset tuosta "nuoresta voimasta". Hänen tapansa oli muutoin se, että kun hän näki jonkun nuoren miehen edistyvän, tuli hän sille avuksi neuvoillaan, joista hän sittemmin otti moninkertaisen maksun, mutta niiden piti toki olla viisaampia kuin tuo tuossa.

Törres taas käytti sitä aikaa kuin tuo toinen katsoi ulos kadulle kootakseen ajatuksiaan. Hänhän oli ollut ihan perikatonsa partaalla, yksi sana lisäksi ja hän olisi paljastanut sekä itsensä että salaisuutensa. Niin hullusti ei kuitenkaan ollut käynyt; tiesipä taikka aavisti pankinjohtaja kuinka paljon tahansa, ei hän ainakaan tahtonut häntä tilille siitä, mistä hän oli saanut nuo rahansa. Ja kaikkeen muuhun oli Törres kyllä valmis vastaamaan.

"Ei — katsokaas! miksi olen teidät kutsuttanut tänne", alkoi nyt pankinjohtaja uudelleen ystävällisellä äänellä, "minä näet — niinkuin jo sanoin — harrastan nuorien voimien edistymistä kaupungissamme; ja kun teillä jo on niin suuri luottamus omaistenne kesken, niin saatte varmaankin tulevaisuudessa yhä enemmän varoja käytettäväksenne."

"Minä toivon sen — herra pankinjohtaja."

"Ja sentähden tahtoisin tarjota teille apuani ja neuvojani."

"Minä en voi kyllin kiittää —"

"Ei, ei — minä hyvin mielelläni autan eteenpäin nuoria voimia", sanoi pankinjohtaja, istuutui taas nojatuoliin ja selitti herra Voldille, kuinka säästöön pano kyllä saattaa olla hyvä keino vanhoille piioille, mutta että nuorten voimain, jotka tahtovat vaikuttaa kaupungin kohottamiseen, tulisi panna pääomansa myöskin kaupungin kauppayrityksiin, laivoihin, teollisuuslaitoksiin ynnä muihin semmoisiin.

Nyt oli Törres kokonaan mukana ja huokasi helpoituksesta. Hän tunsi hyvin kyllä pankinjohtajan vanhan kepposen: houkutella kokemattomia ystäviä ostamaan epäedullisia laivain osuuksia ja arveluttavia osakkeita. Hän oli valmistunut olemaan varuillaan tämän vaarallisen miehen houkutuksia vastaan, joka nähtävästi oli arvannut noiden keksittyjen nimien oikean laidan ja aavisti hänen salaisuutensa; mutta hän pitäisi kyllä varansa.

Sentähden oli hän olevinaan hyvin halukas ja taipuvainen ja kiitti lupauksesta saada rahansa hyvin sijoitetuiksi; mutta hän ei tarttunut mihinkään varmaan tarjoukseen, kun hän yhäkin väitti ettei hänellä itsellään ole mitään pääomaa; mutta jos hän saisi rahoja käsiinsä, ei hän suinkaan olisi jättävä käyttämättä pankinjohtajan ystävällistä avuntarjousta. Sillä puheella erosivat he toisistaan tällä kertaa.

Pankinjohtaja istui hetkisen ja mietti. Hän oli huomannut, kuinka viekkaasti tuo nuori mies sijoitti rahansa, mistä hän oli ne saanut, sitä ei Christensen'in tarvinnut kauvan tuumia; olihan hän itsekin kohonnut tyhjästä. Sentähden oli hän hämmästynyt Törresin kömpelyyttä, jota oli ollut melkein mahdoton olla ymmärtämättä. Tuo "nuori voima" voisi mahdollisesti tulla rikkaaksi; mutta ei hän koskaan tulisi kohoamaan niille kukkuloille, joilla pankinjohtaja oli ja hallitsi.

Mutta Törres Voldille oli tämä kohtausta tärkeä tapaus, joka kohotti hänet yhdellä kertaa monta askelta

entistään ylemmäksi. Että hänet oli kutsuttu yksityiseen keskusteluun kaupungin ensimmäisen rahamiehen kanssa, se oli äärettömän suuri kunnia hänenlaiselleen puotipojalle; ja se vahvisti ensiksikin hänen asemansa Knudsenilla.

Hän oli kyllä herra Jessenin yhtäkkiä erottua tullut liikkeen johtajaksi, kun ei ollut muitakaan saatavana. Mutta rouva ei ollut ollenkaan varma, että hän täysin kykenisi tähän tehtäväänsä. Siihen tuli lisäksi, että Gustaf Krögerillä aina oli jotain pahaa sanottavaa Törresistä.

Ainoastaan harvoin pistäytyi Kröger enää hänen konttoorissaan; ja kun hän viimeisen kerran oli siellä, oli hän ilmoittanut, että Jessen oli otettu Brandtille, — hän ei ollut voinut tehdä muuten — sanoi Kröger, näinä aikoina, kun kaikki näkyy muuttuvan kilpailuksi.

Sen rouva Knudsen kyllä näki, että Törres Vold oli mainio myymään, ja tavarain vaihto lisääntyikin suuresti syksypuoleen; mutta käsittäisikö hän noita kirjoja? ja kaikkia noita vekseleitä, joita rouva ei koskaan ymmärtänyt muuten kuin että hän aina epäili, olisiko tehtävä niin taikka näin? ja silloin ei hän tullut avutta toimeen.

Mutta keskustelu pankinjohtajan ja Törresin välillä, niinkuin tämä sen kertoi, rauhoitti häntä suuresti. Tuo suuri miehän oli neuvotellut hänen kauppapalvelijansa kanssa niinkuin nuoremman liikemiehen kanssa, jonka mielipiteille hän pani arvoa.

Myöskin muut ihmiset alkoivat jonkunlaisella uteliaisuudella katsella nuorta Voldia. Ne, jotka tunsivat hänet, ja jotka tähän saakka olivat pitäneet häntä vaan tavallisen näppäränä talonpoikaispoikana, ne rupesivat nyt arvelemaan, eikö hänessä kuitenkin olisi jotain merkillistä, koska suuri pankinjohtajakin oli suvainnut hänet huomata.

Ja vähitellen alkoi tuo nuori mies syrjäisessä asemassaan tulla tunnetuksi; hänen nimeään mainittiin, ja niin kuin aavistuksena keräytyi tämän uuden nimen ympärille jotain siitä kunnioituksesta, joka kasvaa ihailuksi, ja päättyy nöyryyteen palvelukseen, kun tuollainen n.s. omatekoinen mies nousee tyhjästä ja yhtäkkiä näyttää nuo kaksi tyhjää kättä, joilla hän tietenkin oli aloittanut, täynnä käsittämättömällä tavalla hankittua kultaa.

Kaikki tämä taas puolestaan vaikutti vapauttavasti Törres Voldin tähän saakka vähäiseen toimintaan. Nyt ei hänen enää tarvinnut niin huolellisesti salata rahojaan kuin ennen ja sijoittaa niitä epävarmoihin yrityksiin; hän voi laajentaa lainausliikettään ja turvata asemansa joka taholta, kun hän aina esiintyi muiden asiamiehenä.

Sillä kadottaa rahoja, sitä hän ei voinut, s.o. hän tuli aivan sairaaksi siitä. Oli tapahtunut pari kertaa, että hän ei voinut saada takaisin omiaan; ja silloin tuli hän aivan epätoivoihinsa, ei käynyt syönti eikä saanut unta silmiinsä. Vasta sitten kun hän oli aivan varma siitä, ettei hän enää saisi penniäkään velkamieheltään, rauhoittui hän jotakuinkin; mutta hän pani tappiot tarkasti mieleensä ja laski niitä usein päässään yhteen pitääkseen varovaisuuttaan valveilla.

Kun nyt jotkut — ja niitä oli merkillisen monta — tarvitsivat pari sataa kruunua, niin voi Törres Vold epäluuloa herättämättä hankkia rahat kolmen kuukauden vekseliä vastaan, samalla kuin molemmin puolin oletettiin, että nämä rahat oli hän saanut hoitaakseen joltain kaukana asuvalta tuttavalta.

Silloin tällöin saattoivat kuitenkin jotkut toverit, joiden kesken tällaiset salaisuudet eivät olleet niin salaisia, totipöydän ääressä viitata rouva Knudsenin rahalaatikkoon.

Mutta Törres nauroi itse muiden mukana; hän tiesi, ettei täällä ollut ketään, joka todenteolla olisi uskaltanut heittää ensimmäisen kiven. Mutta muualla ei kuulunut minkäänlaista epäilystä; ja jos joku ymmärtämätön perheen emäntä kysyikin mieheltään: "Mutta mistä ihmeestä saa tuollainen puotipoika rahoja?" — niin vastattiin viranomaisella äänellä:

"Nuori T. Vold on tavattoman teräväpäinen, pankinjohtajakin suosii häntä."

— Sitäpäitse ei Törres ollut yhtenä päivänä laiminlyönyt kastelemasta kättään rahalaatikossa. Hän ymmärsi, että kaikista varminta on ottaa aina ja yhtä tasaisesti; ja kun hän eroitti pois oman osansa, otti hän aina lukuun sen päivän menekin ja mukautui sen mukaan.

Mutta tuon suuren voiton jälkeen ei hän ainoastaan ottanut omaa osaansa mutta pidätti myöskin sen määrän, minkä hän laski herra Jessenin entiseksi osaksi ja siten syntynyt summa lisääntyneen kaupan aikana, jonka hän luki omaksi ansiokseen, ei ollut niinkään pieni.

Hän työskenteli innokkaammin kuin koskaan ennen ja melkein huumautuneena omasta onnestaan kaikilla tahoilla. Kaikki, mitä hän oli uneksunut, hän saavutti; hänellä ei ollut enää juuri mitään aikomuksia, sillä kaikki kävi niin nopeasti; hänen rahansa kasvoivat joka päivä ja hän oli ihastuksissaan

sievästä leikkikalustaan. Myöskin neiti Thorsen, joka loisti onnesta, veti väkeä puotiin; täytyi lisätä palvelusväkeä ja tilata uusia tavaroita.

Kilpailu Voldin ja Knudsenin välillä huvitti pian koko pitäjää; ja naiset väittelivät missä vaan tulivat yhteen, näistä kahdesta liikkeestä.

Tuosta kömpelöstä talonpoikaispojasta, joka oli tullut kaupunkiin kaksi vuotta sitten, ei nyt ollut muuta jälellä kuin leveä ja voimakas vartalo ja leveä maalaismurre. Elämä oli nyt auki hänen edessään, kaupunki oli jo kuin puoleksi valloitettu ja kaikki se menestys, joka hänellä oli ollut, huimasi hänen päätään; eikä hän uskonut enää oleviksi niitä aukkoja, jotka erottavat ihmiset toisistaan.

Törres Vold antoi tänä syksynä ehdottaa itsensä klubbinkin jäseneksi ja tulikin valituksi Gustaf Krögerin suureksi harmiksi.

Pelotti häntä kuitenkin hiukan, kun hän ilmaantui ensimmäisiin klubbin toimeen panemiin tanssiaisiin. Hän oli kyllä käynyt tanssikoulun ja kunnostanut itsensä loppiaisissa. Mutta naisia oli siellä vaan neiti Thorsen ja hänen laisiaan.

Mutta täällä esitettiin hänet yhtäkkiä vanhalle piispanrouva Hagerupille, jonka hän tähän saakka oli nähnyt ajavan omassa vaunussaan hienoihin turkiksiin käärittynä; ja toinen emännistä oli itse kuuro, tuomarin rouva, jonka irtohampaisiin piti olla tottunut jos mieli pysyä totisena. Siellä oli pormestari ja sotakomisarius univormussaan; luutnantit tarkastivat häntä kiireestä kantapäähän ja ylioppilaat painoivat vaaleat päänsä yhteen kuiskaillen pilkallisesti!

Törres alkoi taas uskoa aukkoja oleviksi; mutta hän liikkui taitavasti juuri rajalla, pysyttelihe alussa aivan syrjässä ja tanssi ainoastaan niiden kanssa, joita muut eivät tanssittaneet. Vanhat naiset antoivat hänestä sen arvolauseen, että oli hän aika somannäköinen talonpoikaispojaksi.

"Herra Vold — rouva Steiner" — eräs isännistä esitti heidät toisilleen.

"Minä olen päättämällä päättänyt, että minun täytyy saada tutustua teihin", sanoi rouva ja tarjosi Törresille kätensä.

Törres ei voinut muuta kuin hymyillä ja kumartaa.

"Tule tänne — Julia! — salli minun esitellä, minä olen tunkeutunut herra Voldin tuttavuuteen."

Julia Kröger lähestyi — kauniimpana kuin miksi hän luuli hänen voivan tulla — punottavana ja ystävällinen hymyily noilla vähän kuivahkoilla kasvoilla. Jolla Blomkin yhtyi seuraan; ja Törres oli yhtäkkiä kaupungin hienoimpien naisten kesässä: Tulla Arentzin, Dalia Within, Assen ja Brassen ja Trutta Maribon sekä Dada ja Didi Brunin; rouva Steiner esitteli hänet heille kaikille; nimittäen häntä:

"Minun löytöni — herra Vold!"

Soitettiin franseesiin ja herrat juoksivat noutamaan naisiaan.

"Onko teillä naista, herra Vold? — Eikö? — Mainiota! Kas tässä, Julia! Korvaukseksi onnettomasta luutnantistasi" ja tuossa tuokiossa sai rouva Steiner heidät käsikäteen, samalla kuin hän itse asettui vastapäätä oman kavaljeerinsa luutnantti Filtvadtin kanssa. Tämän eroittamaton ystävä ja sotatoveri luutnantti Toftema oli juuri määrätty saattamaan sotakomisariusta kotiansa, joka aina oli nuorimman luutnantin tehtävä.

Kun he seisoivat paikoillaan, sanoi Törres hyvin hämillään: "Suokaa anteeksi — neiti Kröger! — minulla ei olisi koskaan ollut rohkeutta tulla teitä pyytämään".

"Olenko minä sitten niin peloittava teidän mielestänne?" vastasi Julia.

"Ei, mutta minä olen semmoinen kömpelö", sanoi Törres.

"Senpähän saamme nähdä", vastasi hän hymyillen ja tanssi alkoi.

"Sehän menee hyvin", sanoi Julia ystävällisesti; hän ei voinut sietää sitä, että hänen ystävättärensä kohteli herra Voldia noin ylenkatseellisesti — niinkuin hän nytkin teki tuolla pilkkaa luutnanttinsa kanssa.

"Hän on varmaankin kaunis teidänkin mielestänne?" kysäsi Julia hetken kuluttua.

"Kuka?" kysyi Törres varovaisesti ja käänsi silmänsä toisaanne.

"Minä luulin, että te tarkastelitte ystävääni — rouva Steineriä."

Kaikki herrathan ovat häneen rakastuneita", sanoi Julia lyhyesti.

Mutta Törres oli liika viisas mennäksensä ansaan; hän vastasi huolettomasti:

"Niin no — jokaisella on oma makunsa! — olen minä nähnyt muitakin yhtä kauniita naisia."

Julia ihaili itse ystävätärtään, niin ett'ei hän sietänyt — niin, hän melkein vaati, että kaikki herrat olisivat ihastuneet nuoreen rouvaan. Kuitenkaan ei hänellä ollut nyt mitään sitä vastaan, että tämä nuori, pulska poika, jota Lulli noin olkansa takaisesti kutsui löydökseen, ei ollut sen enempää hurmutunut.

Tanssin kuluessa antautui hän sentähden vilkkaampaan keskusteluun, sai hänet puhumaan ja kertomaan ja kun he erosivat, olivat he jo hyviä ystäviä.

"Sinä näyt tahtovan viedä minulta minun keksintöni — mutta varo itseäsi!" uhkasi Lulli hymyillen.

— Mutta Törres meni yöllä kotiinsa aivan huumautuneena, ei siitä, mitä oli juonut, vaan siitä, mitä oli kokenut. Rouva Steiner oli hänen mielestään ihmeolento; loistavampaa naista ei hän olisi voinut ajatella.

Mutta hänellä oli järkeä tarpeeksi, ettei kuitenkaan pyrkisi noin korkealla. Julia Krögerkin oli jo huimaavalla huipulla. Kaikki oli tähän saakka onnistunut hänelle; hyvää apua sai hän kaikkialta; ehkä hän tällä tavalla saisi kostetuksi Krögerille.

X.

Krögerin pidot joulun ja uudenvuoden välillä olivat niin vanhat, että niitä yhäkin vielä kutsuttiin Brandtin joulupidoiksi. Entisinä aikoina oli kaupunki ollut iloinen ja Brandtin varakkaassa talossa olivat virkamiehet ja porvarit laulaneet vanhoja lauluja ja pyöritelleet paljas kaulaisia naisia — somasti, hauskasti ja ilman turhaa kainoutta.

Julian äiti oli oikeastaan ollut ainoa tässä suvussa, johon tarttui tuo raskas uskonnollisuus, mikä viime vuosina oli tunkenut paikkakuntaan; ja niin kauan kuin hän eli, oli vanhoissa joulupidoissa vallinnut raskas mieliala.

Mutta nyt tahtoi Gustaf Kröger korvausta tästä ja monesta muusta, ja viime vuoden pidot olivat olleet suureksi suruksi ja harmiksi kaikille niille, joita ei oltu sinne kutsuttu. Ilo kesti myöhään yöhön ja se oli belzebubin juhla kaikille hengellisesti vaivatuille.

Jo valmistukset pitoihin huvittivat Krögeriä. Hän tahtoi yllä pitää vanhoja traditiooneja. Mutta niinkauan kuin rouva eli, oli tämä pannut vastaan kaikkea, mitä toisen teki mieli, ja joka taholla koettanut vähentä juhlallisuutta. Nyt nautti hän oikein siitä, että sai tehdä kaikki suuremmoisiksi ja komeaksi hienon illallisen ja vanhojen viinien kanssa.

Tämä oli yksi niitä harvoja tilaisuuksia, jolloin Gustaf Kröger aivan unohti sen, mitä hän muuten alakuloisina hetkinään kutsui epäonnistuneeksi elämäkseen. Kun tuo vanha, arvokas talo oli täynnä valoa ja vieraita, kuvaili hän että sekä hän itse kuin myöskin kaikki muu oli oikella paikallaan; hän kuvaili, että naiset olivat *comme il faut* sekä pukuihin että käytökseen nähden, että nuoret herrat olivat sukkelia, että vanhat herrat korttipöytäin ääressä olivat mainioita miehiä, jotka virkistivät itseään hienossa seurassa.

Itse kulki hän tässä mainiossa seurassa iloisena isäntänä. Ja nyt, kun hän oli varma siitä, ettei hän missään, ei sisähuoneissa eikä kyökissä, kohtaisi vaimonsa hapanta naamaa, niin oli hän niin onnellinen kuin se, jonka on suotu tehdä kaikki nämä kunnan ihmiset iloisiksi ja tyytyväisiksi.

Mutta sen hän kernaasti tahtoi, että kaikki kävisi hienosti. Hän ei rakastanut tänä iltana kuulla ystävänsä yliopettajan huomautuksia. Eikä hän myöskään ollut huomaavinaan noita kauheita paikkakunnan synnynnäisiä nuorukaisia, joita täytyi kutsua mukaan saadakseen tanssia käymään. Kun hän ensi kerran huomasi Törres Voldin, jota hän ei ollut saanut pois jätetyksi, kääntyi hän hänestä inholla pois; mutta tällä kertaa harmitti häntä oikeastaan se, että tuo vastenmielinen mies ei näyttänyt pahemmalta kuin näytti.

Sittenkun hän juhlallisella poloneesilla tuomarin rouvan kanssa oli alkanut tanssin, ei Kröger enää

juuri näyttäytynyt tanssisalissa; se asia kulki itsestään, kunhan vaan ei soitto lakannut janon tähden tai liiasta juomisesta, — tasapainon pito tässä se oli yksi hänen tehtäviään.

Hän käyskenteli yhtä mittaa ympäri ollen apuna kaikkialla, alkoi kyökistä, jossa hän joi portviinissä vanhan hehkuvan kyökkipiian maljan, joka yhtämittaa vakuutti hänelle, että herra oli ainoa koko kaupungissa ymmärtämään oikeita ruokia. Senjälkeen teki hän kierroksen kaikissa huoneissa — kaikkialla huomaten loppuun palaneet kynttilät ja tyhjät pullo; milloin lähetti hän palvelijan kellariin, milloin maistoi jonkun kanssa, joka hänen mielestään kaipasi kehoitusta, taikka kohotti hän lasinsa kortinpelaajain yhteiseksi maljaksi, jotka nousivat seisaalleen ja maistoivat totiaan.

Niin kuuluivat pidot kuin voideltuina ja niin niiden Gustaf Krögerin mielestä piti kuluakin, että nuo ihmiset, murjottivatpahan kuinka murjottivatkin jokapäiväisessä elämässään, edes kerran vuodessa heräisivät huvittelemaan sydämmensä pohjasta ja hyvällä omalla tunnolla.

Mutta samalla oli hän hyvin tarkka siinä, ett'ei ilo menisi liika pitkälle. Hänen juhlatuulensa meni samassa pilalle, jos tapahtui jotain hullua, — jos esimerkiksi joku nuori mies rohkaistuna isännän vieraanvaraisuudesta tuli juoneeksi liika paljon ja alkoi meluta tai tehdä skandaalia tanssisalissa; silloin oli Kröger ihan onneton kunnes häiritsijä saatiin pois. Hän ei sietänyt sitä, että hänen untaan häirittiin, tuota unta, että tässä oli valittu seura varmoja, sivistyneitä ihmisiä, jotka osasivat huvitella perin pohjin — mutta maltillisesti.

— Viime aikain menestys oli antanut Törres Voldille rohkeutta ja itseluottamusta, jota hyvin olisi voinut luulla varmuudeksikin. Ei hän kuitenkaan läheskään tuntenut itseään sisällisesti varmaksi, kun hän muutamien muiden puotilaisten seurassa tuli näihin vanhoihin saleihin, joista kaupungissa niin suurella kunnioituksella puhuttiin.

Hän ei uskaltanut mennä tanssisaliin, mutta asettui erääsen sisähuoneista, jossa hän — yhdessä useiden muiden nuorempien ja yhtä rohkeiden herrain kanssa rohkasi sieluaan kaikenlaisilla juomatavaroilla.

Mutta juuri kun hän seisoi sikari suussa piirin keskessä ja puheli kaupungin pankkiliikkeestä sellaisen miehen varmuudella, jolla jo on jotain ja jota suuret jo ovat ottaneet suosiakseen — näkyi hänen edessään yhtäkkiä savupilven läpi: rouva Steiner — rinta ja olkapäät paljaina, hehkuvan valkoisena, posket tanssista punoittaen ja kiiluvin silmin.

Hänellä oli sileä liivi valkoisesta atlasvaatteesta, vaalean punaiset ruusut olkapäillä ja korallikäädyt kaulassa; helmat olivat hyvin lyhyet ja reunustetut samanlaisista ruusuista tehdyillä kukkaskimpulla, kengät olivat silkistä, kannat korkeat ja punaiset. Hän oli pukeutunut erään sevresporliinista tehdyn paimentytön mukaan, jonka oli löytänyt Julian kammarista. Mutta hän oli pistänyt ruusun oksan tukkaan paimenhatun sijasta.

"Kas tuolla seisoo tuo pitkä ihminen ja savuaa kuin lamppu", huusi rouva Steiner ja ajoi pois savua esiliinallaan; "Eikö teillä ole vähääkään omaatuntoa? — Franseesi alkaa!"

Törres ei osannut muuta kuin tuijottaa häneen, kunnes rouva Steiner kääntyi pois; silloin syöksi hän jälkeen ja toverit jäivät katsomaan toisiinsa yksimielisellä kateudella.

Herätti yleistä huomiota salissa, että tämä nuori poika, jolta milloin tahansa voi ostaa 20 äyrin edestä rihmaa, että hänet täällä, missä oli kaupungin valikoiduin seura, oli huomannut kaupungin ensimmäinen nainen. Kateus iski alas luutnanttien ja ylioppilasten sydämiin; mutta kunnioitusta heräsi tätä herra Voldia kohtaan niissä, joilla oli vähänkään järkeä ja jotka näkivät vähän tuonemmaksi. Yksin vanhain herrainkin pöydässä häntä kortin lyönnin lomalla mainittiin, ja pankinjohtaja Christensen sanoi niin että kaikki sen kuulivat, että T. Vold on yksi kaupungin toivorikkaimpia nuoria voimia.

Törresin itsensä mielestä kävi nyt kaikki hyvin. Hän tuli yhtäkkiä tanssisalin häikäsevään valoon, väkevän punssin vahvistamana, ja hetkellä jolloin alkujäykkyys jo oli poissa ja mielet enemmän taipuvaisia huvittelemaan kuin arvostelemaan.

Rouva Steinerin suojelemana tarttui hän hetikohta ujostelematta tanssiin kiinni ja pyöriskeli hänen kanssaan niin vapaasti kuin ei hän koskaan olisi koskenut muihin naisiin kuin näihin hienoihin, puoli-alastomiin olennoihin, jotka lentivät kädestä käteen.

Ei kukaan tiennyt hänen suhteestaan isoon Berthaan eikä noihin muihin; itseään neiti Thorseniakin alkoi hän hiukan hävetä. Hänen hän oli määrä kohota paljoa korkeammalle.

Noiden klubbitalanssiaisten jälkeen ei hän ollut saanut Julia Krögeriä mielestään. Jos hän voittaisi tyttären "ukosta" huolimatta! — silloin tarttuisi hän Brandtin liikkeeseen, rouva Knudsen joutuisi pian

häviölle, Gustaf Krögerin täytyisi taipua, ja hän näki jo nimen T. Vold suurilla kirjaimilla paistavan molempien kilpailevien kauppapuotien oven päällä!

Kaikista naisista asetti hän etusijaan rouva Steinerin. Häntä viehitti tämän kiihoittava kauneus, hänen vaihtelevainen luonteensa: milloin pysyttelihe hän kaukana niinkuin joku äärettömän hieno ulkomaalainen, milloin tuli hän luo niinkuin läheisin toveri; ja sitten: että hän, joka huomasi kaikki miehet ja hallitsi kaikkia naisia, että hän oli yksi noita erotettuja! hän oli jonkunlainen puolinen leski, jonka mies oli elossa ja kummitteli kaikkialla; hän oli ikäänkuin merkitty raamatun tuomiolla, ja kuitenkin parveilivat kaikki miehet hänen ympärilleen. Kauan oli Törresille ollut käsittämätöntä, että vaimo voisi vapaaehtoisesti lähteä miehensä luota, joka omisti talon ja irtaimen. Mutta kun hän sai tietää, että hänellä oli mieheltään useita tuhansia vuodessa — vaikk'ei tehnyt työtä hänelle eikä ollut hänen vaimonsa, silloin muuttui tämä ihminen hänelle arvoitukseksi, jota hänen täytyi sokeasti ihailia.

Mutta hän ei kuluttanut aikaansa haaveksimalla kauvemaksi kuin sinne missä, lukuun ottaen hyvää onnea ja viisaita laskuja, aina tuntuisi varma pohja jalkaan. Vetelille vesille ei hänen tehnyt mieli lähteä.

Sen hän kuitenkin heti oivalsi, kuinka suurta hyötyä hänellä tulisi olemaan rouva Steineristä Julian ystävänä; ja että hän tällä tavalla tuli näin pitkälle häntä vastaan se oli taas yksi rengas tuossa onnen kultaköydessä, joka niin lyhyessä ajassa oli hinannut hänet niistä ahtaista salmista, jotka vievät elämän aavalle ulapalle, missä kaikilla tahoilla ilmaantuu tuhansia mahdollisuuksia ja missä ei ole muita rajoja kuin taivas, johon purjehdus kerran on päättyvä.

Niin vankka uskossaan ei Törres Vold ollut koskaan ennen ollut, — uskossaan itseensä ja onneensa.

Rouva Steiner oli saanut päähänsä, että he tanssisivat franseesinsa niin, että hän tanssisi Voldin kanssa vastapäätä Juliaa ja luutnantti Filtveldiä.

Rouva Steiner ajatteli, että kun hän kerran oli "löytänyt" Törresin, hän samalla myöskin omisti hänet — niinkuin omisti kaikki muutkin herrat, jos vaan viitsi. Samaa mieltä oli Juliakin ollut tähän saakka. Ainoastaan leikin vuoksi rouva Steiner sentähden oli sanonut, että uusi löytö mahdollisesti voisi antaa aihetta mustasukkaisuuteen heidän välillään. Mutta jäi siitä kuitenkin jotain kangertamaan Julian mielessä. Hän oli jo tullut siitä syystä pitämään nuoren miehen puolta, että isä tuolla liioitetulla tavallaan puhui niin paljon pahaa hänestä. Ja sitten arveli hän että hänen ystävättärensä kernaasti leikittelkään luutnanttien ja muiden kanssa, jotka ovat tottuneet keikaileviin naisiin. Mutta hän ei voinut suvaita, että tuota nuorta, herkkäuskoista maalaispoikaa pidettäisiin narrina.

Rouva Steiner oli heti tuntenut tuulahduksen tästä mielentilasta, ja se oli hänen mielestään jotakin uhkarohkeaa, että tuo pikkunen pikkukaupungin neitinen, jota hän kunnioitti ystävyydellään, että tämä, — vaikkei toisekseen Törres Voldkaan! — ei se toden totta ollut mikään kadehdittava voitto —

Mietittyään sinne ja tänne oli hän saanut päähänsä että oli hupaista uskotella tuolle itserakkaalle talonpoikauskavaljeerille, että neiti Kröger oli rakastunut häneen ja että hän vaan odotti; — siten saisi Juliakin rangaistuksensa ja oppisi olemaan varuillaan tuota naurettavaa ihailua vastaan; — hän kyllä pitäisi huolen siitä, että se tulisi naurettavaksi.

"Te ette ole ollenkaan tanssineet tänä iltana, herra Vold."

"Ei, minun on pitänyt jutella kauppasioista useiden kanssa."

"Ja te luulette, että se on tärkeämpää kuin tanssiminen."

Niin, hän luuli, että se oli tärkeämpää — ja nauroi.

"Te luulette voivanne tulla eteenpäin maailmassa ilman meitä —?" kysyi rouva ja katsoi ivallisesti Törresin silmiin.

Mutta Törres ei oikein ymmärtänyt ja katseli vaan naista tuolla vastapäätä, samalla kuin uusi vuoro alkoi.

Kuin he taas pääsivät paikoilleen, sanoi rouva:

"Oletteko nähneet miehen milloinkaan tulevan toimeen ilman naisen apua?"

Nyt ymmärsi Törres ja vastasi vakavasti:

"Minä olen tuntenut miehen, joka nai suuren talon; mutta hänestä ei tullut koskaan muuta kuin vanha akka. Se riippuu siitä nähkääs —"

"Oh! — Te käsitätte kaikki niin raasti", huudahti rouva; "tiedättekö sitten mitään, joka olisi mahtavampi kuin nainen?"

"Tiedän — mies, jolla on paljon rahaa", vastasi Törres ja nauroi, niin että kiiluivat hänen voimakkaat kellanvaaleat talonpoikaishampaansa.

Yhtäkkiä tuntui hän ihan peloittavalta tuo raakavoimainen mies, joka kulki täällä kuin susi lammasten vaatteissa näiden ajattelemattomien tyttösten, luutnanttien ja kukkaisten keskellä. Jumala varjelkoon häntä tästä löydöstä, Julia sai hyvin kernaasti ottaa hänet.

"Te ette ymmärrä naisia", sanoi hän kuivasti.

"Mutta te, rouva, te ymmärrätte miehiä."

Hänen äänessään ja katseessaan oli vilpítőntä ihailua.

"Tahdotteko, että annan teille hyvän neuvon?" kysyi rouva hiukan lauhtuneena.

"Jos tahdotte alentaa itsenne sitä tekemään."

"Tahdon kyllä alentaa itseni", vastasi hän nauraen; "mutta sanokaa minulle ensiksi, eivätkö talonpojat ole hirveän hitaita rakkauteen."

"Millä lailla hitaita?"

"Niin, että eivätkö mieti kauan, ennenkun —?"

"Tytötkö?"

"Kumpaisetkin."

"Mitäs ne pojat kauvan miettivät?" huudahti Törres ja nauroi taas.

Rouva huomasi hänen katseensa, joka himokkaasti näytti ikäänkuin kiemurtautuvan hänen ympärilleen kiireestä kantapäähän, ja hän ymmärsi, että tämän miehen kanssa oli vaarallisempaa puhua näistä tällaisista asioista kuin luutnanttien.

Hän vastasi kuivasti:

"Minä luulin, että avioliitot maalla rakennettaisiin vasta molemmanpuolisen pitkän miettimisen jälkeen."

"Niin, avioliitot!" vastasi Törres ja laittautui heti totiseksi; "tarkoititteko sitä?"

"Mutta niin ei käy meidän kesken", sanoi rouva Steiner ja heitti nopean katseen Julian ja luutnantin puoleen, jotka juuri näkyivät puhelevan innokkaasti keskenään; "meidän kesken täytyy olla rohkea ja nopea tuumissaan, osata tehdä kaikki aikanaan! — — muuten —"

"Muuten?"

"Muuten tulee joku toinen väliin", vastasi hän ja alotti kuudennen vuoron.

Törresin silmät eivät eronneet Juliasta, ikäänkuin olisi hän pelännyt, että joku jo tämän tanssin aikana hänet vie.

Ei jäänyt sen enemmän aikaa keskusteluun. Törres seurasi naistaan pieneen kammariin, jossa rouva tahtoi levähtää. Törres olisi niin mielellään tahtonut kysyä; mutta hän seisoi vaan ja änkytti:

"Tahdottekos sitten neuvoa mi— minua —"

"Onni on aina rohkean puolella", sanoi rouva hymyillen ja meni.

Kello oli jo liki kaksitoista ja tanssi kuumimmillaan, ei mitään jäykkyyttä mutta ei uupumusta eikä liotteluakaan. Kaikki huvittelivat yhdessä; samalla kuin jokaisella oli omat pienet vehkeensä, toiveensa ja pettymyksensä. Vaarallinen, hurmaava virtaus rakkautta ja viiniä tulvi edes takaisin salien ja huoneiden läpi.

Törres käyskenteli merkillisessä sisällisessä liikutuksessa ja mielen kuohussa, haluten kiihkeästi ryhtyä johonkin. Ei koskaan ollut hän ennen huomannut kuinka kaunis Julia voi olla. Tuo pieni pää oli niin hienosti pitkän kaulan päällä, hänen kaulansa ja olkapäänsä olivat paljaat, mutta kaulusta oli reunustettu kalliilla pitseillä, jotka hänen isänsä oli tuonut ulkomaalta, mutta joita hän ei koskaan saanut vaimoan käyttämään.

Sen lisäksi punotti hän tanssista ja oli iloinen, ajattelematta nyt ollenkaan noita happamia ja piikkisiä

— joita oli sekä täällä nurkissa että ulkona kaupungissa.

Ainoastaan ensimmäisen franseesin aikana oli Julia ollut hiukan pahalla tuulella. Sillä ensiksi oli hänen kavaljeerinsa luutnantti Filtveld koko ajan puhunut hänelle toivottomasta rakkaudesta rouva Steineriin. Ja sitten oli hän tanssin kuluessa pitänyt silmällä vastapäätä seisovaa paria. Oli hävytöntä — Julian mielestä — että hänen ystävättärensä tuolla tavalla keikaili herra Voldin edessä, kun hän kuitenkin vaan piti häntä narrinaan; siihen oli tämä todellakin toki liika hyvä.

Täti Sofia oli vähäksi aikaa vapautunut monista puuhistaan ja pistäytyi tanssisaliin katsoakseen nuorisoa: ja hän oli tuntijan silmällä selittänyt, että herra Vold on ainoa mies koko salissa. Julia ei ollut aivan samaa mieltä; mutta ei hän ainakaan ollut mikään pilkan esine. Kun heidän tanssinsa tulisi, olisi hän ihan varmaan suora ja ystävällinen hänelle; kenties myöskin varoittaisi häntä vähäsen Lullista.

Franseesin jälkeen ei Törres aikonut tanssia ennen kuin tulisi Julian valssi. Hän teki sentähden vaan lyhyen kierroksen pankinjohtaja Christensenin tyttären kanssa, joka kankeana ja happamana antoi pyörittää itseään, tietäen, hän itse yhtä hyvin kuin kaikki muutkin, että tämä tanssi oli kaikkien nuorukaisten tanssittava, jos he kerran tahtoivat kuulua kaupungin "nuorien voimien" joukkoon.

Sen jälkeen kiiruhti hän herrain puolelle — ajatellen vaan itseään ja onneaan — tuota onneaan, joka hänellä jo mielestään oli kädessään. Olihan rouva Steiner ihan selvästi viitannut, että Julia vaan odottaa rohkeaa askelta. Sitä ei tarvitse kauan odottaa — ja sitten! sitten olisi hän yhdellä hypyllä ohjaksissa!

Eräässä sohvassa istui herra Jessen ja tekeytyi taloon kuuluvaksi. Törres oli nyt niin korkealla yläilmoissa, että hän huusi hänelle sivumennen:

"No, Jessen! etkö sinä tanssi?"

Tuo hävyttömyys ei ehtinyt kohota päähän; sillä yliopettaja Hamre, joka koko illan oli huvitellut tutkimalla nuoria miehiä, istuutui viereen ja alkoi puhella.

Tuota pikaa oli herra Jessen uskonut ystävälliselle vanhalle herralle, että hän oli kyllästynyt kaikkeen, — varsinkin oli elämä opettanut häntä äärettömästi halveksimaan naista. Tuo oli vanhan herran mielestä niin peräti luonnollista, vaikkakin surullista. Hän sanoi ottavansa osaa ja lausui sen toivomuksen, että aika ehkä voisi parantaa; mutta herra Jessen vastasi uupuneella katseella, että kaikki toivo oli kuollut. Kun tätä puhelua oli kestänyt hetken aikaa, sanoi yliopettaja yhtäkkiä:

"Mutta, herra Jessen! Te olette varmaankin lahjakas!"

"Minä? — En — kuinka niin?"

"Eikö teillä ole paljon sukulaisia?"

"On — kyllä", vastasi herra Jessen hämmillään, "minun äitini suku on hyvin suuri — alkujaan tanskalainen!"

"Ahaa!" huudahti yliopettaja; "ja eikö suvussa ole yhtään lahjakasta miestä?"

"Ei — ei ainakaan sen verran kuin minä tiedän."

"Varsin kummallista", sanoi tuo vanha ystävällinen herra ja katseli herra Jesseniä hyvin uteliaasti.

"Minun äitini soittaa vähä", sanoi herra Jessen arasti.

"Sitähän minä jo aavistin; mutta nähkääs: kussakin suuremmassa perheessä on aina joku lahjakas — maalari tai ainakin kirjailija; eikä teidän suvussanne ole ainoatakaan?"

"E — en — minä luule."

"Sepä on hyvin kummallista", sanoi yliopettaja totisesti; "mutta seis! jospa te itse olisitte!"

Jessen sähähti aivan kuumaksi.

"Tietysti tietämättänne — niin! usein käy sillä tavalla —" sanoi vanha herra ja nousi; "täällä sitä kulkee muiden joukossa aivan tavallisena ihmisenä lahjoistaan tietämättä, kunnes eräänä kauniina päivänä —!" hän kosketti salaperäisesti herra Jesseniä otsaan ja lähti jatkamaan tarkastustaan.

Aivan huumautuneena istui herra Jessen sohvassa ja unhotti tanssin melun miettiessään tuota uutta ja odottamatonta seikkaa, että hän mahdollisesti olisi lahjakas. Ja kuta kauemmin hän sitä ajatteli, sitä todenmukaisemmalta se alkoi tuntua.

Eivätkö ne olleet hänen lahjansa, jotka pyrkivät esille, kun hän aina tunsu haluavansa johonkin

korkeampaan; eivätkö ne juuri olleet niitä lahjoja, joita ei näkynyt?

Kaiken tuon oli tuo viisas vanha herra huomannut; kun hän nyt vaan itse voisi päästä selville siitä, mitä ne hänen lahjansa olisivat.

Seuraava, jonka yliopettaja kohtasi, oli Törres Vold; vanha herra tervehti häntä ystävällisesti; hän tunsu hänet noin puolittain ja kysyi, oliko hänellä hauska?

"Tuhannet kiitokset — hyvin hauska!" vastasi Törres ihastuneena, ja tarttui toisen käteen, joka ei suinkaan ollut tarkoitus. Yliopettaja meni edelleen ja myönsi, että Kröger oli oikeassa: se ei ole mikään miellyttävä poika tuo.

Kun Törres tällä tavalla käyskenteli ja odotti tanssiaan Julian kanssa, jonka hän tunsu tulevan käännekohtaksi elämässään, vahvasti hän itseään parilla lasilla Krögerin kotona tehtyä kuuluisata joulupunssia. Väkevä juoma ei noussut hänen päähänsä muutoin kuin että se teki hänet iloisemmaksi ja karkoitti vähän sitä varovaisuutta, joka hänellä muuten oli verissä.

Eräs hänen ystävästään esitteli hänet uudelle papille.

"Me olemme saman paikkakuntalaisia — melkein!" sanoi pappi ystävällisesti, "minun isäni oli huonemies ja otti nimensä talosta — Opstadista — te kai tunnette? —

"En", vastasi Törres lyhyesti; ei nyt ollut aikaa ajatella Snörtevoidia!

Pappi, joka oli vastatullut ja varovainen, väistyi; mutta Törres tyhjensi vielä yhden lasin ja kiiruhti tanssisaliin. Valssi oli juuri alkamassa.

XI.

Koko edellisen tanssin kuluessa oli Julia ollut omassa kammarissaan Jolla Blomin kanssa. Hän oli uuvuksissa ja halusi jutella jonkun kanssa. Oli aikoja siitä, kun Jolla Blom näin oli valittu uskotuksi.

"Mitä sinä sanot hänestä — Jolla? sano nyt oikein suoraan!"

"Oletko sinä todellakin rakastunut häneen Julia?" kysyi Jolla Blom vuorostaan.

"En tiedä."

"Silloin sinä olet."

"Ei, en ollenkaan! Mutta minä en voi sietää, että hänestä tehdään pilkkaa."

"Rouva Steiner tekee pilkkaa kaikista, — yksin parhaista ystävästäänkin — sanotaan."

"Koettakoompas vaan."

"Jos sinä vaan tietäisit kaikki, mitä ne sanovat hänestä."

Tavallisesti kielsi Julia hänet puhumasta, kun alkoi tulla kaikkia noita juoruja; mutta tänä iltana salli hän Jolla Blomin keventää sydäntään.

"Ajatteles, että ne sanovat sitäkin, että hänellä on Kristianiassa yksi tuommoinen — oikea."

"Niin, hänen miehensä —"

"Ei, ei, vaan toinenkin, yksi semmoinen, sinä tiedät."

"Ole nyt! — Jolla!"

"Niin, ja ne sanovat myöskin", jatkoi hän innoissaan, "että hän on liitossa Voldinkin kanssa, vaikka hän on tekevinään hänestä pilkkaa ett'ei kukaan ymmärtäisi."

"Kuka on sen sanonut?" huusi Julia kiivaasti.

"Niin ne vaan minulle ovat sanoneet; enkä minä tiedä sen enempää", vastasi Jolla viattomasti.

Kun he tulivat saliin, oli juuri se valssi alkamaisillaan, jonka Julia oli luvannut Törresille, ja hän seiso i jo ovella ja etsi häntä silmillään. — päätään pitempänä kaikkia muita.

Kun he olivat tanssineet yhden kerran, istuutuivat he pienelle sohvalle salissa; ja Törres tuns i sydämmensä tykyttävän toivossa siitä, mitä oli tuleva; mutta hän ei voinut keksiä, mistä alottaisi.

Julia sanoi ensiksi:

"Teillä oli hauska franseesi?"

"Olihan se!"

"Hän on hurmaava?"

"Rouva Steinerkö? — hm — kullakin on oma makunsa" sanoi Törres ja katsoi häntä suoraan silmiin.

Julia punehtui ja siirrähti sivummalle.

"Hän on kovin vaarallinen —"

"Ei kaikille" — vastasi Törres.

Julia nousi ylös, ja he tanssivat. Törres vei häntä keveästi ja varmasti, ja häntä melkein nauratti: hän oli jo luullut että Lulli olisi kietonut hänet kokonaan pauloihinsa — ja siitä vakuutettu oli kai Lulli itsekin! — ja nythän olikin kysymys aivan toisesta: hänestä itsestään. Voldhan kävi kosimatuumat kurkussa; mutta siitä ei Julia tahtonut kuulla puhuttavan millään muotoa — ei ainakaan nyt vielä.

Turhaan koetti Törres päästä eteenpäin; Julia pidätteli häntä ja väisteli, niin ettei keskustelu päässyt hauskoja pikkuasioita edemmä, joille he yhdessä nauroivat.

Tanssin loputtua ei Törres, joka oli levoton ja hermostunut, tahtonut millään tavalla päästää häntä. Julia sanoi pitävänsä mennä täti Sofian luo kyökkiin. Törres seurasi mukana; Julia ei päässyt hänestä erilleen ennenkun kyökin ovella, hän hymyili yhäkin, mutta pelkäsi puoleksi.

"Kas tässä me erotaan!" sanoi hän ja ojensi kätensä.

"Mutta — mehän olemme yksimieliset?" sai Törres vihdoinkin sanotuksi.

"Tietysti olemme!" vastasi Julia hymyillen ja katosi kyökkiin.

Törres haki hetikohta rouva Steinerin, ja aivan loistavana onnestaan, huusi hän:

"Ajatelkaas! Hän luuli, että se koski teitä!"

Rouva ymmärsi hänet ja katsoi häneen katseella, jota Törres ei nyt innoissaan ymmärtänyt. Mutta nyt oli rouvan mitta jo täysi; tuosta pöllöstä täytyi päästä erilleen.

"Ettekö kerran sanonee, että te tahdotte seurata minua neuvojani?"

"Enkö ole sitten seurannut? — ja ajatelkaas —"

Rouva Steiner keskeytti: "Mutta uskallattekos yhä edelleenkin?"

"Minä uskallan mitä tahansa", vastasi hän.

"Katsokaas, hyvä herra Vold, niinkuin te nyt hyökkäätte eteenpäin, niin voitte turmella kaikki. Meidän laisten ihmisten kesken ei rynnätä —"

"Mutta tehän neuvoitte juuri tarttumaan kiinni, ja sen vakuutan minä teille —"

"Niin kyllä — katsokaas, mutta —" hän oli itsekin vähän hämillään; mutta sitten selvisi hän; "niin nähkääs, meidän kesken on tavallista, että ensin otetaan selko — otetaan selko perheen suostumuksesta."

Tuo oli aivan Voldin käsitysten mukaista, että ensin kysytään vanhemmilta; hän sanoi sentähden hiukan huolestuneena:

"Te arvelette, että minä ensin kysyisin ukolta?"

"Minä en luule, että hän pitäisi siitä", sanoi rouva Steiner; asia meni jo hänenkin mielestään liika pitkälle, ja hän kohosi mennäkseen.

"Elkää luulko, että minä pelkään", huusi Törres; "odottakaa vähän, niin minä näytän!"

Hän hypähti ylös; tänä iltana oli hänellä rohkeutta vaikka mihin ja Juliasta oli hän varma; sillä lailla voi käyttäytyä ainoastaan se, joka oli suostuvainen. Iloisena ja onnellisena meni hän tapaamaan tulevaa appiukkoaan.

Rouva Steiner olisi tahtonut pidättää häntä, tästä tuli liika hullua, mutta hän karkasi käsistä, ja sitäpaitsä — mitä voi hän siihen, jos tämä itserakas ihminen tekee tyhmyyksiä; kaikki ihmisethän ovat hemmotelleet häntä ja saaneet hänet luulemaan itsestään; mutta sehän nyt olisi pitänyt huomata, että suuri narri hän on.

Mutta kuinka oli oikeastaan Julian laita? Jokohan se hanhenpoika kuvaili voittaneensa voiton, joka oli jonkin arvoinen?

Ja yhtäkkiä tuli hän keskellä tanssin hyörinää alakuloiseksi tämä kaunis rouva; hän näki suuren eron entisyytensä ja nykyisyytensä välillä: ennen pääkaupungin hienoimpia naisia ja loistava ympäristö, nyt taisteli hän pienen pikkukaupungin neitosen kanssa maalta tulleesta puotipojasta — hän puristi nenäliinan kouraansa, viittasi luutnantit Filtvedin ja Tuftemon luokseen, toisen toiselle kupeelleen ja lähti etsimään Juliata ollakseen samalla varoillaan sitä vastaan, mitä oli tulossa.

Sillä välin etsi Törres uupumatta appiukkoaan kaikista huoneista. Hän oli humaltunut omasta menestyksestään. Ja sentähden oli hänellä vaan tämä yksi ajatus: He saavat vielä nähdä! — he saavat vielä nähdä — jok'ikinen.

Hän oli kuin toinen ihminen, joka ei ollut enää tuo varovainen talonpoika ja tuli vaan valosia kuvia mieleen: pankinjohtaja, toisten kasvava kunnioitus, rahat, Julia ja hänen ystävällisyytensä — he saavat vielä nähdä! — kunnes hän yhtäkkiä näki isännän juttelemassa konsuli Within ja muutamien muiden herrain kanssa konttorin ovella.

Hän säpsähti ehdottomasti nähdessään nyt tuon miehen, jota hän niin omituisella tavalla oli alkanut vihata jo ensi näkemästä; mutta hän lähestyi kuitenkin tarttuakseen sopivaan tilaisuuteen ja puhellakseen Krögerin kanssa konttorissa, jonka ovi oli sattumalta auki ilman vaihtoa varten.

Konsuli Withiä kutsuttiin korttipöytään, ryhmä hajosi ja isäntä meni konttoriin noutamaan sikareja.

Törres meni mukana. Konttorissa ei ollut valkeaa; ikkuna oli auki merelle päin; siellä oli viileää ja hiljaista, tanssin melu kuului vaan kaukaa.

Kylmän jären puuskahdus huhtasi kiihoittunutta nuorta miestä ja hän aikoi jo peräytyä, kun Kröger keksi hänet takanaan ja käännähti:

"Kuka helvetti —! — Huh! tekö siinä?"

Nyt ei enää voinut peräytyä; Törres kokosi voimansa:

"Te tulette varmaankin hämmästyämään, herra Kröger", alkoi hän hiukan epävarmasti; "minulla olisi hyvin tärkeä asia teille ilmoitettavana — pyydetävänä —"

"Asiat huomiseksi!" sanoi Kröger ja hujautti kädellään; hän seisoi tuolilla korkean kaapin luona ja haki sikarejaan.

"Minä en oikeastaan asioista; se on yksityistä — aivan yksityistä!" — sanoi Törres rohkeammin.

"Hm!" antoi Kröger vastaukseksi ja astui vaivaloisesti alas tuolilta.

Törres hikoili; mutta hän ei ollut se mies, joka antautuisi:

"Minä tahtoisin puhua kanssanne, herra Kröger! koska hyvä tapa vaatii, että pyydetään vanhempain suostumus."

"Häh" sanoi Kröger ja ajatteli: "se on päissään — tuo sika!"

"Teidän tyttärenne suostumus minulla jo melkein on!"

"Tietysti, tietysti", sanoi Kröger ja koetti päästä niin pian kuin mahdollista tuon humalaisen miehen ohitse.

"Ei, ei, elkää menkö! Nyt teidän täytyy kuunnella minua!" sanoi Törres terävästi ja piti häntä kiinni nutun liepeestä: "minä olen melkein kihloissa teidän tyttärenne Julian kanssa."

Gustaf Kröger vaan murahti jotain ja tuijotti peloissaan tuohon mieheen. Valo ovesta sattui suoraan

Törresin kasvoihin. Ne eivät olleet humalaisen miehen kasvot nuor; niissä oli sellainen kiinteä lujuus, sellainen järkähtämättömän tahdon ilmaus, että tuo miesparka ei osannut muuta kuin riuhtaista itsensä irti ja juosta, juosta ulos huutaen: "Julia! — missä on Julia!" — kortinlyöjäin suureksi kummastukseksi.

Ja seuraavassa huoneessa tapasi hän tyttärensä rouva Steinerin ja useiden muiden seurassa.

"Tuolla on isä! — me tulemme lähetystönä pyytämään sinua tanssimaan kotiljonia, — mutta isä! mikä sinua vaivaa?"

Hän ei voinut vastata, mutta tarttui häntä kalvoseen ja veti mukanaan. Törres Vold seisoi konttorin avonaisessa ovelussa; hänen vaalea päänsä ja hänen kasvonsa, jotka olivat nyt vieläkin vaaleammat, ja tuo suuri valkea avorinta näkyivät tavallista selvemmin pimeää huonetta vastaan hänen takanaan. Kaikkien silmät olivat häneen päin kääntyneet, samassa kun Kröger hengästyneenä huusi: "Vastaa — Julia! onko totta että olet kihloissa tämän — tämän —"

"Ei! mutta isä! —" huusi Julia sävähtäen tulipunaiseksi.

"Oletko vai et?" hän oli aivan raivoissaan.

"En, en! tässä on erehdys! Miksi teit tämän — isä!" Julia heittäytyi hänen rintaansa vasten ja purskahti itkuun.

Siinä hiljaisuudessa, joka seurasi, kuului pieni huudahdus rouva Steinerin suusta, ja hän peräytyi ehdottomasti askeleen herrojen taa, sillä hän oli nähnyt Törres Voldin käsien puristautuvan nyrkkiin ja hänen koko ruumiinsa värähtävän. Mutta muut näkivät vaan sen, että hän yhtäkkiä syöksyi tiehensä, kalman kalpeana, läpi huoneiden — kaikki väistyivät — ulos — pois — ja ei minuuttiakaan kulunut, kun hän jo oli kadulla.

Kröger vei Julian mukanaan pimeään konttoriin ja sulki oven; mutta skandaali levisi miehestä mieheen niinkuin läpitunkeva haju, jonka kaikki saivat sisäänsä, kolmessa — neljässä henkäyksessä.

Herra Jessen heräsi unelmistaan ja alkoi koota pilkan ja naurun tulisia hiiliä kaatuneen kilpailijansa päälle ympärille. Luutnantit riemuksivat ja pian näyttäytyi, että kaikki herrat olivat vihoissaan tälle talonpoikaiskeikarille; jota vastoin naiset ensimmäkseen ajattelivat Juliaa, joka oli saanut ansaitun rangaistuksensa keikailustaan tuon tomppelin edessä, joka ei mitään ymmärtänyt.

Ja kun ensi hämmästyksensä oli mennyt ohitse, ja musiikki taas pääsi soimaan, alkoi kotiljonki reippaasti niinkuin maalaisjuhla, joka puhkee uuteen eloon, sittenkun ukkosen pilvi on poistunut.

Gustaf Kröger näyttäytyi taas pian vierailleen. Vaikka häntä oikeastaan suututti ja hävetti oma kömpelyytensä, ei hän kuitenkaan antanut juhlan mennä myttyyn.

Vanhat herrat pelasivat taas korttia savuun kiedottuina; nuoret salissa huvittelivat niin kuin ei mitään olisi tapahtunut ja Kröger piti huolta siitä, että ruuvan ja juoman tarjoaminen kävi loistolla loppuun saakka. Sitä ei kuitenkaan saatu peitettyksi, että juhla oli saanut kolahduksen, josta se ei voinut tointua.

Julia makasi vuoteellaan ja itki; rouva Steiner hävisi hyvästiä heittävästi, ja yksi ja toinen vanhemmista naisvieraista poistui vastahakoisten tyttäriensä kanssa; mieliala laimeni, ja pidot päättyivät itsestään — aikaisemmin kuin tavallista.

Kun pankinjohtaja Christensen tuli kadulle, seisattui hän hetkeksi avonaiselle paikalle Brandtin edustalla, käännähti ja katasti noihin valaistuihin ikkunoihin, samalla kun hän miettiväisen näköisenä hieroskeli isoa nenäänsä. Jo kauan oli hänestä tuntunut että Brandtin liike hajahti vähän oudolle; siihen lisäksi nämä suuret, ylpeät pidot, jotka päättyivät loukkauksella erästä kaupungin nuorta voimaa kohtaan! — pikku neiti Julia saisi ehkä vielä maksaa kipurahat tästä illasta! —

— Törres Vold loikoi vuoteellaan ja tuijoitti silmät auki mustaan pimeään.

Tuo hetkellinen raivon kohtaaminen, jolloin hänen korvissaan suhisi ja se ajatus iski hänen aivojensa läpi, että hän ajaa puhtaaksi koko huoneen ja panee pirstoiksi kaikki, — se oli vaan salama, joka hävisi pimeään; mitä sen jälkeen oli tapahtunut, sitä hän ei muistanut eikä tiennyt, kuinka hän oli tullut kotiinsa ja vuoteelleen.

Mutta kun hän nyt peitteensä alle kyyristyneenä tuijotti eteensä, näyttäytyi se hänelle uudelleen kaikkikertyni ja hän tunsikin kauhua jotain — niinkuin hänelle olisi tapahtunut jotain kamalata ja salaperäistä; hän oli koko ajan ollut kuin toinen mies, hän oli kulkenut ulkopuolella itseään — tuota oikeata Törres Voldia — narrina, koko kaupungin narrina.

Hän tutki itseään, oliko hän päissään. Mutta ei mikään pyörinnyt hänen silmissään; kaikki oli selvää,

selvempää kuin koskaan ennen. Se oli paljon pahempaa: hän oli hullu; hän vapisi vuoteellaan ja kuulosti henkeään vetämättä, tulivatko ne hänen jälessään; hän oli varmaankin menettänyt järkensä.

Kuinka olisi muuten ollut mahdollista, että hän, joka oli niin tarkkasilmäinen, koko illan oli vaeltanut ihmisten seurassa, jotka ilmeisesti pitivät häntä narrinaan? Nehän eivät olleetkaan hymyilleet hänelle, mutta ne olivat nauraneet häntä vasten naamaa — kaikki tyyni! Herrat, jotka antoivat hänen puhua pankkiasioista! — ja naiset! — hän porasi päänsä tyynyyn ja tunsi, ett'ei hän enää koskaan uskaltaisi näyttäytyä ihmisten ilmoissa.

Hän oli ja pysyi moukkana, joka ei osaa avata suutaan puhumatta heti paikalla tyhmyyksiä ja raakuuksia; sana sanaltaan muistui hänen mieleensä, mitä hän oli sanonut tanssiaisissa — kunnes hän näki itsensä seisomassa hienon Gustaf Krögerin edessä ja sanomassa, että hän oli kihloissa — hän valitti tuskasta eikä tahtonut enää muistella; mutta se tuli uudelleen ja aina uudelleen takaisin, yhtämittaa joutui hän tuohon puolipimeään konttooriin, josta hänet oli ajettu ulos kuin hullu koira.

Hän oli tyhmyydessään luottanut vähiin rahoihinsa ja unohtanut aukon, joka oli välillä; nyt loikoi hän kuilun pohjalla voimatta koskaan enää kohota. Ei koskaan voisi hän saavuttaa sitä maailmaa, jossa oli valoisaa ja hienoa, jossa ei kukaan ollut raaka eikä tyhmä, jossa uskalsi olla iloinen, ja jossa oli naisia, joita kannatti omistaa.

Neiti Thorsenkin oli liika hieno hänen laiselleen; ei, Bertha — tuo paksu Bertha oli juuri omansa semmoiselle pölkylle kuin hän. Ei koskaan pääse hän perille; jos hän ei olisi itse pudonnut, olisi pankinjohtaja piankin musertanut hänet; hänellä on vaan vihamiehiä.

Näin vaipui ja vaipui hän yhä syvemmällä itseensä, omaan luontonsa, tuli varovaiseksi talonpoikaispojaksi, joka kyllä selviäisi pulasta; mutta jonka päähän ei pistäisi ruveta kulkemaan tyhjässä ilmassa.

Ja yhtäkkiä näki hän edessään vanhan lapsuutensa kuvan Jaakopista, joka putosi portailta ja loukkasi kylkensä.

Niin oli hänkin pudonnut; mutta paljoa pahemmin. Ja tyhjässä ilmassa oli hänkin tahtonut kulkea — yhtä hullusti kuin Jaakoppikin, niin, vielä hullummin.

Mutta tämä vertailu soi hänelle kuitenkin jotain rauhaa; se vei hänet unelmien ja mielikuvituksen maailmasta järkevien laskujen vakavalle pohjalle, joka ei petä.

Hänen lankeemuksensa oli luonnollinen; ei yksikään ihminen — ei edes tuo suuri patriarkkakaan voi kävellä tyhjän päällä. Sentähden olkoon tämä päivä niinkuin Jaakopinkin uni, varoitus ja merkki, joka, vaikkakin oli ollut kiusallinen kärsiä, voi antaa hyviä toiveita tulevaisuudesta. Ja näihin mietteihinsä hän vihdoinkin nukkui.

XII.

Niinä vuosina, joina Törres Vold rikastui rikastumistaan, vallitsi koko maassa yleinen velttous. Niinkuin raskasta, pilaantunutta ilmaa hengittivät ihmiset vielä vanhoja ajatuksia, ja uusia kahlehti vaitiolo ja teeskentely.

Ei pitkään aikaan ollut papistolla ollut niin suurta valtaa kuin nyt; kaikkialla olivat mustatakit mukana — ei ainoastaan kouluissa ja kodeissa, mutta kaikkialla julkisessakin elämässä; politiikassakin oli joka puolueella oma pappinsa, ja tekopyhyys tunki joka paikkaan, ylentäen sitä, mikä oli alhaista, ja kutistaen kokoon sitä, mikä oli tuoresta ja tervettä.

Tiede mateli hiljalleen eteenpäin varovaisine, pienine tiedonantoinen; kaikki korkeampi henkinen elämä saatettiin epäluulon alaiseksi; kirjallisuutta ja taidetta pilkattiin, siksi että ne olivat uusia, ja kaikki järjestettiin "kansalle" valmiiksi.

Sentähden laimeni elämän ilo, ja ajatusten ja elämän kansanvaltaisuus maatui maatumistaan. Sillä kun ihmisjärjen ja ihmishengen jalointa työtä ei pidetty minkään veroisena tyhjänpäiväisen "tunnustuksen" rinnalla, niin mitäpä hänestä sitten välittääkään, ja niin tapahtui, että alhaisimmat ja sivistymättömimmät määräsivät koko kansan henkisen suunnan.

Se oli tuo vanha niin kutsuttu intelligenssi, joka oli saanut tämän aikaan. Pappien ja sanomalehtien

kautta oli se levittänyt sellaista ylenkatsetta uudenaikaiseen kulttuuriin ja henkielämään, että se sopi aivan hyvin yhteen talonpojissa vallitsevan uskonnollisen orjallisuuden kanssa. Yhteiseksi ei kuitenkaan jäänyt muuta kuin virallinen uskonnollisuus, jossa kaikkien täytyi olla mukana taikka erota.

Niin oli yhteiskunta avoinna alhaisimmille voimille. Kaikki henkinen arvo, ulkopuolella "tunnustusta", alennettiin mitättömiin, ja niin ei ollut kuin rahat jälellä. Ja tätä päämaalia kohti: rahaa taskussa ja tunnustus kielellä — pyrittiin sekä ylhäältä että alhaalta päin.

— Sittenkun Brandtin suurista joulupidoista ja niihin kuuluvasta skandaalista oli lausuttu lukemattomia eri mielipiteitä, arvosteluja ja selityksiä, päättyi julkisen moraalin tuomio johtopäätökseen, jota alussa ei olisi voinut aavistaakaan.

Kaikki ne, jotka olivat kiivastelleet puotipoikaa kohtaan, jotka olivat surkutelleet neiti Krögeriä ja jotka eivät kylläkseen voineet kiitellä Gustaf Krögeriä hänen päättäväisestä käytöksestään, — kaikki ne äänet vaikenivat vähitellen. Ja kolme kuukautta senjälkeen oli yleinen tuomio kuin naulattu ja se oli tämä: että oli oikeastaan hyvin naurettavaa, kun nämä Krögerit tahtoivat pysytellä noin ylhäällä; mitäs pahaa siinä olisi, jos kauppiaan tytär menisi naimisiin kauppapalvelijan kanssa? olisi tainnut olla paljoo parempi, jos vanha ukko Brandt aikoinaan olisi valinnut tyttärelleen miehen omalta ammattialaltaan sen sijaan kuin tuon Krögerin, jonka n.k. sivistys lopussa kuitenkaan ei ollut muuta kuin että hän oli vapaa-ajattelija ja rakasti elää humussa ja ylellisyydessä.

Nuori Vold oli herkkäuskoinen kansan lapsi, jota nuo hienoiset olivat hävyttömästi kohdelleet. Se päivä voipi piankin valjeta — ja oli semmoista nähty ennenkin — jolloin neiti Kröger mielelläänkin ottaisi vastaan tällaisen kosijan.

Pankinjohtaja Christensen hieroi nenäänsä — niinkuin taputetaan hyvää metsäkoiraa ja ehdotti pankin osakkaiden kokouksessa että herra T. Vold valittaisiin johtokuntaan. Ehdotukseen suostuttiin melkein yksimielisesti.

Tämä vaali hämmästytti Törresiä äärettömästi. Noiden pitojen jälkeen oli hän tuskin uskaltanut katsoa ihmisiä silmiin. Hän oli hetikohta muuttanut rouva Knudsenin luota eräasen lähitaloon. Mutta koko päivän teki hän työtä tämän liikkeessä uutterammin kuin koskaan ennen. Niin paljo kuin mahdollista karttoi hän kuitenkin seisomasta tiskin ääressä — varsinkin pelkäsi hän naisia.

Simon Varhoug'in täytyi taas valittaa ystävälleen Halvor Röidevaagille, ettei ollut rauhaa talossa. Sillä nuori Vold täytti kaikki huoneet sellaisilla kaiken maailman tavaroilla, jotka tulivat ja menivät, että siitä saattoi tulla ihan hulluksi.

Törres itse, kuinka hän vähitellen taas alkoi sulaa siihen kaavaan, josta hän oli pudonnut pois rangaistukseksi ylpeydestään ja itserakkaudestaan. Tuo kiusallinen tunne että hänessä oli kaksi henkilöä, hävisi, ja hän sai taas takaisin synnynnäisen ja juurtuneen luottamuksensa rahoihin, — ainoastaan nehän ne kuitenkin jotain merkitsivät. Mutta niitä pitäisi olla paljon, paljon enemmän kuin niitä hänellä oli, ennenkun voisi yrittää aukon yli!

Mutta ensimmäisen lankeemuksensa jälkeen järjesti hän kulkunsa toisella tavalla. Nopeasti, vielä nopeammin kuin tähän saakka oli kuljettava, mutta pimeässä. Tosin ei hän uskonut enää, että hän koskaan voisi päästä kotiutumaan iloisten ja varmojen ihmisten joukossa; mutta niin korkealle hän nyt ehkä kuitenkin voisi kiivetä että niiltä loppuisi tanssiminen noilta, yhdeltä niinkuin toiseltakin. Ja silloin tahtoisivat Törres Vold itse alkaa omat tanssiaisensa, — ja uskaltaisikohan kukaan silloin nauraa?

Mutta rahaa siihen tarvittaisiin, paljo enemmän rahaa, ja Törres keräili ja kätki. Kotona uudessa asunnossaan otti hän vastaan lainan hakijoita taikka niiden asiamiehiä ruokatunneilla ja illalla myöhään. Sunnuntai oli kuitenkin hänen paras liikepäivänsä. Hänen huoneensa muuttui oikeaksi konttooriksi; hän uskalsi jo ostaa tulenpitävän kaapinkin ja alkoi kerätä osakkeita ja pieniä laivan osuuksia, oli yleisesti tunnettu asia, että Törres Voldilla oli rahoja — se oli käsittämätöntä, mutta totta se oli.

Rouva Knudsenilla ei ollut mitään valittamista. Tuo tasainen järjestetty tapa, millä Törres aina otti osansa, ei näkynyt missään. Sitäpäitse syntyi lisääntyneestä menekistä, joka oli hänen ansionsa, enemmän liikettä ja suurempia tuloja. Nyt olivat kirjatkin hänen hallussaan; ei mikään silmä voinut keksiä sitä, mitä hän tahtoi peittää.

"Mutta emmekö me nyt", kysyi rouva eräänä päivänä, "voisi koettaa tulla toimeen ilman kaikkia noita vekseleitä?"

"Ne ovat kauppavekseleitä, rouva!" vastasi Törres tuolla pankkimiehen äänellä, jota hän aina käytti silloin kuin tahtoi sanoa rouvalle, ett'ei hän oikein ymmärrä näitä asioita; ja rouvasta tuntui kuin ei hän koskaan voisi tunkea noihin miesväen salaisimpiin vehkeihin.

"Te tiedätte, että vekselit ovat minun kauhuni", sanoi hän.

"Me voisimme kieltäytyä tunnustamasta G. Krögerin papereita", vastasi Törres.

"Ei sitä voi, se on vanha sitoumus; minä olen sen avun hänelle velkaa; ja apuhan on molemmin puolinen."

"Niin", vastasi Törres, "mutta voisihan tapahtua, ett'emme sitä kauemmin tarvitseisi."

"Me kirjoitamme G. Krögerin papereihin — niinkuin ennenkin", sanoi rouva vähän kiivaasti.

"Niinkuin tahdotte — rouva."

Rouva Knudsen ei ollut mennyt joulupitöihin, sillä hän ei rakastanut suuria seuroja. Mutta kun skandaali seuraavana päivänä kerrottiin hänelle, asettui hän heti Törresin puolelle. Hän tiesi tämän sukkelaksi pojaksi, josta tavattoman lyhyessä ajassa oli tullut taitava kauppias. Mutta ei ollut ollenkaan ihmeellistä, että hän oli joutunut tappiolle niin taitavien naisten käsissä kuin olivat rouva Steiner ja neiti Kröger.

Sentähden piti hän aivan rauhallisesti Törres Voldin puolta, kun Kröger seuraavana päivänä tuli tyhjentämään sappeaan. He erosivat kummallisen kylmäkiskoisesti ja Kröger tunsi, että nyt oli tuo mies tunkeutunut hänen ja hänen parhaan ystävänsä väliinkin.

Törresille ei rouva virkkanut sanaakaan, eikä ollut tietävinäänkään koko asiasta.

— Niin oli hänestä taas tullut kauppias, joka ei ajatellut muuta kuin asioitaan.

Kun sitä ei voinut välttää, palveli hän naisia tiskintakaa, mutta vältti katsomasta heitä silmiin — ei nöyrästi, mutta väjyen. Ei koskaan nauranut hän enää muiden läsnäollessa; mutta tapahtui joskus, varsinkin kun hän oli yksin, että hän purskahti lyhyeen nauruun — vaan lakkasi samassa ja katseli ympärilleen huoneessa.

Hän oli hyljännyt ystävänsä ja ystävättärensä, ja vietti itse asiassa aivan yksinäistä elämää, vaikka hän aamusta iltaan liikkui ihmisten joukossa ja hänen tuttavapiirinsä sitäpaitsi laajeni samassa määrässä kuin raha-asiat kasvoivat.

Mutta hän tiesi kumminkin, että häntä takana pilkattiin ja koetti itsekin harjaantua ylenkatsomaan, sekä kartuttamaan salaista voimaansa, kunnes kerran voisi nousta kauhuksi vihollisilleen.

Sentähden hämmästyi hän ja melkein pä pelästyikin, kun hän eräänä iltana luki sanomalehdestä, että hän oli tullut valituksi Christensenin pankin johtokuntaan. Hän ei ollut uskaltanut lähteä kokoukseen, jossa niin monta silmää oli katsomassa. Hän tuijotti tuohon vaaliin, eikä voinut käsittää, oliko se pilkkaa sanomalehdeltä.

Samassa kuuli hän nakutuksen ovellaan. Siinä luulossa, että siellä taaskin oli joku nöyrä lainan pyytäjä, ei hän viitsinyt heti mennä avaamaan.

"Hyvää iltaa herra Vold. Suokaa anteeksi että tulin näin myöhään, mutta olen kuullut että teidät paraiten tapaa tällä ajalla", — sanoi mies sisään astuessaan; ja Törres tunsi hänet samaksi papiksi, joka hänelle esitettiin tanssiaisissa.

Hän joutui kovasti hämilleen; ja muisti ensimmäisen kohtauksensa papin kanssa, jolloin hänen ylpeytensä ja naurettavuutensa oli korkeimmillaan.

Ja tapansa mukaisesti, kun hän tunsi itsensä enin vaivatuksi, kysyi hän jyrkästi:

"Mitä te minusta tahdotte?"

"Minä toivotan teitä tervetulleeksi", — vastasi pappi ja meni edellä aivan levollisena valaistuun huoneeseen — "tervetulleeksi seurakuntaan, minun seurakuntaani."

Törres ei ollut ajatellut, että hän muuttaessaan rouva Knudsenin luota, oli tullut sen kadun yli, joka eroitti molemmat kaupungin seurakunnat toisistaan. Hän kiitti sentähden jotenkin väliäpitämättömästi, vakuutettuna siitä, että tällä käynnillä oli joku muu tarkoitus.

"Se on minun tapani" — jatkoi pappi istuutuen — "sitä en tee tunkeutuakseni, vaan tarjotakseni apuani jokaiselle erityiselle seurakunnan jäsenelle, joka minua tarvitsee."

Törres lausui taaskin jotakin kiitokseksi ja odotti uteliaisuudella mitä tuleman piti.

"Mutta teitä oli minulla erityinen halu hakea" — jatkoi pappi kehoittavasti hymyillen. — "Olemmehan me molemmat talonpojan poikia, kotoisin miltei samasta paikasta, ja siten melkein pä sukua toisillemme, täällä näiden kaupunkilaisten keskuksä."

Törres vastasi vaan — niin — tahi — niinhän se on, — ja vaikenä jälleen ollakseen varoillaan. Siten tuli keskustelu heidän välillään kankeaksi kuin talonpoikain, jotka tahtovat toisiaan tutkia. Vähän ajan perästä nousi pappi hiukan pettyneenä ylös.

"Niin, toivotan teille hyvää yötä, hyvä herra Vold, minua ilahduksaisi, jos tiemme useammin yhtyisivät. Me asumme niin lähellä toisiamme; tiedättehän, että asun..."

Törres tiesi missä pappi asui ja niin erosivat he. Mutta Törres istui ja tuumi kauvan aikaa, mitä tämä käynti mahtoi tarkoittaa.

Hän oli käynyt niin epäluuloiseksi ja tämä epäluuloisuus ilmaantui niin hänen käytöksessään, että hän ikäänkuin levitti pelkoa ympäristöönsä. Ei kukaan yritellyt pilkkamaan häntä, mutta useimmat alkoivat Törres'in itsensä sitä huomaamatta kohdella häntä suuremmalla kunnioituksella ja huomaavaisuudella.

Pikku neiti Thorsen oli ollut tulisessa tuskassa tähän aikaan. Kun hän sai kuulla Törres'in uskottomuudesta Brandtin joulukemuissa, joihin ei häntä oltu pyydetty, koska naisia löytyi aina yltäkyllin, hän ensiksi melkein nautti hänen suuresta tappiostaan.

Mutta ajanpitkään ei hän kestänyt nähdä Törres'ia niin muuttuneena kuin hän etenkin ensi päivinä oli. Tosin oli neiti Thorsen vahvasti päättänyt antaa Törresin kärsiä uskottomuudestaan, mutta hän tahtoi kumminkin antaa lepyttää itsensä ja sitten tahtoi hän rohkaista häntä, vaikkapa kaikki muut hänet hylkäisivätkin.

Mutta illat kuuluivat, ja turhaan hänen kuunteleva korvansa odotti noita tuttuja ääniä, kun Törres tarttui lukkoon, tahi tuli hiiviskellen yläsiltaa pitkin. Häntä ei enään kuulunut ja muuttipa hän vielä asunonsakin virkkamatta sanaakaan neiti Thorsenille. Puodissa taas näytti hän niin jäykältä, ettei hän uskaltanut katsahtaakaan häneen.

Oikein Törres häntä pelotti. Hänestä oli omituista, että Törres voisi olla tuollainen — ikäänkuin satujen sankari, joka yön pimeässä lähestyi kuin kaunis prinssi prinsessan leiriä, mutta päivän aikana ei ole muuta kuin ruma musta karhu.

Sitä vastoin oli tuo suuri Bertha jo kauvan aikaa sitten rauhoittunut. Hän näki, että Törres oli liian korkea ja hieno hänelle. Mutta sunnuntaisin, vapaina hetkinään, kävi hän Törres'in luona hänen uudessa asunnossaan ja uskoi säästörahansa hänen huostaansa.

Julia Krögerin ja rouva Steinerin ystävällinen väli ei tullut rikotuksi.

Se mieliala, johon rouva oli vaipunut jo tanssiaisten aikana, sai yhä enemmän valtaa, kun juhla oli niin ikävästi loppunut. Hänestä oli nyt tämä pikkukaupungin seura kerrassaan naurettava, eikä sen tähden kannattaisi luopua sekä omasta itsestään että taiteesta. —

Yhteen aikaan oli hän tosin selittänyt mieluummin tahtovansa asua meren saarella, kuin olla vaarassa kaikkialla kohdata vastenmielistä miestänsä. Mutta nyt oli toisin. Ikävöidessään pääkaupunkia ja iloista elämää taiteilijain ja nuorten eteväin miesten keskuudessa, johonka he miehensä kanssa olivat niin perehtyneet, tuntui hänestä nyt kerrassaan ahdasmieliseltä vältellä mahdollista kohtausta miehen kanssa, jonka kanssa ei hänellä ollut muuta tekemistä, — kuin että hän ylläpiti häntä.

Hän tahtoi yhä edelleenkin elää mukana maailmassa. Juuri tuota harvinaista asemaansa — että hän oli nainen, joka perusteellisesti tunsä kaikki miehet, tahtoi hän käyttää hyväkseen. Täällä pikkukaupungissa oli hän usein huomannut, että miehet kohtelivat häntä naisena, joka muka oli päättänyt toimensa elämässä, ja että he ikäänkuin odottivat hänen jäävän siihen seisomaan jonkunlaisena siveellisyyden riemupatsaana!

Jos hän esimerkiksi olisi pienenä Julia neitinä, joka ei ymmärtänyt miehiä sen paremmin kuin kissanpoikanen, niin koettelisi hän itseään. Mutta ei, se ei ollut tarkoitus. Jo oli aika lopettaa tämä pikkukaupungin elämä.

Hän oli oma herransa ja pani paikalla palvelustyttönsä sullomaan kokoon vaatteita, mutta atelierinsä ja muut huoneet jätti hän vastaiseksi koskematta.

Ainoastaan yksi asia teki hänet levottomaksi: jäähyväiset Krögeriltä. Kirjoittaa kirje ja kadota olisi ollut äärettömän mukavata. Mutta sitten hänet paikalla sotkettaisiin juhlan skandaaliin, ja siitä tahtoi hän tykkönään päästä. Julian kömpelö yritys voittaa vielä kömpelömpi ihailija, oli kaikkeen syynä. Niin taitamattomassa pelissä ei rouva Steiner tahtonut olla osallisena.

Siksi ilmaantui hän komeana ja iloisena ja mitä viattomimman näköisenä pari päivää juhlan jälkeen Krögerille. Salongissa tapasi hän ainoastaan Krögerin, joka vastoin tavallisuutta joutui hämilleen, ja samassa tuli Sofia täti kyökistä tavalla, joka saattoi rouva Steinerin levottomaksi.

"Pikku Julia on maannut aina tanssijaisista asti", — sanoi Sofia täti istuutuen sohvaan.

"Sepä on ikävä; olisin niin mielelläni tahtonut nähdä häntä."

"Julia ei tahdo tavata ketään, ei edes teitäkään; sen on hän suoraan sanonut."

Gustaf Krögerin täytyi nyt puuttua keskusteluun; hän tiesi että Sofia tätillä oli paljon sydämmellään.

"Katsokaas, siihen menee pitkä aika, ennenkun suuri talo saadaan kuntoon jälleen", — sanoi hän.

"Sehän on luonnollista", — vastasi rouva Steiner ystävällisesti, kääntyen hänen puoleensa.

"Talo on totta tosiaan jo kauvan sitten järjestyksessä, kunhan vaan olisi yhtä helppo saada ihmiset kuntoon", — vastasi Sofia täti tuimasti.

"Te näytätte yhtä iloiselta kuin ainakin, rouva Steiner", — sanoi tuo kohtelias Kröger.

"Se onkin hauska kyllä, kun täytyy matkustaa."

"Aijotteko matkustaa?"

"Kyllä, matkustan huomena Kristiaaniaan; ... olen saanut kirjeen..."

Hän joutui hämilleen.

"Ainiaaksiko?" — kysyi Sofia täti niin silmiinpistävällä ilolla, että Krögerin täytyi kiiruhtaa puhumaan matkasta, matka-ilmasta ja matkakapineista. Tulipa hän maininneeksi eräitä oivallisia matkapeitteitäkin, joita hänellä oli puodissaan, vaikk'ei hän ylipäänsä mielellään puhunut puodistaan salongissaan ja seuraelämässä.

"Käsken heti paikalla lähettämään muutamia teille valittaviksi", — sanoi hän ja nousi ylös. "En sano vielä jäähyväisiä, sillä tapaammehan me vielä ennen lähtöänne?"

"Sen varmaan teemme", — vastasi rouva ja he tunsivat molemmat helpotuksen.

Rouva Steiner tahtoi nyt niinpian kuin mahdollista päästä Sofia tätistä, mutta tämä ojensihe ja sanoi aivan suoraan:

"En ole pahoillani siitä, että matkustatte."

"Kas, kas!" vastasi rouva Steiner ja korjasi sormikkaitaan. Hän koitti hymyillä, mutta ei tuntenut itseänsä oikein varmaksi.

"En luule, että teidän vaikutuksenne Juliaan on ollut hyvä."

"Hänet tahdotaan varmaankin kasvattaa vanhaksipiiaksi?"

"Ei, päinvastoin tulee hän menemään naimisiin, mutta kunnollisesti — pysyväisesti."

"Olenko minä ehkäissyt teidän tuumanne?" — kysyi rouva Steiner vaaleten.

"Te olette opettanut hänelle niin paljon tyhmyyksiä miehistä, ettei hän enään uskalla luottaa kehenkään."

Rouva Steiner, joka jo oli ovella menossa, sanoi jyrkästi:

"Viimeisen kerran sanon teille, neiti Kröger, että en puhu miehistä vanhojen piikojen kanssa!"

Mutta nyt ei neiti Kröger enään voinut hillitä itseään, vaan nousi sohvasta ja sanoi:

"Niin, vanha minä kyllä olen; mutta vanhapiika, sitä en ole enemmän kuin tekään rouva Steiner!"

He katsoivat hetkisen hämmästyneinä toisiaan. Sofia täti läksi kyökkiin ja rouva Steiner ulos etehiseen. Hän koetti nauraa, mutta ei voinut.

Seuraavana päivänä matkusti hän.

Julia oli tyytyväinen, että pääsi näkemästä ystävätärtään, jonka uskottomuutta hän aavisti. Herra

Vold, tuo kunnan mies ei olisi koskaan käyttäytynyt sillä tavalla, ellei joku toinen olisi häntä siihen yllyttänyt.

Ja se oli Lulli, joka ensin oli omasta puolestaan tahtonut leikitellä hänen kanssaan, ja sitten kun ei se onnistunut kostoksi pannut toimeen tuon kauhean kohtauksen.

Eikä hän koskaan voinut unhottaa sitä silmänräpäystä, jolloin Törres seiso siinä hyljättynä, ja kun hänen isänsä oli aivan vimmoissaan ja hän — hänkin oli Törresin kieltänyt kaikkien hänen vihollisten kuullen. Hän ei voinut toisin menetellä, sillä eiväthän he olleet kihloissa; — mutta kuitenkin. —

Sitten tuli Jolla Blom ilmoittamaan kaikkia, mitä ajateltiin ja sanottiin kaupungilla. Hän puhui yhteen henkäykseen, jännitetyn näköisenä, kulmakarvat kohollaan, ettei olisi hypännyt yhdenkään sanan yli, jotka tulivat ulos, ikäänkuin olisivat päästetyt painimen alta.

Ja niin otti kaupunki Julia Krögerin suosionsa. Hän häpesi itse rouva Steinerin kevytmielistä seuraa. Se ei sopinut hänelle. Ja nuo huolestuneet ystävät äidin ajoilta saivat taas uutta toivoa pikku Juliasta.

XIII.

Turhaan tuumittuaan mitä pappi oli tarkoittanut käynnillään, meni Törres vuorostaan hänen luokseen, — myöskin iltasella.

Pappi pyysi hänet illalliselle, jonka oli lähettänyt hakemaan, sillä hän oli naimaton.

Tällä kertaa sujui keskustelu paremmin, ja Törres alkoi jo unhoittaa epäilyksensä. Olivathan he toisiaan niin lähellä, puhuivat samaa kieltä, ja olivat molemmat päässeet jotenkin pitkälle uudessa maailmassaan, kumpikin omaa tietänsä, ja pappi pitemmälle kun Törres.

Kerran, heidän puhuessaan tästä, sanoi pappi hymyillen: "Te olette omituinen ihminen; ette pelkää mitään, mutta kumminkin on teitä helppo pelottaa."

"Jokainen on mies puolestaan, mutta joka kuuseen kurkottaa, se katajaan kapsahtaa."

Pastori Opstad nauroi, mutta silmälasien ja tuuhean parran takaa oli vaikea huomata ilmettä hänen kasvoissaan. Törres luuli nyt papin nauraneen hänelle.

"Nauran sentähden että huomaan kuinka paljon vielä uskotte sivistykseen ja noihin hienoihin ihmisiin!" — sanoi pappi.

Törres katseli epävarmasti häneen, mutta pappi ryypäsi kulauksen lasistaan, — heidän oli tapanaan juoda totia yhdessä — ojensihe ja sanoi:

"Kuulkaas nyt, mitenkä minun on käynyt, mitä olen saanut oppia tyhmydestäni, joka meihin talonpoikiin on niin juurtunut ja joka tekee tuon suuren eron meidän ja niin kutsuttujen sivistyneiden välille. Minä pääsin vaivalla seminaariin; sai nöyrästi madella kaikkien edessä, erittäinkin sivistyneiden — sivistys ja oppi olivat näettekös korkeinta — hm!" — sanoi pappi ja alkoi taas puhua aivan toisella äänellä, — "tietysti uskonnon jälkeen".

"Luonnollisesti", — vastasi Törres yhtä totisesti, jonka jälkeen pappi huokasi ja jatkoi taas omaan tapansa, välttämättä talonpoikaisia puhetapoja.

"Jouduin sitten kotiopettajaksi erään tuomarin perheeseen, heillä oli paljon naapureita, ja minä sain oppilaakseni kaikki virkamiesten lapset, jotka olivat tavattoman pahantapaisia. Mutta täysikasvaneet olivat sittenkin paljon pahempia, herrat joutuivat yhteen, tahi naiset kyökkiin piikojen kanssa!... Kas se — haha, ha! — se se vasta sivistystä oli!"

Törres katseli pappia, joka nähtävästi oli liikutettu omista sanoistaan.

"En tahdo puhua millä raakuudella vouti ja kirjuri ja koko seura kiroilivat niin että säkenöitsi korttien lomassa, kun he kertoivat mitä sikamaisimpia juttuja. Ja jopa silloinkin, kun he puhelivat totisesti naisten kanssa, puhuivat he sellaista, joka oli omansa alasrepimään kaikkea, mitä ennen olin katsonut todelliseen sivistykseen kuuluvaksi."

"Vai niin?" — sanoi Törres epäillen.

"Ei löytynyt sitä asiaa, jota eivät nämä ihmiset olisi pilkanneet ja tuominneet. Olipa puhe taiteesta, tahi kirjallisuudesta, niin oli se vaan epäsiiveellistä; jos keskusteltiin tieteestä, niin oli se jotakin aivan epämääräistä, jota ainoastaan ani harvat valitut uskalsivat käsitellä joutumatta harhaan. Kaikki tämä pahe tuli ulkomailta, jossa ei kukaan heistä ollut käynyt; kirjat, kuvat, ajatukset, aatteet — kaikki oli vaarallista, koko ajan henki — jopa itse ilmakin!

"Joka kerta kun aurinko nousi, pelästyivät he uutta valoa ja piiloutuivat uunin nurkkaan."

Törres'in oli vaikea seurata innostunutta pappia, mutta kumminkin kuunteli hän tarkkaan joka ainoaa sanaa.

"Olin itse siihen aikaan hyvin uskonnollinen" — jatkoi Opstad, mutta pysähtyi äkkiä — "eipä siltä, että sitä nyt olisin vähemmin, mutta toisella tavalla, ymmärrättehän?"

Törres ymmärsi sen hyvin, ja toinen jatkoi:

"Sentähden vaivasikin pappi minua ensin."

"Oliko hänkin mukana?"

"Oli kyllä, hän oli pahin kaikista, sillä hän kiihoitti itseänsä ja muita, niin että naiset tulivat miltei hulluiksi, levittivät hänen oppiansa yltympäri, tuomitsivat kirjoja ja ihmisiä, joita tunsivat ainoastaan nimeltä. Minä en sanonut koskaan sanaakaan, mutta kerran nousin ylös ja läksin huoneesta ulos. Siinä oli kylläksi; minä tulin erotetuksi epäilyksen alaisena, ja jouduin sitten Kristianiaan, jossa sain nälässä ja nöyryydessä valmistella itseäni papintutkintoon."

"Mutta tarvittiinhan siihen oppia" — sanoi Törres hymyillen.

"Oppia?" huudahti Opstad ja nousi innostuneena ylös. "Pakkoa ja pimitystä! se on: Jumalan sanaa saimme toki puhtaana ja sekoittamattomana oppia — puhtaana ja sekoittamattomana."

Näissä nopeissa käännteissä oli hän harjaantunut kuin sirkushevonen, joka muuttaa kulkuansa mitään käskyä saamatta, ainoastaan musiikin tahdin vaihtuessa ja Törres puolestaan koetti olla luonnollisen näkönen, joka kerta kun "pappi" pisti esille. He olivat ikäänkuin äänettömästi sopineet siitä, että kaikesta mikä uskontoa koskee oltiin heidän kesken selvillä. Mikä heitä enintään toisiinsa sitoi, oli sama alkuperä ja molemmin puolinen kunnioitus toistensa ammattiin.

"Sinun pitäisi lukea", — sanoi pappi kerran kun he olivat jo lähemmin toisiinsa tutustuneet. Törres teki kärsimättömän liikkeen.

"En tarkoita kirjoja, mutta sanomalehtiä ja senkaltaista. Siitä tulisit näkemään, kuinka vähäsen nuo sivistyneet itse kunnioittavat sivistystä."

Törres sai pastori Opstad'ilta pääkaupungin lehtiä ja uskonnollisia aikakauskirjoja, ja kun hän oli tottunut niitä lukemaan, huomasi hän, kuinka oikeassa pappi oli ollut. Kaikkialla taisteltiin sitä vastaan mitä Törres oli ennen pitänyt itse juopana.

Kuinka tyhmä hän oli ollut nöyryydessään!

Olihan tuo kaikki, mitä ihmiset olivat tietävinään, ainoastaan arveluita; kaikki nuo suuret puheet itsenäisestä ja vapaasta ajattelemisesta oli vaan petosta; ijankaikkinen totuus oli lapsuuden uskossa, eivätkä mitkään maailman viisaudet vetäneet vertoja pienelle katkismukselle, ja senhän hän osasi. — Ha, ha, ha! Oikein täytyy nauraa omalle itselleen. Ja hän kun oli tähän asti kunnioituksella kuunnellut Gustaf Krögeriä, yliopettaja Hamrea ja muita, jotka olivat lukeneet kaikki mitä kirjoissa seiso, — olivathan he vaan vapaa-ajatteloita, joidenka tie viepi helvettiin ja joille ei oikeastaan olisi luvallista kulkea vapaina ympäri.

Entäs papit sitten, joita hän ennen oli pitänyt oikeina velhoina ja joidenka vallasta ei kukaan voisi vetäytyä! Olivathan he elinkeinon harjoittajia niinkuin hänkin.

He saarnasivat ja varoittivat noista vaarallisista vieraista tavaroista, ja pysyttelivät uhrilaumaa ympärillään lupauksilla ja uhkauksillaan.

Törres uskoi helvetin olemassa oloa mahdolliseksi; mutta hän näki selvään, että jos kansan sallittaisi epäillä sitä, niin menisi tuo suuri hyvä pappien ajama asia helvettiin päin.

Tähän aikaan alkoi Törresin elämä saada senmoisen luonteen, jota hän piti varmimpana ja luotettavimpana ja jota voipi seurata syöksemättä alas tahi pysähtymättä syvänteiden eteen. Hän

viitoitti nyt elämänsä tien lukuun ottamatta muuta kuin rahoja ja omaa tahtoansa.

Sillä välin hoiti hän laimentumattomalla innolla rouva Knudsenin asioita, hänen vaikutuksensa häneen kasvoi yhä enemmän, samalla kun hän hiljaisuudessa valmisteli suunnitelmaansa; ja vähitellen alkoi yleinen mielipide pitää häntä tulevaisuuden miehenä.

Kilpailu kahden naapuripuodin välillä tuli yhä suuremmaksi, vaikka ystävällistä suhdetta muodollisesti vielä säilytettiin. Törres alkoi taaskin seurustella Jessenin kanssa, kutsui hänet luokseen, niin kuin ei mitään olisi tapahtunut, ja sattuipa niinkin, että herra Jessen ja neiti Thorsen olivat eräänä iltana yhtäaikaa iltakutsumuksilla Törres Vold'in luona.

Hänellä oli nyt semmoinen vauhti ja voima olennossaan ettei kukaan voinut häntä estää ja ennenkuin nämä molemmat mitään aavistivatkaan, oli isäntä asettanut heidät vieretysten illallispöytänsä.

Neiti Thorsenilla ei enään pitkään aikaan ollut toivoa että Törres palaisi takaisin hänen luokseen, vaan sittenkin tunsu hän olevansa kokonaan hänen vallassaan. Ja huomattuaan Törres'in aikovan palauttaa Jesseniä hänen luokseen, tuntui se kerrassaan mahdottomalta. Sen oli hän sanova Törres'ille — huomispäivänä.

Mutta koko seuraavan päivän ja useampinakin päivinä koetti hän turhaan rohkaista mieltänsä; Törres huomasi hänen aikeensa, väistyi aina syrjään ja sysäsi hänet edellään sinne minne tahtoi.

Tämä oli kauheata aikaa neiti Thorsenille, sillä herra Jessen epävarmana ja kuumeentapaisena alkoi taas vanhat hellyyden osoituksensa. Olisihan hänen pitänyt tietää kaikki! Eiväthän he olleet vaivanneet itseään edes sen verran, että olisivat salanneet sitä häneltä. Ja nyt tulee hän, joka tietää kaikki, ja saapa vielä Törres'iltä apua. Hän oli taaskin avuttomana noiden molempain miesten käsissä, tällä kertaa enemmän kuin koskaan ennen.

Herra Jesseniä kohtaan esiintyi Törres totisena virkaveljenä; puhui siitä kuin ikävätä oli, että he, ainoat kaupungissa, jotka ymmärtävät kauppa-asioita, olivat pakoitettut kuluttamaan parhaat voimansa mitättömään kilpailuun. Yhtä vähän Brandt kuin Corneliuskaan kelpasivat mihinkään; sitä pitäisi ryhtyä johonkin erikoiskauppaan, sanoi Törres.

"Entäs nuo suuret makasiinit" —

"Ne eivät sovi meille", — vastasi Törres lyhyesti ja varmasti.

Mutta herra Jessen oli varovainen mies, mitä rahoihin tulee. Hän oli säästellyt jonkun määrän — hänkin; mutta suuren silkki-, sametti-, huonekalukangas- ja matto-kaupan alkaminen, johon Törres häntä kehotti, tuntui hänestä aivan liiaksi rohkealta.

Mutta Törres ei tyytynyt neuvoihin ja kehoituksiin; hän sai pankinjohtajankin kääntämään huomionsa tähän uuteen voimaan. Pankinjohtajalla oli nimittäin talossaan vuokrattavana puoti, joka oli juuri sopiva herra Jessenille.

Pankki oli siis avoinna alkavalle krediitille. Törres lupasi kyllä hankkia lainan ja niin pian kuin Jessen alkoi taipua tähän, kokoontui hänen ympärilleen joukko kauppa-asioitsijoita, jotka toivottivat hänelle onnea ja tarjosivat hänelle kaikkea tavaraa, mitä hän vaan tahtoi.

"Kun sinä nyt perustat kauppasi, niin tulee sinun kosinnastasi varmaan täyttä totta", — sanoi Törres eräänä päivänä.

Anton Jessen hypähti ja katsoi pitkään Törresiin, eikä voinut käsittää oliko se totta vai leikkiä. Mutta Törres jatkoi aivan viattomasti:

"Neiti Thorsen on epäilemättä ensimmäisiä alallaan tässä kaupungissa."

"En minä juuri mielelläni toivoisi, että rouvani kaupittelisi puodissani."

"Pariisissa kaupittelevat kaikki kauppiaitten rouvat, jos vaan ovat kauniita", — sanoi Törres, joka huomasi nyt, että hänen tuumansa alkoivat toteutua.

"Silloin loppuisivat myöskin nuo tyhjät puheet", — lisäsi Törres ja nousi ylös, mennäkseen avaamaan etehisen ovea, jossa samassa soitettiin.

"Mitä sinä tarkoitat? — kysyi Jessen neuvottomana.

"Olethan sinäkin tietysti kuullut, mitä neiti Thorsen'ista ja minusta puhutaan; kun samassa puodissa kaupittelee, niin pianhan sitä kerrotaan ... mutta se on vaan puhetta..."

hän kulki yli kirkonlattian, ja näki edessään häämöittävän myrttiseppeleen, valkean hunnun ja nuo hienot kähärät valkeassa niskassa, vasta silloin tuntui hänestä, kuin olisi hän kulkenut unessa, josta ei koskaan voisi herätä.

Pappi toisti niin monta kertaa sanat: "Teidän pitää tuleman yhdeksi lihaksi" että morsiuustyttöparat, jotka istuivat seurakuntaan päin, eivät lopulla tienneet minnepäin katsoa.

Mutta kun Törres kuuli että nuo kaksi nyt olivat peruuttamattomasti toisiinsa liitetyt, hypähti hän ikäänkuin olisi tahtonut huutaa jotakin papille, mutia se meni ohitse ja kaikki tulivat ehyvinä häätaloon.

Sulhanen oli käyttäytynyt mallikelpoisesti kirkossa, vaikka hän oli ollut hyvin vaalea. Ja yleinen mielipide oli se, että hän oli sievä kiireestä kantapäähän, uudessa hännystakissaan, pienissä rosetilla varustetuissa kiiltoahkissa kengissään, korkeassa englantilaisessa kravattissaan, tukka kammattuna viimeisen muodin mukaan, ikäänkuin olisi päälaki siveltynä tumman ruskealla öljyvärillä.

Mutta kotiin tultuaan täytyi hänen panna pitkälleen sängylle jonnekka äitinsä toi hänelle lihalientä ja muna. Sillä aikaa otti nuori rouva vastaan onnentoivotuksia.

Törres ei häntä lähestynyt, vaan meni ravintolaan jossa häpäivällistä valmistettiin ja jossa hän oli ollut Jessenin apuna suuremmissa valmistuksissa.

Niinpien kun vieraat olivat kokoutuneet ja sulhanen jälleen virkistynyt, istuutuivat he pöytään suuressa ruokasalissa.

Pöydässä oli jotenkin jäykkää. Törres oli hiljainen, ei oikeastaan sentähden että hän olisi ollut levoton, sillä hän oli jo saavuttanut suureksi osaksi entisen varmuutensa ja sitä paitsi oli hän nyt vertaistensa keskuudessa. Nuoret puotitytöt nauroivat katketakseen jokakerta kun Törres vaan avasi suunsa ja koko seurue hänen ympärillään kumarsi häntä, mutta tuo kaunis morsian Jessenin rinnalla hurmasi häntä yhä enemmän.

Tungoksessa päivällisen jälkeen, joutui Törres naisensa kanssa lähelle vastanaineita, ja ennenkuin hän aavistikaan seiso morsian suoraan hänen edessään, lämpimänä aterian jälkeen, iloisesti hymyillen vieraille ja ystävilleen.

Mutta samassa hänen kasvonsa ikäänkuin kivettyivät, sillä kun tuo mies loi häneen katseensa, ilmaantui sen silmiin raju hehku, samallinen kuin silloin, kun hän oli ollut kaikista enin rakastunut, ja hänestä tuntui, että hän voimakkailla käsillään nostaisi hänet ylös ihmisjoukosta. Morsian tarttui yht'äkkiä häntä molempiin kalvosiin ja pakoitti itsensä hymyilemään.

"Kiittäkäämme Voldia kaikesta hänen avustaan, Anton!" — sanoi hän.

Törres huokasi syvään, ikäänkuin olisi unesta herännyt, puristi sulhasen kättä ja raivasi itselleen tien tupakkahuoneeseen, jossa oli ainoastaan kahvia, tupakkaa ja miehiä.

Juhlallisten vieraitten poistuttua alkoivat morsiusparin ystävät ja ystävättäret iloisesti tanssia; ja tästä syntyi nuorille kauppaäätyläisille ja heidän naisilleen oikein hupaiset tanssiaiset, jonnekka muista ainoastaan konsuli With jäi huvitteleimaan.

Koska ei mitään häämatkaa ollut edessä, niin oli omaisten kesken tehty se sopimus, että morsiuspari katoaisi kaikessa hiljaisuudessa, ja lähtisi kotiin keskeyttämättä iloista juhlaa. Mutta mitä pitemmälle ilta kului, sitä levottomammaksi tuli Törres, joka tanssi kumminkin innokkaammin kuin kukaan muu. Mutta itse asiassa laski hän joka minuutin, ja tiesi aina missä morsian oli, vaikka ei tanssinut hänen kanssaan.

Morsian puolestaan oli niin säikähtynyt siitä kiihotetusta mielentilasta, jossa hän oli Törresin nähnyt, että hän jo tuntia ennen määräaikaa pyysi miestänsä hakemaan vaunuja. Tällä kertaa pelkäsi hän vähemmän olla ensimmäistä kertaa kahdenkesken miehensä kanssa kuin Törresin kanssa tässä suuressa seurassa.

Hänen miehensä oli myöskin rohkaissut mielensä niin täydellisesti että hän hymyili silmät turrallaan ja sopertaen viekkaan näköisenä kankealla kielellään huusi lakkaamatta:

"Hips! hyvät naiset! kaikki on maksettu!"

Eikä hän muuta pienelle vaimolleenkaan puhunut. Vaunut olivat nyt tulleet ja rouva hiipi salista kenenkään huomaamatta.

Mutta Törres tiesi sen, ja hänen levottomuutensa kasvoi yhä, silläikaa kun nuori rouva oli ylhäällä pukeutumassa. Hän oli puoleksi sisällä salissa, puoleksi ulkona etehisessä, johon ovet olivat avatut

kuumuuden tähden. Hän johti paraikaa yhtä kotiljongi vuoroa ja naiset kilpailivat nähtävästi hänestä; mutta nähtyään rappukäytävissä pienet valkeat silkkikengät kadotti hän kokonaan tajunsa.

Ovella seisoivat muutamia nuoria herroja ja Anton Jessen keskusteli etehisessä äitinsä kanssa, joka tahtoi vielä viimeisessä silmänräpäyksessä puhua poikansa kanssa, mutta tämä vastasi hänelle vaan viekkaasti: "Hips! äiti kulta! kaikki on maksettu!"

Mutta nähtyään morsiamen tulevan alas, tunkeutui Törres rapuille, ja ennenkuin tämä ennätti vastustaakaan, nosti hän hänet ylös ja kantoi käsivarrellaan ulos, läpi valaistun etehisen, jossa vieraat ja ravintolan palvelijat heitä hymyillen väistivät. Hänellä ei ollut muuta ajatusta päässä, kuin istuutua vaunuihin tytön viereen, ja ajaa tiehensä, huolimatta kenestäkään mitään.

Tyttö ymmärsi hänet ja kuiskasi suurimmassa hädässä:

"Ei, ei Törres! ... oletko sinä hullu? ... jälestäpäin ... rakas Törres! ... jälestäpäin..."

Samassa tuli Jessen juoksujalassa kadulle. Toiset olivat hänet lykänneet. Hän kompastui ja oli pudota Törres'in päälle, joka juuri oli asettanut morsiamen vaunuihin.

"Hips! hyvät naiset!" huusi sulhanen tyytyväisenä.

Mutta Törres hillitsi vielä kerran itsensä, otti pienen sulhasen ja työnsi hänet vaunuihin tavalla, joka saattoi herra Jessenin heti muuttamaan käytöstään ja kohteliaasti, mutta kylmästi tahtoi hän huomauttaa kauppapalvelija Voldille, että kaikki oli maksettu.

Törres löi oven kiinni ja huusi raivoissaan kuskille: "Anna mennä!"

Ja ikään kuin hänen intonsa olisi mennyt hevosiin, puhalsivat ne menemään, ja morsiusparin vaunut poistuivat äänettöminä pehmeillä notkuvilla vieterillä.

Mutta Törres riensi sisään, antoi uutta vauhtia tanssille, riehui ja joi valoisaan aamuun asti.

XIV.

Kun Törres seuraavana aamuna heräsi, muisteli hän vastenmielisyydellä eilistä iltaa, jolloin hän taaskin oli paljastaa itsensä uudella skandaalilla.

Mutta kun yön usvat olivat vähitellen hälventyneet, ja asiat alkoivat esiintyä oikeassa valossaan huomasi hän suureksi ilokseen ettei mitään vaarallista ollut tapahtunut, ei ainakaan sen pahempaa kuin että koko tapaus pian unohdettaisiin vallattomana kujeena.

Mutta hän vapisi ajatellessaan, kuinka vähällä hän oli ollut nousta morsiusvaunuihin. Hän istui sängyssään ajatellen kauvan aikaa, ja tuli lopulta siihen päätökseen että vaarallisinta naisissa on se että he ovat välttämättömiä. Heidän ollessa mukana ei mikään lasku ole varma ja mukana täytyy heidän olla.

Nyt oli hänellä suunnitelmansa niin selvänä edessään ja niin varmaan päätetty. Monen kuukauden kestäväisyyden ja harkitsemisen kautta oli hän solminut ensimmäisen solmun, hän oli saanut aikaan Jessenin kauppaliikkeen ja naimisen, eikä hän itse ollut sittenkään sen pitemmälle päässyt kuin että oli vähällä pilata kaikki.

Ja tämä kaikki naisen tähden, johonka hän itse asiassa oli jo kyllästynyt, ja joka oli ja tuli olemaan hänen, milloin vaan tahtoi. Mutta häveten muisteli hän Jaakoppia, joka oli nurisematta palvellut seitsemän vuotta Rakelin vuoksi.

Tänäpäivänä, ajatellessaan näitä kaikkia, näki hän asiat aivan samassa valossa kuin ennen eilistä päivää ja koko aikana puuhatessaan Jessenin kanssa, nimittäin että oli hyvin mukava saada Katja Thorsen naimisiin tuollaisen vähäpätöisen miehen kanssa.

Hän ajatteli melkein säälillä Julia Krögeriä; ja senhän saattoi hän nyt levollisesti tehdä. Mutta tuo toinen, tuo kaunis eroitettu?... Niin, jospa hän koskaan voisi tulla kostetuksi.

Törres pukeutui, ja yhä enemmän tunsikin hän kiitollisuutta Jumalaa kohtaan, joka oli viimeisessä silmänräpäyksessä estänyt häntä syöksemästä perikatoon. Sitten otti hän esille kirjansa ja paperinsa,

merkitsi vekseleitä ja lainoja, joiden piti piakkoin lankeeman, ja kirjoitti ylös velkojat, joita hänen asioitsijansa päivän kuluessa piti käydä karhuamassa.

Hän tutki kauvan aikaa yhtä kirjoistaan, johonka oli merkitty Cornelius Knudsenin vekseleitä, niin hyvin hänen omiaan kuin yhteisiä Brandtin ja Jessenin kanssa. Paitsi takaussitoumuksia Anton Jessenille oli siellä vielä pari pientä vekseliä, jotka rouva Knudsen oli allekirjoittanut auttaakseen entistä kauppapalvelijaansa.

Hän tuli totiseksi, söi aamiaisensa ja vaipui ajattelemaan laskujaan ja papereitaan. Se saattoi kyllä kestää kauvan, mutta hän ajatteli Jaakoppia ja seitsemää vuotta; *niin kauvan* ei se missään tapauksessa voisi kestää!

Nyt hän saapui rouva Knudsenin luo vasta pankki aikaan. Puotiin oli tullut neiti Thorsenin serkku, myöskin neiti Thorsen, sitä paitsi eräs toinen nuori nainen ja juoksupoika Reinert'istä oli kehittynyt pumaadatukkainen puotipoika. Kauppaliike oli suurentunut niin että konttoorissa oli aina tehtävää ja Törres oli vähitellen anastanut siellä koko työn, vaikka rouva Knudsen yhä vielä säilytti johtajapaikkansa pulpetin ääressä.

Mutta Törres'in työkyky ja nuoruus tekivät rouvaan yhä paremman vaikutuksen. Hän saattoi joka päivä lähteä konttoori paikalleen levollisena ja kylmänä niin kuin ei mitään olisi tapahtunut, mutta kumminkin heräsi hänessä hermollista levottomuutta, nähdessään tuon voimakkaan miehen puuhailevan aina läheisyydessään, työskentelevän edestään kuin palvelija, ja tottelevan hänen käskyjään, vaikka hän itse asiassa tunsikin olevansa hänen valtansa alla.

Rouva oli nyt joutunut erilleen vanhasta ystävästään ja neuvonantajastaan Gustaf Kröger'istä, tietämättä itse siihen muuta syytä, kuin että se oli tapahtunut Törres'in tähden. Heistä ei ollut tullut vihollisia; eivät he koskaan olleet sanoneet toisilleen pahaa sanaa, mutta he eivät voineet saavuttaa enään tuota toverillista väliä. Kröger oli sitä koettanut, mutta se ei onnistunut; he tunsivat molemmat että siinä oli jotakin käyrää, että heidän välilleen oli tullut jotakin, joka rikkoi suhteen.

Nyt ei enään koskaan tapahtunut että Kröger olisi juossut paljain päin heidän puolelleen juttelemaan, tahi pyytämään allekirjoitusta papereihinsa. Nyt lähetettiin juoksupoika vekseleitä tuomaan ja tämä oli aina kiusallinen hetki, sillä Vold merkitsi ne aina täsmällisen tarkkaan vekselikirjaan, vaikka ne olivat ainoastaan endossementtiä; hän vertaili summia kerta kerralta ja kyseli säännöllisesti joka paperista, oliko se allekirjoitettava.

Ja sen teki hän tavalla, joka loukkasi ja huolestutti rouva Knudsenia. Kerran sanoi hän: noita Brandt'in vekseleitä lisääntyy yhä. Rouva Knudsen säpsähti; hän oli itsekkin huomannut tuon alituisen selailemisen vekselipakoissa ja juoksun pankeissa, jota ei hänen miehensä aikana ollut tapahtunut. Mutta herra Vold'illa mahtoi olla oikein, sanoessaan, että niin oli tapana tähän aikaan, ja että Krögerkin teki samoin. Jospa hän kuitenkin olisi kysynyt neuvoa Krögeriltä.

Monasti tähän taloon tultuaan, oli Törres Vold palavalla ihastuksella katsellut tuota hienoa rouva Knudsenia, joka niin suuresti erosi neiti Thorsenista ja hänen toisista naistuttavistaan. Ja olipa aika, jolloin hänen elämänsä päämääränä oli päästä naimisiin rouva Knudsenin kanssa ja hoitaa hänen asioitaan siksi kunnes Brandt oli kukistettu ja kosto täytetty.

Mutta nyt ulottuivat hänen aikeensa paljon pitemmälle, eikä hän voinut antaa naisten itseänsä häiritä. Hän tunsikin itsensä levolliseksi ja kylmäksi joka aamu hänkin, mutta myöhemmin päivällä valtasi hänet joskus semmoinen levottomuus, ettei hän voinut löytää muuta keinoa kun mennä alas rantapuotiin kiusaamaan Simon Varhougia hengiltä uusilla muutoksillaan.

Istuessaan pulpettinsa ääressä nojautuneena, niin että saattoi nähdä ainoastaan tuon puhtaan otsan, kiiltävän mustan tukan, tuuheat kulmakarvat ja pehmeät silmäluomet kaareilevain suurien silmien päällä, heräsi hänessä huimaava halu hypätä alas tuoiltaan, ja ottaa rouvan syliinsä. Ja heidän laskiessaan ja järjestäessään uusia tavaroita myöhään iltaan asti, tuntui hänestä yhä vaikeammalta ottaa lakkinsa, sanoa aivan kylmästi hyvää yötä, ja lähteä yksin kotiin valoisana raittiina kevät iltana.

Hädissään keksi hän tuoda ystävänsä pastori Opstadin taloon. Tämä oli siinä suhteessa onnellista että nyt, kun heitä oli kolme, oppi rouva Knudsen tuntemaan ensimmäisen puotipalveliansa iloisemmalta ja leikillisemmältä puolelta, kuin mitä tähän asti oli tullut esiin totisissa kauppa-asioissa; sillä tavalla tuli ilma heidän ympärillään keveämmäksi, samalla kuin aika kului ja kauppa laajeni yhä.

Krögerin talossa taaskin elettiin hiljaista elämää. Julialle olivat joulutanssiaiset olleet käännöskohtana vielä suuremmassa määrässä kuin Törres'ille. Hänen ystävättärensä, joka oli johdattanut häntä vapaasen elämään ja rohkeihin mielipiteisiin jotka ainoastaan puolittain soveltuivat hänelle, oli poissa, ja hänen sijaansa oli astunut Jolla Blom tuoden mukanaan sen uutisen, että koko kaupunki oli noussut Juliaa ja hänen isäänsä vastaan.

Sofie täti huomasi, kuinka Julia alkoi tulla yhä kalpeammaksi ja laihemmaksi, että hän veti esille yksinkertaisimmat vaatteensa ja alkoi hakea äitinsä ystävättäriensä seuraa heidän hyväntekeväisyyskokouksissaan ja teeskennelmissään.

"Sinä alat kuihtua, Julia..."

"En ole ensinkään sairas, minä vakuutan täti."

"Kyllä sinä olet sairas, ja tiedän hyvin mikä on syynä siihen", sanoi Sofie täti varmasti.

Julia koetti sekoittaa pois puhetta, sillä hän tiesi minnekkä se johtui.

Mutta Sofie täti ei ollut hienotunteinen, vaan sanoi hetikohta avonaisesti:

"Etkö sinä voi unhoittaa häntä?"

"Ketä?" — kysyi Julia vavisten.

"Voi! ... että sinä viitsit teeskennellä minun edessäni! Sinä petit häntä hädän hetkellä", sanoi Sofie täti lämpimästi.

Julia kääntyi pois. Samaa oli Jolla Blom sanonut ja samaa oli hän ajatellut monta kertaa itsekkin yksinäisyydessä.

"Mutta voipihan kaikki vielä käydä hyvin", — arveli Sofie täti. — "Voittehan te vielä tavata toisenne ja selittää asian."

"Ei koskaan, täti!" — Ja Julia pakeni huoneeseensa.

"Kyllä, joko sinä itse tahi joku muu", — sanoi Sofie täti itsekseen.

Hänen elämänsä kokemus oli se, että rakkaus oli nuoruuteen kuuluvaa, eikä hän voinut sietää, että kaksi nuorta ihmistä katkeroittoivat toistensa elämän, ainoastaan sillä, ettei toinen heistä tahtonut ensimmäiseksi sanoa ystävällistä sanaa.

Gustaf Kröger itse oli myöskin menettänyt hyväntuulensa. Hän astui raskaasti rappuja puodin ja asuinhuoneiden välillä, eikä häntä enään huvittanut kenenkään muun seura kuin yliopettajan, jonka kansa heillä oli tapana pelata shakkia totilasien ääressä.

Mutta nämäkin illat olivat paljon muuttuneet. Kröger kuunteli haluttomasti yliopettajan kertomuksia kirjansa edistymisestä ja niin pian kun tämä mainitsi soppakeittolaitosta kansakouluja varten, käänsi Kröger puheen muualle ja alkoi hämmennellä totilasiansa.

Mutta eräänä iltana jotenkin myöhään, kun he lopetettuaan pelinsä, istuivat vielä lämpimiä totilasiaan tyhjentämässä, sanoi yliopettaja suoraan:

"Tämä ei käy laatuun, sinun täytyy kertoa minulle mikä sinua vaivaa, Kröger! Sinua painaa joku asia... Et koskaan enään puhu aikeistasi, rahastostasi."

"Rahastosta?" — sanoi Kröger epämääräisesti hymyillen; josta yliopettaja tuli siihen käsitykseen, että totti oli ollut liian väkevä tällä iltana.

Mutta Kröger nousi ylös ja kulki ympäri huonetta ikäänkuin olisi hakenut jotakin huonekalujen takaa, kuunteli ovella ja katseli ikkunasta ulos pimeyteen; yliopettaja tuli yhä levottomammaksi.

"Niin, ei sitä koskaan tiedä missä hän on", sanoi Kröger. — "Hän saattaa piillä mahdottomimmissakin paikoissa."

"Kuka? — Ketä sinä tarkoitat?" — kysyi yliopettaja.

"Hän ... talonpoikaispoika — verenimijä!" — huusi Kröger.

"Joutavia", sanoi toinen hymyillen, — "tuo mieshän on sinut aivan riivannut."

"Niin onkin. Katsos kuinka pitkälle hän on minut vienyt. Täällä kotonamme on hän aikaansaanut skandaalin, jota Julia ei koskaan tule unohtamaan"...

"Sinä liioittelet, Kröger!"

"Jota hän ei koskaan tule unohtamaan. Rouva Knudsenista on hän minut erottanut ja tehnyt tyhjäksi

meidän vanhan ystävyysseuramme. Hän on pakottanut meidät kilpailuun, joka tuottaa häviön meille kummallekin. Hän pakoitti minut ottamaan Jessenin turvakseni, ja nyt otti hän hänet pois, sitä pikemmin viedäkseen meidät kaikki teurastuspenkkiin —"

"Sinä olet hullu, Kröger! Tuo yksi ainoa mies —"

Mutta Kröger jatkoi kovasti liikuttettuna:

"Ja pääoma, josta mainitsin, se on menetetty viimeiseen penniin asti. Minä olen ollut pakoitettu haalimaan kokoon sieltä täältä, ylläpitääkseni kauppaliikettä, ja sittenkin menee se alespäin huimaavalla vauhdilla. Jos hänen onnistuu saada rouva Knudsen kieltämään minulta endossementtiä, niin olen minä samassa häviöllä."

"Herra Jumala, onko se totta?" — huudahti yliopettaja, joka samassa tuli totiseksi.

"Ja minä kuin toivoin tällä liikkeelläni hankkivani rikkautta Julialle ja apua monelle muulle", sanoi Kröger, pudoten raskaasti tuolilleen istumaan.

"Nyt toteutuu varmaankin vaimoni katkera ennustus että minä tulen hävittämään kaikki. Hän tulee olemaan oikeassa, samoin kuin kaikki muutkin — hän ja koko kaupunki."

Hän lyhyesti tuoliinsa ja yliopettaja istui äänettömänä, unohtaen sikarinsa. Kaikki hiljeni tuossa vanhassa talossa; kadulta ei kuulunut hiiskaustakaan eikä huoneesta muuta kuin silloin tällöin Krögerin raskas huokaus, haihtuen korkean katon alla, josta vanha enkelinpää kummastellen tuijotti häntä.

Sillä välin oli kaupungilla paljon tekemistä Anton Jessenin ja hänen komean puotinsa kanssa, jonka vertaista ei koskaan ennen oltu nähty, ja joka muistutti pikemmin sivuhuoneilla varustettua salonkia, missä nuori rouva ja kaksi muuta nuorta naista palvelivat yleisöä, ja herra Jessen kulki edestakasin antaen ainoastaan käskyjä ja neuvoja.

Anton Jessen ja hänen rouvansa olivat komea pari ja sopivat hyvin toisilleen. Jessen oli tumman verinen ja kylläksi pitkä näyttääkseen kauniilta pienen vaaleaverisen rouvansa rinnalla, jonka sievä vartalo mustassa silkkileningissä esiintyi erinomaisen edullisena kirkkaassa valaistuksessa kalliitten loistava väristen kankaitten keskellä. Hän punastui helposti ja hänen katseessaan oli aina jotakin varovaisesti hyväilevää.

Hänen oli jo tullut tavakseen hoitaa miestänsä ja estää häntä rasittamasta itseään, sillä sitä ei hän kärsinyt. Jo häitten jälkeisestä päivästä oli vanha rouva Jessen saanut suuret ajatukset miniästään, tavatessaan hänet täysinpukeutuneena kodissaan, sillä aikaa kuin Anton parka, joka oli tottumaton suuriin kemuihin, makasi vuoteellaan päätaudissa nauttien kauravelliä.

Jesseniä tyydytti hänen rauhallinen hellyytensä ja rouva puolestaan oli kiitollinen miehelleen, ettei tämä vaivannut häntä kysymyksillä. Jessen oli taas hänen nuoruutensa unelma: tuo sievä nukkepoika; tuo toinen oli kuin synty, musta ja vastustamaton.

Törres Vold oli pannut toimeen koko liikkeen ja järjestänyt kaikki oman suunnitelmansa mukaan. Herra Jessen oli päättänyt uhrata aikansa kauppatoimille ja lahjojensa viljelemiseen, joita hän nyt varmuudella luuli omistavansa kirjallisella alalla. Hänen tarkoituksensa oli nyt ääneensä lukemalla rouvalleen hyviä ja arvokkaita runoja, kehittää aistiansa ja korvaansa, sekä siten viljellä lahjojansa, jotka niin kauvaksi aikaa olivat saaneet jäädä käyttämättömiksi.

Mutta ennenkuin hän huomasi, oli hänen pieni kotinsa muuttunut iloiselle nuorisolle kokouspaikaksi, jossa kyllä paljon huviteltiin, mutta kirjallisuudesta ei mitään välitetty, ja joka ei suinkaan ollut sopiva maanala henkisten lahjojen viljelemiseen.

Hän valitteli tästä rouvalleen ja pari päivää sen jälkeen sanoi Törres Vold sattumalta:

"Tiedätkö Jessen, minua kummastuttaa että sinä, jolla on niin paljon korkeampia harrastuksia, voit tyytyä seuraan, jossa ainoastaan syödään ja nauretaan."

"Kuka on sanonut että siihen tyydyn?" — vastasi herra Jessen katkerasti, otsaansa pyyhkien.

"Mutta hyvä veli, sinunhan tulee määrätä tapa talossa. Sinun pitäisi keksiä jotakin joka meitä muitakin kohottaisi."

"Anton lukee niin kauniisti", — sanoi rouva Jessen katsomatta ylös työstään.

"Lukee? Mitä sitten?" — kysyi Törres hämmästyneenä.

"Varsinkin runoja."

"Ah, mitä sinä nyt siitä puhut?" tiuskasi Jessen.

Mutta Törres ei jättänyt häntä rauhaan ennenkuin sai hänet lukemaan pienen näytteen. Ja vielä samana iltana täytyi Jessenin lukea koko "Terje Vigen" ihailevalle kuulijakunnalle. Siitä hetkestä alkaen käytti herra Jessen kaiken vapaan aikansa yhä uusien runojen oppimiseen; ja niinpiankun joku vaan ehdotteli että kokoonnuttaisiin hänen tahi jonkun muun luo, oli hän heti valmis. Äitinsä oli ihastuksissaan hänen lahjoistaan.

Tällä tavalla kului kevät ilossa ja päivänpaisteessa, ja yhtä varmaan kuin kuukaudet seurasivat toisiaan, yhtä sääntillisesti tuotiin vekselit lunastettaviksi, uudistettaviksi tahi muutettaviksi lukemattoman monella tavalla.

Mutta herra Jesseniltä ei puuttunut koskaan keinoja. Ensimmäinen rahatulva kaupassa ei täyttänyt ainoastaan hänen kirjojaan, vaan siitä jäi myöskin säästö, joka riitti sekä kalliiseen talouteen, että ensimmäisiin vekseleihin. Hän oli varustanut huoneensa täyteen syksyä ja talvea ajattelematta.

Kului kuusi kuukautta ja kaksitoistakin ja vielä kolme lisäksi, vaikka jo vähän vaivaloisemmin. Kauppamatkustajain naamat venyivät. Mutta niitä oli niin paljon. Ainahan sitä sai mitä halusi ja luotto tuli sitä sitkeämmäksi mitä enemmän sitä kiskoi, siksi kunnes pankinjohtaja Christensen eräänä lauantai iltapäivänä kutsui pankin johtokunnan kokoukseen lukittujen ovien taakse.

XV.

Edellisenä päivänä — perjantaina — oli Törres Vold lähtenyt aikaiseen kotiinsa puodista. Rouva Knudsen oli kutsunut hänet illalliselle pastori Opstadin kanssa. Hän oli kiittänyt ajatuksiinsa vaipuneena ja lähtenyt kotiin.

Nyt istui hän suuren paperikasan keskessä joita kosketellessaan hänen kätensä vapisivat; kuullessaan koputuksen ovelle säpsähti hän ja vaaleni.

Mutta ennenkuin hän avasi oven, koetti hän peilin edessä rauhoittaa kasvojansa ja sanoi puoliääneen itseksensä:

"Arvasinhan sen ettei se seitsemää vuotta kestäisi!"

Anton Jessen seisoi ovella vaaleana ja liikuttettuna. Hän heittäytyi sohvalle ja huusi epätoivoissaan.

"Tätä en voi kauvemmin kestää."

Törres ei tästä kummastunut, vaan katseli kylmästi vierastansa, tekemättä mitään kysymyksiä.

"Luotin sinuun niin varmasti" — sanoi Jessen luoden katseensa maahan.

Törres kohotti olkapäitään ja alkoi taas selailta papereitaan. Anton Jessen joutui ristiriitaisten tunteiden valtaan. Hänestä tuntui kuin olisi Törres ollut velvollinen auttamaan häntä, vaan ei tietänyt syytä siihen; hän tiesi, ettei hänellä ollut mitään pantiksi eli varmuudeksi annettavaa, mutta sittenkin tuntui hänestä kuin hän voisi antaa jotain korvausta avusta, ei voinut sanoa mitä se oli. Vanhat ja uudet vihat kuohuivat hänessä, kun hän lakkaamatta katseli tuota suurta kookasta miestä lampun valossa, kirottujen papereiden keskessä.

"Etkö sinä tahdo auttaa meitä?" — kysyi hän äkkiä.

"Kyllä, jälestäpäin" — vastasi Törres levollisesti.

"Jälestäpäin! ... jälestäpäin! ... kiitos paljon!" mutisi Jessen hermostuneena kävellen edestakaisin huoneessa. Hän ajatteli häviötä, häpeää ja pientä rouvaansa, joka tiesi missä hän nyt oli ja mikä oli kysymyksessä, ja odotti nyt häntä vavistuksella kotiin.

"Toisilla ovat asiat vielä pahemmin kuin sinulla, Jessen" — sanoi Törres.

"Tässä nyt ovat ensiksi takaussitoumukset."

"Jotka sinä olet saanut. Sinun asiasi ovat nyt varmat — luulisin minä."

"Toivon sen", — vastasi Törres. — "Mutta eihän sitä tiedä mitenkä käy, kun vararikot alkavat."

"Tuleeko niitä monta?" — kysyi Jessen innostuneena.

"En tiedä voimmeko me, voiko rouva Knudsen suoriutua."

"Mutta hyvä veli, summathan ovat vähäiset." —

"Jaa, vähä sinne, vähä tänne! ... jos pankit pelästyvät ensin yhdestä vararikosta, niin — Sitäpaitsi tulevat kaikki Brandtin vekselit joiden takana me seisomme."

"Gustaf Krögerkö myös?" huudahti Jessen melkein ihastuksissaan.

"En voi tietää mitään, mutta minusta näyttää kuin"...

Mutta Anton Jessen ei kuunnellut häntä, hänen ajatuksensa olivat jo muualla. Hänen häviönsä näytti nyt ihan toiselta, kun se tapahtui yhteydessä suurien arvokkaiden kauppahuoneitten kanssa. Hänen pienet rahasummansa häviäsivät suuriin ja noiden suurten yleisten vararikkojen suojassa hoitaisi hän omaansa ja pääsisi ehkä helposti kaikesta.

"Mutta niitähän on koko joukko" — sanoi hän.

"Tämä on pula, tämä", vastasi Törres pankinjohtajan äänellä.

"Pula! — Niin, pula se on", huusi Anton Jessen melkein iloisesti, ja kiiruhti kotiinsa pienen rouvansa luo, viemään tuota ilosanomaa, joka oli melkein parempi kuin apu.

Törres istui vielä hetkisen papereittensa ääressä, ennenkun lähti rouva Knudsenin luo ja saatuaan jo päällystakkinsa ylleen, täytyi hänen palata takaisin kaapistaan ottamaan suuren konjakkiryypyn. Koko tuossa pitkässä suunnitelmassa, jonka ratkaisu nyt oli tulossa, oli yksi ainoa ikävä kohta. Kaikesta muusta saattoi hän iloita, mutta rouva Knudsen —!

Jouduttuaan näin pitkälle ajatuksissaan, oli hänen tapana kuvailla, kuinka hän sitten, kun oli kaiken muun järjestänyt mielensä mukaan, menisi rouva Knudsenin luo ja tekisi jotain hänen hyväkseen tavalla tai toisella. Naimista hänen kanssaan ei hän voinut ajatellakkaan enään konkurssin jälkeen, rahallista apua ei hän myöskään olisi voinut tarjota, sillä se olisi herättänyt ainoastaan epäluuloa ja joutavia puheita. Mutta hän aikoi kumminkin aina tehdä jotakin.

Sillä aikaa kun hän lähestyi hitaasti rouva Knudsenin taloa istui pastori Opstad innokkaassa keskustelussa nuoren lesken kanssa; ja kun hän sisään astuessaan näki heidät yhdessä juolahti hänen mieleensä, että hänen jo ennen olisi pitänyt saattaa heidät yhteen. Nyt oli jo liian myöhäistä, siksi hyvin tunsu hän ystävänsä.

"Yhäkö Jessenin asiat käyvät hyvin?" kysyi pappi keskustelua jatkaen.

"Kyllä minä luulen," vastasi rouva Knudsen; "ainakin toivon sen."

"Ja kumminkin on hän kilpailijanne?"

"Me olemme kaikki kilpailijoita ja kumminkin hyviä ystäviä, eikö totta herra Vold? Me autamme pikku herra Jesseniä kilpailemaan niin hyvin kuin voimme."

"Ei pidä auttaa toista enemmän kuin voi, vaikkapa se olisikin kilpailija", vastasi Törres.

"Te olette oikeassa", vastasi rouva Knudsen ja meni ruokasaliin. He olivat vaan odottaneet Törres'iä.

Hän oli hetkisen epä tietoisena. Olisiko hänen pitänyt todistajan kuullen esiintyä neuvonantajana, joka aina varoitti? Sehän olisi ollut naurettavaa näin myöhään, sillä huomenna olivat jo Anton Jessenin vekselit protesteerattavat ja maanantaina olisi jo vararikko yleisesti tunnettu.

Sitten käänsi hän kaikki leikiksi ja nauratti toisia koko illan.

Mutta illalla maata pannelsaan tunsu hän omituisen ahdistuksen rinnassaan; hän ei voinut saada mielestään pois ensimmäistä yötä Knudsenin talossa, jolloin oli varastanut nuo ensimmäiset kymmenen äyriä. —

Varsinaiseen pankin johtokuntaan, joka kantoi palkan Christensenin pankista, kuului kolme herraa: Christensen itse, joka oli koko pankin päällikkö, konsuli With, joka, kadotettuaan vaimonsa omaisuuden Carsten Löfdalin vararikossa, oli hyvien ystäviensä avulla saanut tämän paikan, ja Törres Vold, joka,

oltuaan kauvan aikaa varajäseneä, oli äskettäin kohonnut varsinaiseksi.

Tällä lyhyellä ajalla oli pankinjohtaja Christensen tullut yhä enemmän vakuutetuksi tuon "nuoren voiman" kykeneväisyydestä pikku asioissa. Mutta suurempia ja tärkeämpiä asioita käsiteltäessä oli hänen mielestään yhtä helppo taivuttaa Törres Vold'ia kuin konsuli With'ia, joka sai kiittää häntä paikastaan ja joka sitä paitsi oli jo murrettu mies. Hän antoi sentähden virkaveljensä odottaa hetkisen kokoushuoneessa, ennenkuin astui sisään, vekselipakka kädessä.

"Niinkuin herrat ehkä tietävät, ovat Anton Jessenin asiat arveluttavalla kannalla."

"Hänen vekselinsä ovat varmaan tänä päivänä protesteeratut?" — kysyi Törres.

"Ei, eivät ne ole; niissähän oli vaan niin pieniä summia; — tässä ne ovat; — olen koko ajan odottanut sanaa Jesseniltä."

"Aurinkohan on jo laskenut", — sanoi konsuli With, katsoen kelloansa. Pankinpäällikkö naurahti konsuli paralle, jonka tahtoi aina esiintyä mahtavana.

"Minä en ota edesvastaukselleni sitä, että vekselit jätetään maanantaihin asti" — sanoi Törres Vold.

Pankinpäällikkö nyrpisti nenäänsä ikäänkuin olisi tahtonut tutkia ilmaa.

"Pankin ei ole tapana menetellä kiireisesti ja hätäisesti vanhojen asiamiestensä kanssa", — sanoi hän. — "Antamalla heille vähän aikaa —"

Törres Vold keskeytti hänet, tarkastaen omia muistiinpanojaan.

"Paitsi pankkia, on tässä kaupungissa kaksi kauppahuonetta, jotka ovat yhteydessä Anton Jessenin kanssa."

"Brandt ja C. Knudsen", — sanoi konsuli With. Pankinpäällikkö katsahti häneen ja pani sitten rillit nenälleen tarkastellakseen muistoon panoja, jotka Törres hänelle ojensi,

"Sitä suuremmalla syyllä pitää pankin, meidän tapojemme mukaan, osottaa kärsivällisyyttä, kun on suurempia vaikeuksia tulossa."

Toiset vaikenivat; nyt oltiin itse asiassa. Yleisesti tunnettua oli nimittäin, että pankinjohtaja Christensenillä oli myöskin pieni lainaliike osallaan, joka kumminkin aina kun hullusti kävi, näkyi lankeevan pankin osalle; ainakin siirrettiin tappio yhtä tai toista kiertotietä pankkikirjoihin, ennen kuin se oli liian myöhäistä.

Noiden kolmen kauppahuoneen kautta ei hän olisi niinkään vähän kadottanut.

Jo kauvan aikaa oli hän aikonut pelastaa itsensä, mutta aina tähän hetkeen asti arveli hän vielä olevan aikaa siihen.

"Luonnollisesti olen minä jo kauvan aikaa tuntenut nämä asianhaarat", — sanoi hän mahtavasti, "mutta luulen niinkuin aina ennenkin olen luullut, että ennen kaikkea on koettaminen voittaa aikaa — eikä menetellä liian hätäisesti, — vaan koittaa järjestää —"

Hänen suureksi kummastukseksi päästi Törres Vold kuivan naurun ja sanoi:

"Minä vaadin että vekselit protesteerataan viimeistään maanantaina."

Pankinpäällikkö ojensihe. Olisi jo aika masentaa hiukan tuota nuorta voimaa.

"Tämä on kaikissa tapauksissa johtokunnan asia, joka on ratkaistava tavalliseen tapansa. Mikä on teidän mielipiteenne, konsuli With?"

Pankinpäällikkö ei edes katsonut häneen, niin varma oli hän vastauksesta.

"Minä yhdyin täydellisesti herra Vold'iin", — sanoi konsuli With epävarmasti.

Pankinpäällikkö säpsähti. Hän ei tietänyt että konsuli With, jonka tulot eivät suinkaan riittäneet, oli aikoja sitten joutunut Törres Vold'in kynsiin, ja että tämä nyt ensi kertaa käytti valtaansa. Christensenin katse kulki konsulista tuohon nuoreen voimaan, jonka hän itse oli vetänyt esille. Ja hän tunsu ettei koko hänen ryhtinsä ja mahtavuutensa tulisi tekemään mitään vaikutusta tuohon varmaan talonpoikaan, joka luotti rahoihinsa, mitään muuta ajattelematta.

Hän alkoi puhua ja surkutella onnettomia oloja, kaupunkia ja yksityisiä henkilöitä, mutta Törres, joka

ei välittänyt kuunnella tuota pitkää esitystä, kääntyi konsuli Within puoleen, joka kirjoitti pöytäkirjaa.

"Siis hyväksytään minun ehdotukseni."

"Yksimielisesti", vastasi pankinjohtaja Christensen totisesti. —

Sunnuntai aamupäivällä keskusteli rouva Knudsen kirkossa erään naisen kanssa, joka kertoi että Anton Jessen tulisi varmaan tekemään vararikon. Hänen miehensä oli sen itse kuullut konsuli With'iltä edellisenä iltana klubissa.

Rouva Knudsen meni kirkosta suoraan Voldin asuntoon jossa hän ei koskaan ennen ollut käynyt. Mutta paksu Bertha, joka nyt palveli täällä, ilmoitti että herra Vold oli poissa, eikä tulisi päivälliseksikään kotiin, tuskimpa ennen iltastakaan.

Rouva Knudsen istui yksin päivällispöydässä tänään. Mutta hän ei syönyt mitään; istui vaan ja ajatteli eli käveli edestakaisin huoneessa ja odotti. Jos jotain sellaista oli tekeillä, niin olisihan Vold'in pitänyt tietää siitä, ja siinä tapauksessa tulla hänen luokseen yhdessä keskustelemaan mitä olisi tehtävä.

Mitenkähän asiat nyt oikeastaan ovat? — Ja kuinka pitkälle on hän joutunut Jessenin papereissa? Ikävällä muisteli hän kuinka hänen miehensä, joka aina oli häntä kiittänyt, kumminkin sanoi, ett'ei hänestä koskaan hyvää kauppamiestä tulisi. Mutta siihen aikaan kun Kröger oli vielä hänen neuvonantajansa, oli hän sentään ollut paljon rauhallisempi; nyt ei hän tietänyt kerrassaan mitään.

Hän ei epäillyt vielä mitään pahaa Törres Voldista, vaan selitti hänen käytöstänsä siten, että kun hänen ystävällensä, jota hän oli aina auttanut, kävi näin hullusti, häpesi hän sitä ettei ollut tästä ennen ilmoittanut, eikä sentähden tullut.

Mutta tämä oli hänen mielestään heikkoutta. Ja mitä pitemmälle aika kului sitä vähemmin näytti se hänen luonteensa mukaiselta. Tällainen kolaus olisi hänen pitänyt ottaa miehekkäästi niin kuin yhteisenä onnettomuutena, joka heidät yhdisti; — siten voitaisiin paljon parantaa ja kaikki kantaa.

Mutta että hän jätti hänet näin yksin koko päiväksi, se masensi häntä tunti tunnilta yhä enemmän, kunnes palvelustyttö tuli sytyttämään lamppua.

Rouva Knudsen katsahti taaksensa ja sanoi: ei kiitoksia! Hän käveli edestakasin ikkunan ohi. Sade pieksi ikkunan ruutuja ja kaasuliekit, jotka juuri olivat sytytetty, hämöttivät epävarmasti likasilla kaduilla.

Krögerin luo ei hän voinut mennä. Heidän väliinsä oli tullut niin paljon. Ja hän tiesi hyvin mitenkä Kröger ottaisi hänet vastaan, hän, joka ensi hetkestä oli varottanut häntä Voldista. Hän tunsu ettei voisi vastustaa sitä epäluuloa, joka kaikesta huolimatta kasvoi yhä ja väijyi pimeydessä häntä joka nurkasta sillä aikaa kun aika yhä kului, eikä kukaan soittanut etehisen kelloa.

Hän nousi äkkiä ylös, meni konttooriin ja sytytti kaasun. Siksi taitava kauppamies oli hänkin, että saattoi tehdä yleiskatsauksen asemaansa, jos vaan tahtoi.

Mutta saatuaan raskaat kirjat valkeata pitävästä kaapista alas pulpetille, vaipui hän hermottomana niiden päälle, ikään kuin miehet olisivat jättäneet hänet oman onnensa nojaan asioissa, joita ei hän ymmärtänyt.

Aikaiseen maanantai aamuna istui hän yhä vaaleana ja levottomana konttoorissa. Hän ei ollut maannut koko yönä. Edessään oli hänellä kokeita järjestettyyn yleiskatsaukseen liikkeen asemasta, mutta hau ei voinut saada mitään selkoa kokonaisuudesta, näki vaan numeroiden kasvavan summiksi, joista ei hänellä ollut aavistustakaan.

Törres Vold tuli myöskin aikaiseen puotiin. Kuultuaan hänen askeleensa puodista, olisi rouva Knudsen tahtonut paeta omaan huoneeseensa. Hän ei uskaltanut olla kahdenkesken tuon miehen kanssa; hän ei uskaltanut katsella häntä silmiin, sillä hän pelkäsi keksivänsä jotain kauheata. Mutta hän jäi kumminkin istumaan kuin kiinni kasvettunut paikalleen, kirjojensa yli kumartuneena. Törres oli toivonut saavansa olla yksinään konttoorissa hetkisen, mutta kun hän näki rouva Knudsenin niin vaaleana ja liikutettuna, sanoi hän:

"Huomaan että tiedätte kaikki, rouva Knudsen."

Hän oudoksui itse ääntänsä, sillä hän oli aikonut sanoa jotakin aivan toista, mutta rouva Knudsen, joka huomasi heti hänen epävarmuutensa, aavisti silmänräpäyksessä koko petoksen, ja avuttomuudessaan sanoi hän hiljaan, katsomatta ylös:

"Tahdotteko mennä kutsumaan herra Krögeriä luokseni?"

Törres oli iloinen päästessään ulos jälleen. Lähteä Gustaf Krögerin luo näin hyvin varustettuna, — nyt oli koittanut tilin päivä ja voitto saavutettu. Koston suuri päivä, jonka tähden hän vuosikausia oli työskennellyt, oli nyt käsissä.

Kröger istui yksin konttoorissaan, vanhana ja väsyneenä, Hänen punertavat kasvonsa olivat nyt vaaleat ja veltot.

Hänkin oli jo kuullut Anton Jessenin vararikosta, ja vaikka ei hänellä ollut muuta yhteyttä Anton Jessenin kanssa kuin tuo allekirjoittamansa takauskirja, oli hän kumminkin tänä aamuna aivan masentunut. Sillä hän tiesi että Cornelius Knudsen seisoi paljon lähempänä Jesseniä ja jos Knudsenin luotto tulisi siitä kärsimään, olisi Brandtin liike lopussa; kehenkään muuhun ei hän voinut turvautua. Ulkomaalaiset kauppahuoneet olivat vähitellen vetäytyneet pois ja C. Knudsen oli ainoa nimi hänen vekseleissään.

Mutta pahinta kaikista oli, että tuo kirottu poika oli syypää kaikkeen ja samassa kun Kröger löi nyrkkiään pöytään ja kirosi häntä, seisoi hän ovella ilmi elävänä hänen edessään.

Kröger hillitsi itseään ja vastasi ainoastaan mutisten vieraan tervehdykseen.

Törres pani pois hattunsa ja keppinsä, niinkuin maltillinen liikemies ainakin, istuutui pöydän ääreen ja veti esille ylösspanokirjasensa, joka oli täynnä papereita.

"Tiedätte varmaankin että Anton Jessen on lakkauttanut maksunsa."

Kröger nyökäytti päätänsä.

"Mutta ette varmaankaan tiedä, että tämä vararikko tulee olemaan kova isku yhteiselle ystävättärellemme, rouva Knudsenille."

Yhteiselle ystävättärellemme! Vai niinkö pitkälle se jo oli mennyt, että hänen entinen rakastettunsa oli nyt yhteinen ystävätär hänelle ja tuolle — hm — hm. — Hän pysyi levollisena, mutta hänen sisunsa kiehui.

Törres huomasi sen, ja mielihyvällä, jota ei edes viitsinyt peittää, otti hän levollisena paperinsa esille. Tämä silmänräpäys, ja tämä tapaus samassa huoneessa, mistä hänet kerran ajettiin ulos kuin koira, oli tuo kauvan ajateltu kosto, josta hän nyt nautti täydestä sydämestään.

"Mielellämme tahtoisimme tietää mitä apua voimme tässä tapauksessa teiltä odottaa?"

Kröger viittasi käsillään; eihän hän voinut ketään auttaa; jos voisi itsekään pysyä pystyssä niin —

"Sillä ilman pikaista apua, olemme me pakoitettut lakkauttamaan maksunne jo iltapäivällä."

Kröger hypähti ylös tuoliltaan:

"Iltapäivällä?"

"Jos panette paljon arvoa päivälle, niin voin minä pankinjohtajana myöhästyttää sen huomiseksi", sanoi Törres hymyillen.

"Se on teidän synne, te — te!"

"Mutta ilman suoranaista apua, ilman käteisiä rahoja emme voi vararikkoa välttää. Niinkuin näette, sisältää meidän takaussitoumuksemme Jessenille melkoisen summan, joka on lisäytynyt huomattavasti viime aikoina." — Törres työnsi paperin Krögerille, mutta ainoastaan summaan katsahdettuaan tuli tämä jo tulipunaseksi ja purki vielä kerran vihaansa:

"Te olette saattaneet häviöön hänet ja meidät kaikki, te olette varastanut, riistänyt, ryövännyt"...

"Minä voin kyllä vastata teoistani", — vastasi Törres, katsoen häntä ärsyttävästi silmiin. — "Ajatelkaa vaan kuinka itse suoriudutte."

Kröger lyhmistyi paikalleen. Mitä hyötyä oli kiivastumisesta? Kaikki oli kadotettu, kaikki lopussa. Hän muisti tuskin kuka hänen edessään oli.

"Julia parka!" — huokasi hän, kääntyen pois päin.

Mutta Törres'illä oli vielä yksi paperi kädessään. Hän aikoi antaa sen Krögerille, mutta hän säästi sitä ikäänkuin lapsi, joka tahtoo ensin syödä liemen ja sitten luumut. Hän ei ollut koskaan tuntenut itseään niin iloiseksi ja voimakkaaksi. Ja kuultuaan Krögerin mainitsevan Julian nimen, johtui onnellinen ajatus hänen päähänsä.

"Niin, ei sitä koskaan tiedä edeltäpäin mitä hylkää", — sanoi hän hiljaa, ikäänkuin koetteeksi.

Kröger peitti kädellä silmänsä. Hänessä oli sama ajatus herännyt. Julianhan rahat ja tulevaisuuden hän oli hävittänyt.

Hän oli kerran ennenkin samassa huoneessa määrännyt Julian kohtalon, tavalla, josta ei kukaan häntä kiittänyt.

Mutta itse oli hän tähän hetkeen asti ylistänyt omaa onneansa, kun oli päässyt tuonlaisesta vävypojasta.

Nyt muutti hän mielensä parissa minuutissa; sillä tuolla nuorella miehellä oli sekä rahaa että kykyä johtamaan liikettä. Mistä hän oli nuo saanut, ei tietänyt kukaan, mutta kelläpä nyt oli aikaa ajatella semmoista? Ja ehkäpä se olikin juuri sama mies, jota Julia ajatteli ja jonka tähden hän vähitellen riutui.

Tämä tulisi maksamaan hänelle kovia ponnistuksia, mutta oliko hänellä oikeutta vielä kerran uhrata tyttärensä kohtalo, erittäinkin koska koko hänen omaisuutensa oli menossa, ja koska tuo mies oli ainoa pelastus heille kaikille.

Törres antoi hänen tarkoin punnita ja sanoi hiljaan, melkein itsekseen:

"On paljon asioita, joita mielellään tahtoisin päättää uudestaan."

"Niin, se on totta", mutisi Gustaf Kröger, — "jollei se ole jo liian myöhäistä."

"Viisaus ja oikea menettely ei ole koskaan liian myöhäistä", — sanoi Törres varovaisesti ja hänen sydämensä löi rajusti.

"Niin" — sanoi Kröger, ja vääntelihe tuolissaan, ohimennen katsahtaen Törres'iin — "se ei olisi ehkä mahdotonta, jos molemmin puolin tahdottaisiin ymmärtää toisiansa oikein".

"Ai, nyt minä ymmärrän", — sanoi Törres ja huokasi syvään. Hän oli päässyt niin pitkälle kun oli toivonut. "Te tarkoitate tyttärtänne, ja niin kuin näette, on siihen suuntaan jo tehty yrityksiä". — Hän antoi paperinsa Krögerille. "Mutta minä tarkotin jotakin, aivan toista" — lisäsi hän nauttien omista sanoistaan.

Mutta Gustaf Kröger huudahti ja tuijotti paperiin. Se oli kirje T. Voldille täti Sofielta — hän tunsi käsialan. —

Kirjaimet hyppivät hänen silmissään; hän näki ainoastaan sanat: "selittäkää mahdolliset väärin ymmärrykset" — "molemmin puolin lähestyminen", ja hän ymmärsi, että päämaali oli saavutettu, nöyrytyminen tapahtunut. He tarjosivat hänen tyttärensä, ... hänen omaa lastansa! Ja tämä mies polki heidät kaikki jalkojensa alle!

Törres tarkasteli häntä ikäänkuin olisi pelännyt että pieninkään piirre menisi hukkaan. Samassa avautui ovi ja katsottuaan taaksensa, näki hän rouva Knudsenin tulevan sisään vaaleana ja jäykkänä, ikäänkuin olisi unissaan käynyt.

Hän meni Törresin ohitse katsomatta häneen, kumartui Krögeriä kohden ja kuiskasi:

"Antakaa minulle anteeksi! Kaikki on minun syyni."

Kröger istui liikkumattomana pöytää vasten kyyristyneenä, ja rutisti kirjettä kädessään. Rouva Knudsen laski kätensä hänen pänsä päälle ja kuiskasi hänelle kauniita sanoja vanhan ystävyytensä ajoilta.

Nähdessään rouva Knudsenin tuossa tilassa tuli Törres häirityksi voittoriemussa. Mutta koska rouva Knudsen täten meni hänen vihollisensa puolta, ei hänen mielestään tarvinnut siitä sen enempää välittää.

Ja hyräillen otti hän hattunsa ja keppinsä, ja lähti tiehensä.

XVI.

Kaupungissa ei oltu koskaan ennen nähty niin pikaisesti tehtyjä pesäntila-laskuja ja niin nopeata

varojen rahaksi muuttoa, kun Anton Jessenin, Cornelius Knudsenin ja vanhan Brandtin vararikoissa. Ja yleisesti puhuttiin tuosta tavattomasta taidosta, jolla pankinjohtaja T. Vold oli toimittanut nämä asiat. Näyttipä melkein siltä kuin hänellä olisi ollut kaikki selvillä edeltäpäin, arvelivat muutamat.

Hän oli itsestään määrätty uskotuksi mieheksi ensiksi sentähden, että hän tunsu pesät ja niiden keskinäiset asiat ja toiseksi, että hänellä heti pankkien jälkeen oli enin saamisia. Mutta jälestäpäin tuli ilmi että hänen velkansa olivat niin varmaan taatut ettei hänen osalleen mitään tappiota tullut. Kiinteässä omaisuudessa oli hänellä suuria pantteja, joita ei kukaan aavistanut, ja muuten oli hän niin hyvin takauksilla varustettu, että omisti kaikki Jessenin tavarat ja sitä paitsi oli Knudsenilla ja Krögerillä suuria velkoja hänelle.

Ensimmäisessä huutokaupassa osti hän jo molemmat talot, sekä Brandtin vanhan komean rakennuksen että Cornelius Knudsenin suuret rakennusryhmät alas rantaan asti; siitä tuli melkein koko kortteli.

Sitten tarjoutui hän ottamaan nuo kolme tavara varastoa, ja toimitti niin, että hän ne sai, ja sitten ei huutokaupalla tullut muuta myydyksi kuin huonekalut ja irtain omaisuus. Sieltä osti hän suurimman osan Brandtin arvokkaista kapineista, jotka siis saivat jäädä paikoilleen. Krögerin perhe ja rouva Knudsen saivat muuttaa ja uusi omistaja ryhtyi järjestämään kaikkia oman päänsä mukaan.

Törres Vold oli nyt täysikasvuinen mahtava mies, jolla ei ollut toisia ihmisiä kohtaan muuta tunnetta kuin että ne olivat heikompia häntä. Hän oli tullut rotevaksi ja vahvaksi ja oli nyt paljon kauniimpi kuin nuoruutensa ensi aikoina. Kesäkot olivat hävinneet ja punanen parta oli huolellisesti leikattu suippupäiseksi. Hänen vilkas terävä katseensa teki hänen ulkomuotonsa huomattavaksi ja talonpojasta näkyi enään harvoja jälkiä.

Hän toteutti nyt Krögerin vanhan aikeen yhdistämällä molemmat puodit suurella ovella; rouva Knudsen'in yksityisen huoneen käytti hän konttooriksi, ja itse asettui hän Brandtin huoneisiin. Hänen mielessään olivat aina nuo pariisilaiset makasiinit, joita hän ei ollut nähnyt. Mutta hän saattoi tulla toimeen muutenkin, sillä hän oli aivan selvillä siitä, mikä hänen kaupungilleen sopi.

Jo aikaisin keväällä sai hän puotinsa avatuksi, ja koko kaupunki riensi nyt sinne.

Täällä oli hän noudattanut samaa järjestelmää kuin ennen rouva Knudsenin puodissa kun he yhdessä neiti Thorsenin kanssa käänsivät koko puodin nurin yhtenä yönä. Rouva Jessen oli nytkin ollut hänen apunaan.

Nyt istui rouva Jessen pääkassassa, hienon kalterin takana, kuin harvinainen lintu häkissä. Hän hymyili vienosti ja katseli ylös lempeillä silmillään, ja nyökäytti silloin tällöin päätään pienelle miehelleen, joka oli myöskin saanut siellä tuottavan paikan ensimmäisenä puotipalvelijana. Kotona oli hänellä oiva poika, jonka kehdestä kaupungilla tiedettiin kertoa yhtä monta sukkeluutta, kuin pojalla oli punasta hiuskarvaa päässä.

Mutta pankinjohtaja T. Vold'ista ei enään sanottu mitään kokkapuheita. Perin typeränä pidettiin sitä, joka vielä viittasi "rouva Knudsenin kassaan". Paljon suuremmoisemmin olisi sen pitänyt tapahtua, tuollaisen rikkauden hankkimista varten. Syytä oli ihailla tuollaista omatekoista miestä ja Jumalan siunausta.

Tässä asemassaan saattoi hän tuottaa pienelle yhteiskunnalleen kaikkea sitä vahinkoa, joka syntyy kun ahnas rahamies lukua pitämättä mistään hallitsee pankkia ja krediittiä. Hänen silmänsä olivat kaikkialla, ja missä äyrikin oli saatavissa, siihen iski hän kyntensä, ryöstäen köyhemmiltä kaiken ansion. Jos joku pieni kauppaliike alkoi kukoistaa, pani hän heti esteen krediitille, panetteli sen omistajaa ulkomaalaisille, joiden kanssa hän sitten itse teki sitoumuksia, karkoittaen siten entisen liikemiehen. Hän oli kaikkialla mukana, kaukana ulkopuolella omaa varsinaista kauppaliikettä, merikaupassa ja kaiken laatusissa kauppayrityksissä. Hän ei ylenkatsonut kahta kruunua, kun sai sen ottaa toiselta.

Sentähden palveltiin häntä kuin Moloch'ia, vielä suuremmassa määrässä kuin pankinpäällikköä, sillä Vold'in kaltainen ei hän kumminkaan koskaan ollut. Kaikki kauppiaat kumartelivat häntä, hiipivät piiloon pienine lihapaloineen ja uskalsivat tuskin sanomalehdissä ilmottaa peläten että tuo suuri mies, aavistaen heillä olevan jotakin menekkiä, ryöstäisi heiltä leivän.

Sentähden tulikin hän valituksi kaikenmoisiin kunnallisiin toimiin, seuroihin ja yhdistyksiin.

Ilman hänen nimeänsä olisi paras liike joutunut häviöön. Jos joku häntä loukkasi, voi yhtä hyvin heti mennä pormestarin luo kirjoineen.

Kun hän sentähden parin vuoden kuluessa oli tyhjentänyt kaupungista kaikki mitä sieltä lähti ja käyttänyt hyväkseen kaikki mahdolliset edut ja elinkeinot, pisti hänen päähänsä, että nyt kun hän oli jo yli kolmenkymmenen vuoden vanha pitäisi hänen päästä valtiopäiville.

Kaupungissa oli tapana, että jos joku oli rikastunut, hän pistäisi valtiopäivillä.

Oikeistolle ei hän hiiskunut mitään; mutta ystävänsä pastori vilkutti ainoastaan merkitsevästi silmäänsä hänelle, puoltaessaan häntä. Vasemmistolle huomautti hän olevansa itsenäinen mies, joka oli noussut kansan syvistä riveistä, ynnä muuta senkaltaista, jota he pitivät tärkeänä. Hän ei sitäpaitsi ollut vaarallisesti sivistynyt ja oli rikas mies, joka kävi kirkossa.

Ainoastaan "Työväen yhdistys" ei tahtonut valita häntä. Heidän puheenjohtajanaan oli Simon Varhoug, joka varoitti heitä Törres Voldista. Mutta silloin meni Törres alas ranta-aittaan ja sanoi kaikkien kuullen: No Simon, kun olet sosialista...

Kauhistuneena rupesi viisas Simon vastustelemaan; mutta sana levisi kaupungille; jopa sanomalehdessäkin kirjoitettiin, että vahvoja sosialistisia virtauksia on ruvennut liikkumaan "Työväen yhdistyksessä"; ja kun Simon Varhoug tuli aivan liikuttettuna erääseen satunnaiseen kokoukseen puhdistamaan itseänsä ja tovereitansa noista hirveistä syytöksistä, täytyi hänen ystävänsä ja toverinsa Halvor Röidevaagin ilmoittaa hänelle, että joka ainoa yhdistyksen jäsen oli eronnut työväenyhdistyksestä, jonka tähden sali oli tyhjänä. Ja seuraavana päivänä ei tuosta uhkeasta yhdistyksestä ollut muita jäljellä kuin nuo kaksi jalokiveä: Simon Varhoug ja Halvor Röidevaag, kertoi samainen lehti.

Niin tuli Törres Vold valituksi suurella enemmistöllä.

Alussa hän katui, eikä viihtynyt ensinkään valtiopäivillä. Hän luuli kauvan aikaa, että hänestä tehtiin pilaa.

Saman tapainen tunne jonka hän tunsu ennen nuorena seisoessaan tuon juovan edessä, joka erotti hänet korkeammasta yhteiskuntaluokasta, saattoi hänet nytkin levottomaksi tuossa totisten miesten kesässä, jotka keskustelivat pöytäkirjakomitean ehdotuksista ja monesta muusta asiasta, jota ei hän ymmärtänyt.

Mutta jälestäpäin hankittuaan tietoja noista miehistä, jotka puhuivat niin mahtavasti ja näyttivät niin rohkeilta, sai hän tietää että he olivat köyhiä, toinen köyhempi toistaan, ... ha! ... tuikiköyhiä kaikki! Ha, ha, ha! Mitä välitti hän heidän terävistä r—r'istä ja paksuista niskoistaan! Siellä oli pari rikasta miestä, joidenka seuraan hän liittyi, teki tuttavuutta monen muun rikkaan kaupunkilaisen kanssa, ja pääsi pitkälle seuraelämässä kukistumatta.

Itse kokouksissa oli hänellä tavattoman ikävä; mutta käytävillä ja portailla, aina kellarikerroksesta ylös lehterille, oli hänestä hauska kuleksia. Iltapäivällä kun kaikki huoneet olivat valaistut, ja koko rakennus lämmitetty, vaelteli hän kuulumattomasti pehmeillä matoilla, käytävältä käytävälle, ohi kumartelevien vahtimestarien, poikkesi ravintola-huoneeseen, istui siellä hetkisen mukavassa nojatuolissa nauttien virvoitusjuomia, ja näyttäytyttyään milloin missäkin paikassa lähti uudestaan liikkeelle; ja kun hän vielä lisäksi tästä kaikesta tiesi saavansa maksun, niin sekös oli hänen mieleensä.

Ja kuinka hyvin hän käsitti, että nuo talonpojat, joita hän täällä tapasi, vaan joista hän kaupungin tukkukauppiaana pysytteli erillään ja joiden kotielämän ja ahtaat olot hän tunsu — olisivat kernaammin myöneet sielunsa autuuden, kuin luopuneet mukavasta elämästään tuossa palatsissa.

Hän tunsu itsensä levolliseksi erittäinkin puheensa jälkeen.

Ajatuksen siihen oli hän saanut pastori Opstadilta ja odotti nyt ainoastaan sopivaa tilaisuutta sen esittämiseen. Eräänä aamu-päivänä, kun sali ja lehteri olivat täynnä kuulijoita ja keskustelu-aineena oli joku koulukysymys, nousi hän ylös puhumaan, ilmoittaen puolestaan seisovansa kokonaan lapsuuden uskon pohjalla. Hän tiesi kyllä että nykyaikaan ei semmoista pitäisi sanoa, jos mieli kantaa sivistyneen ja eteenpäin pyrkivän miehen nimeä; mutta hän oli yksinkertainen suora mies, joka oli lähtenyt kansan syvistä riveistä. Niin, hänestä tuntui rakkaalta saada tässä salissa tunnustaa, ettei hän ollut joutunut kauvemaksi kuin lapsuuden uskon vahvalle pohjalle ja hän tahtoi rukoilla Jumalaa, ettei hän koskaan joutuisikaan sen kauvemaksi.

Tämä puhe herätti huomiota ja yleisesti kummasteltiin, kuinka tuo nuori mies, samalla kun hän vähässä ajassa oli koonnut itselleen omaisuuden, ennätti ottaa osaa uskonnollisiin kysymyksiin. Ja vaikkei hän koskaan enään lausunut mitään, pidettiin häntä tämän jälkeen paraimpina kykynä valtaistuimen ja kirkon puolella.

Hänen kotikaupungissaan iskivät oikeiston miehet silmäänsä pastori Opstadille ja puristivat lämpimästi hänen kättänsä.

Vasemmisto jäi siihen tavallisuuden mukaan ottamaan mittaa omista pitkistä nenistään ja kiroilemaan siitä että siis oli hänkin heidät pettänyt.

Mutta Simon Varhoug kuiskasi ystävälleen:

— "Sanoinhan sen? — Siinä on piru tuossa miehessä."

Mutta suurinta huomiota herätti kuitenkin se, kun pääkaupungin lehdissä kerrottiin virallisesti ja varmasti, että herra valtiopäivämies, tukkukauppias ja pankinjohtaja T. Vold nimitetään pyhän Olavin ritarikunnan jäseneksi, — tiedonanto teki aivan valtavan vaikutuksen.

Nekin jotka olivat tottuneet paikkailemaan mokomia koristuksia vaipuivat ajatuksiin; naiset silmäilivät syrjittäen miehiänsä ja aprikoivat: sellaista et sinä saa milloinkaan; niin — pikku porvarit ja yhteiskunnan vähäpätöisimmätkin — ne istuutuivat yksinään ja ryhmittäin, isä ja äiti lasten sängyn vieressä, istuivat siinä ja tuijottivat, yhä punnitien sitä, että tämä mies, joka kaikkein tieteen ei ollut muuta tehnyt kuin toisia vahingoittanut, että tämä mies oli löydetty ja että häntä oli ennen muita kunnioitettu.

Että tämä kaukaisen paikkakunnan kaikella vääryydellä koottu rahaläjä, että haju siitä oli voinut levitä aina Tukholmaan saakka! — Se heitä hämmästytti ja se sai heidät ajatuksiinsa vaipumaan. Eikö ollut oikeastaan heidän puolestaan kurjaa ja lapsia kohtaan ihan väärin että heitä kasvatettiin siihen, että se on rehellisyys joka maan perii. Sillä eihän se ollut ollenkaan totta. Ja ryöstettiin häntä siten yksi mahdollisuus toimeen tuloon tässä maassa, kun heitä pakotettiin lukemaan ja oppimaan ja kun heissä herätettiin kunnioitusta tietoihin samalla kun heiltä salattiin, että tie yhteiskunnan juuripuolilta sen latvaan oli tehty ainoastaan niitä voitonhimoisia varten, jotka eivät koskaan mistään hävenneet, niitä teeskentelijöitä varten, jotka eivät koskaan silmiänsä räpäyttäneet.

Mutta tuon suuren miehen edessä kääntyivät kaikki terävät piikit maata kohden, ja koko kaupunki mateli hänen edessään, kun hän kesällä palani valtiopäiviltä. Kaikki liikemiehet, jotka sillä välin olivat löytäneet jonkun luun järsittäväkseen, piilottivat huolellisesti saaliinsa ja ilmestyivät luikerrellen suuriin kansalaispäivällisiin, jotka pidettiin klubbilla, kotiin tulleen herra Voldin kunniaksi.

Juhlapäivällisiin piti naistenkin ottaman osaa ja siellä saisi Törres tavata kauniin rouva Steinerin, joka muutama kuukausi sitten oli tullut kaupunkiin.

Pukeutuessaan ja ajatellessaan kaikkia vastaus-puheitaan, hiipi ajatus rouva Steineristä vastustamattomasti sanojen väliin häiriten häntä. Hän oli kuullut että rouva Steiner oli tullut kaupunkiin luovuttamaan atelier'insä, joka näinä vuosina oli seisonut tyhjänä häntä varten, sekä myymään kaikki tavaransa lähteäkseen heti taas takasin. Sen hän piti jotenkin uskottavana, sillä pääkaupungista kerrottiin, että hänen miehensä oli joutunut häviölle, eikä luultavasti enään voisi häntä kustantaa.

Hän tunsu, että vaikka olisi kuinka itseään varustanut, riippui kaikki kuitenkin siitä tavasta, jolla rouva Steiner ottaisi hänet vastaan. Vielä tässä silmänräpäyksessä muistellessaan entisiä vaihteita, tuntui hänestä kuin tämä nainen olisi ollut hänen viimeinen koetuksensa.

Rouva Steiner oli pitänyt häntä narrinaan; kulettanut hymyillen hänet syvänteen reunalle saakka. Olisikohan hänellä vielä valta? — tahi olisiko tässä kosto mahdollinen?

Tuon suuren miehen ympärille pöydän ääressä oli kokoutunut niin suuri ihmisjoukko, että hän saattoi ainoastaan vilahdukselta nähdä rouva Steineriä eräässä naisparvessa. Mutta samassa silmänräpäyksessä tunsu hän lämpimän nytkähdyksen sydämissään, ikäänkuin hänen henkäyksensä olisi pysähtynyt tuon naisen eteen, joka ennen oli hänet vallannut ja jonka valta tuntui vieläkin olevan sama.

Sitten alkoivat puheet joissa tuota suurta miestä siveltiin lihavimmilla sanoilla mitä saattoi löytää. Ensin puhui pankinpäällikkö Christensen nuorille kyvyille, jotka vähitellen astuvat toisten sijaan, ryhtyvät työhön ja niin edespäin.

Senjälkeen lausui asian-ajaja Dreyer tervehdyksen yhteiskunnan heikoimpain puolesta, joille Törres oli ollut isänä ja hyväntekijänä.

Sitten astui esille eräs valtiopäivämies maaseudulta; hän puhui tuolle itsenäiselle miehelle, joka oli kohonnut kansan riveistä ja niin edespäin. Mutta pastori Opstad puhui paraiten.

Hän ei tahtonut että liiaksi ylistettäisiin n.k. omatakeista miestä... Sillä itsestään ei ihminen mahda mitään; eikä kukaan sitä paremmin tiennyt kuin hänen ystävänsä T. Vold.

Aina oli hän tunnustanut sen, että siunaus tulee ylhäältä päin ilman omaa ansiota; köyhien ja vähäpätöisten piiristä oli hän kohonnut ja sentähden oli Jumala lihottanut hänen laumansa ja suonut hänelle tätä maallista hyvää. Ja ylhäältä saatuna antina oli hän sitä vatedeskin hoitava ... siitä oli pappi

varma. Törres oli vastannut tähän hyvin arvokkaalla tavalla; olihan hän käynyt pankinjohtajan koulua ja sittemmin kehittynyt suurkäräjissä, niin että hän voi lausu tyhjän päiväisimpiä sanoja ja imelintä mielittelyä niin totisesti ja vakuuttavasti kuin puhuu se, joka puhuu sydämestään.

Rouva Steiner istui pöydän alapäässä erään vanhan ihailijansa vieressä; hän voi nähdä kunniavieraan, joka kerta kun tämä nousi puhumaan, hän kuuli kaikki mitä muut sanoivat hänelle. Ja tuoko oli siis se puotipoika, joka kerran oli ollut hänen käytettävänä ja jota hän niin oli ivannut!

Siitä pitäin oli hänellä ollut paljon vastoinkäymisiä. Pääkaupunki oli jo suuresti muuttunut, kun hän palasi sinne. Tuskin kukaan enään muistikaan skandaali ja avioero juttuja; mutta sijaan oli tullut uusia ja paljon pahempia juttuja. Hän kyllä huomasi, että häntä katseltiin jonkinmoisella uteliaisuudella, mutta häntä katseltiin kuitenkin niinkuin sellaista, joka oli suorittanut elämänsä urotyön ja kun vielä lisäksi hänen miehensä, joka ei ollut ollenkaan parantunut entisestään, ei enään sanonut varainsa kannattavan kustantaa kahta, vaimoa ja jalkavaimoa —, niin oli hänen täytynyt palata takasin tuohon pieneen kaupunkiin — puoleksi epätoivoisena, ja aivan neuvoton tulevaisuudestaan.

Kaunis oli hän yhä vieläkin ja paremmin puettuna kuin kukaan muu tässä salissa ja kuta pitemmälle tuo suuremoinen kansallisjuhla eteni ja kaikki ihailun maljat tyhjennettiin tämän yhden ainoan pään päälle, sitä enemmän alkoivat rouva Steinerin silmät kimmeltää, ja hän kysyi itsellään, eikö tässä mahdollisesti olisi saavutettava sitä, mitä hän tarvitsi, huoletonna rikkautta ja miestä.

Hänessä piili vielä pelko tuon miehen raakuutta, mutta koko maailma oli hänen jalkojensa juuressa, ja kuka ties oli hän muuttunutkin. Kaikista pahinta oli, jos hän oli ymmärtänyt — ja aivan varmaan oli hän sen jälestäpäin ymmärtänyt, kuinka paljon siinä oli hänen syytään tuossa tapahtumassa sinä iltana; olikohan hän antanut sen anteeksi? — voisikohan häntä saada sitä unohtamaan? — ja epävarmoina molemmiin puolin tapasivat he toisensa illemmalla; ja ikäänkuin salaisen sopimuksen kautta pisti rouva Steiner kätensä herra Voldin kainaloon ja he poistuivat eräeseen tyhjään syrjähuoneeseen.

Törresin sydän tykytti niinkuin hänen nuoruudessaan kun he istuivat; he hiukan naurahtivat molemmat.

"Te olette tosiaan paljon muuttunut herra Vold."

"Mutta te ette ole muuttuneet ollenkaan, ette vähintäkään", sanoi tämä ja katsoi häntä silmiin, tarkastellen hänen olkapäitään, tuolla ahnaalla katseella, jonka hän tunsu niin hyvin ja jota hän niin pelkäsi.

"Me emme koskaan tavanneet toisiamme Kristiaaniassa", sanoi rouva Steiner.

"Mutta minä kuitenkin kyselin teitä kaikista hienoimmista paikoista, mutta siellä ei ollut yhtä elävää sielua, joka olisi tuntenut teidät."

Sama epähieno talonpoika oli hän yhä vieläkin ja rouva Steiner muutti puheen ainetta;

"Kuinkas te viihdyitte suurkäräjillä Kristiaaniassa?"

"Vallan mainiosti", vastasi Törres.

"Mutta eikö ollut hiukan vaikeata tuolla tavalla noin päästä kaikkialle."

"Mitäs tyhjää, minä en ujostellut, olinhan minä rikkaampi kuin kaikki nuo yhteensä", sanoi hän ja nauroi noilla suurilla vahvoilla hampaillaan häntä vasten kasvoja, että rouva Steiner taas hiukan peräytyi.

Mutta kun Törres Vold nyt kerran oli antautunut liukumaan, niin kertoi hän niinkuin vanhalle uskolliselle ystävälleen kaikki, mitä hän näitten vuosien kuluessa oli toimittanut.

Sen hän heti näki, ettei nyt voinut olla puhetta ivaamisesta, nyt oli asiat sillä kannalla, että menneisyys oli unohdettava ja että tuo nainen oli otettava mukaan, sillä nyt hän itse seisoi kunniasa kukkuloilla, tuo toinen turvatonna.

Ja yht'äkkiä tunsu hän koko luontonsa kohoavan, ajatellessaan että hänen nuoruutensa kaikista mahdollisista unelma oli toteutumaisillaan. Tuo nainen, joka oli ollut ja oli vieläkin yksi noita kaikkein hurmaavampia, ja joka oli ollut niin huimaavan korkealla, hänet oli nyt mahdollista valloittaa; hän tahtoi suudella hänen valkoista niskaansa ja taivuttaa sitä samalla. Ja samalla kun hänessä rakkaus leimahti ilmi tuleen, samassa oli siihen sekaantunut kostonkin tunnetta, juuri niinkuin hän naista tahtoikin rakastaa.

Rouva Steiner oli unohtanut laskunsa ja tunsi itsensä aseettomaksi. Tuo alkuperäinen raaka voima, jota hän jo ennen oli talonpoikaispojassa ihailnut valloitti hänet yhtäkkiä, hän kalpeni kalpenemistaan, kuullessaan toisen puhuvan, hän oli aikonut punnita ja miettiä, mutta nyt tunsi hän kaikki päättyvän sillä että tuo toinen otti hänet puoleksi väkisin.

Useita kertoja olivat muutamat juhlatoimikunnan herrat huolestuneina etsineet kunniavierasta ja samassa aina hienotunteisuudesta vetäytyneet takaisin.

Törres Vold tarttui hänen käteensä ja sanoi: nyt minulla on kaikki, paitsi yksi kaikkein korkein, sallikaa minun nyt viedä teidät niihin huoneisiin, joista te kerran karkoititte minut ulos, niin olemme kuitit — ja kahden kertaisesti onnelliset. Rouva Steineriä puistutti, mutta samassa lähestyi heitä varovasti pankinjohtaja Christensen.

"On vaikea tulla yksimielisyyteen?" — kysyi hän hienosti.

"Ei — nyt olemme me yksimieliset" — huudahti Törres Vold, ilosta loistaen; — "eikö totta — rouva!" — Rouva oli kohonnut seisaalleen, he seisoivat käsikädessä, hymyilevän pankinjohtajan edessä. Rouva Steiner käänsi päänsä Törres Voldin voimakasta olkapäätä vastaan ja kuiskasi: "Niin olkaamme yksimieliset" —.

Kun hän myöhään yöllä kulki kotiinsa juhlasta, joka oli muodostunut myrskyiseksi kihlajaisjuhlaaksi, teki Törres kierroksen, sittenkun oli seurannut morsiantaan hänen asuntonsa ovelle.

Hiljaisessa tyynessä kesä yössä harhailivat tuoksut niityiltä ja kanervikko kankailta kaupunkiin. Törres seisahtui muutamaan kulmaan ja hengitti syvästi ilmaa keuhkoihinsa, ja tuon tutun maaseutu ilman mukana muistui hänen mieleensä lapsuuden ja nuoruuden päivät — ne oli aikoja ne, joita hän ei ollut joutanut viimeisten kiireisten vuosien aikana muistelemaan. Ei hän ollut ajatellut sukulaisiakaan, ja jos joku heistä tuli kaupunkiin, oli hänellä ensimmäisenä huolenaan päästä heistä erilleen.

Mutta tänään koutuivat muistotkin hänen mielialaansa, joka oli niin viehkeä ja onnea täysi, ja hän ymmärsi oikeiksi papin sanat, että Jumala oli hänen työtänsä siunannut. Olihan hänen pitkin matkaa käynyt niinkuin Jaakopin! — Ja olihan hän nyt noiden seitsemän vuoden kuluttua saanut Raakelinsa, saanut ihanimman Raakelin, minkä yksikään mies voi toivoa omaksensa.

Huoneensa edustalle seisahtui hän, tarkasteli tuota kultakirjamilla kirjoitettua omatekoista nimeänsä, mutta ylhäällä suurissa saleissa ja makuuhuoneessa palasivat hänen ajatuksensa takasin tuohon ihanaan naiseen, noihin ihmetteleviin vieraihin ja hänen omaan kaikkia hallitsevaan voimaansa.

Ja kun hän oli riisuutunut ja mennyt levolle, alkoi hän ajatella lapsiansa ja hän alkoi miettimään mikä olisi pantava esikois pojan nimeksi.

Yhtäkkiä ikäänkuin ilmestyksen kautta sattui se hänen mieleensä ja hän mainitsi sen puoliääneen pimeässä, ikäänkuin kiitollisuudesta.

Jaakoppi — on nimi. — Jaakoppi on se nimi, jota hänen poikansa tulisi kantamaan ja itse opettaisi hän poikaansa tätä nimeä kunnialla kantamaan.

Loppu.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JAAKOPPI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of

this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work

is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.